

วารสารรามคำแหง
ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)
Ramkhamhaeng University Journal: Faculty of Education
(Humanities and Social Sciences)

ISSN 2673-0138 (Print)
ISSN 2697-3758 (Online)

วารสารรามคำแหง

ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

Ramkhamhaeng University Journal: Faculty of Education (Humanities and Social Sciences)

วัตถุประสงค์

วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักศึกษาและคณาจารย์ ส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัยและผู้ทรงคุณวุฒิมีผลงานทางวิชาการ เพื่อเผยแพร่ตามสาธารณชนในรูปแบบของบทความวิจัยและบทความวิชาการ และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนผลงานทางวิชาการของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ที่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานวารสารวิชาการ เพื่อประกอบการศึกษาอ้างอิงค้นคว้าทางการศึกษา

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

ภาษาอังกฤษ : Ramkhamhaeng University Journal: Faculty of Education (Humanities and Social Sciences)

ขอบเขต : วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

ตีพิมพ์บทความในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

กำหนด : 1. ตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

2. การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ <http://www.edujournal.ru.ac.th>

เจ้าของ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ : บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือในวารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำและมีข้อความรับผิดชอบของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยมนุษย์ผู้ทำการวิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และนำหลักฐานมาแสดง

สารจากคณบดี

วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) นี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการ

โดยก่อนที่ผลงานทุกชิ้นจะได้รับการตีพิมพ์นั้น ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น ๆ เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่าเป็นผลงานที่มีคุณภาพ

ท้ายนี้ขอให้วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ นี้ เป็นที่น่าสนใจและได้รับความนิยมเพื่อผ่านการยกระดับคุณภาพต่อไป

(รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ศิริพงษ์ เสากายน)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

บทบรรณาธิการ

“วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) เป็นวารสารที่รวบรวมผลงานด้านสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ทางคณะศึกษาศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ โดยมีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาคัดกรองผลงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่มีความถูกต้องสมบูรณ์และความทันสมัยกับยุคปัจจุบัน

ฉบับนี้ เป็นฉบับที่จัดทำขึ้นเป็น ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) ที่ได้รับรวบรวมผลงานทั้งบทความวิจัยบทความวิชาการที่น่าสนใจ มารวมไว้ด้วยกัน จำนวน 8 บทความ โดยผลงานทั้งหมดที่ตีพิมพ์เผยแพร่สามารถใช้ศึกษา เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อยอดหรือเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป หากท่านใดสนใจจะส่งบทความลงตีพิมพ์ใน “วารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)” สามารถดูรายละเอียดได้ทางเว็บไซต์ <http://www.edujournal.ru.ac.th> ทั้งนี้ วารสารจะตีพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และ ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บงกช ทองเอี่ยม
บรรณาธิการ

ที่ปรึกษาบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดี ลาภเจริญทรัพย์
รองศาสตราจารย์นพคุณ คุณาชีวะ
รองศาสตราจารย์ ดร.อรนุช ลิ้มศิริ
ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน
กรรมการสภามหาวิทยาลัย

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บงกช ทองเอี่ยม

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประจำกองบรรณาธิการ

Professor Michael Marquardt, Ph.D.
Professor Susan Walsh, Ph.D.
ศาสตราจารย์ ดร.ศรียา นิยมธรรม
ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช
ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพร ทิพย์คง
รองศาสตราจารย์ ดร.รชงพร โกมลเสวิน
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรวิชศักดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก
รองศาสตราจารย์ ดร.มาลินี บุญยรัตพันธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพันธ์ วรพงศธร
รองศาสตราจารย์ ดร.มานิกา วิเศษสาร
รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะศึก นิชานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิษฐ์ ญัฏประเสริฐ

George Washington University
University of West Florida
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ผู้จัดการ อาจารย์ ดร.อัญชลี วัฒนศิลป์

ฝ่ายศิลป์ อาจารย์ยงยุทธ ขุนแสง

ประจำกองจัดการ นางสาวนันทพร เกตุมณี
นางสาวเบญจรัตน์ รัตนกุล

เหรียญกษาปณ์ นางสาวนิภา ศรีสุขโชคชัย

สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.มานิกา วิเศษสาร	ภาควิชาจิตวิทยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ วัฒนพานิช	ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร แม้นสงวน	ภาควิชาพลานามัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะ	ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยมน อินทุสุต	ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล กฤษณาสอน	ภาควิชาการประเมินและการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา คุณาอภิสิทธิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.เอ็มอัชมา วัฒนบุรานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุธะใจ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิษฐ์ ญัฏประเสริฐ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.กิงสร เกาะประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สารบัญ

การบริหารองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักการของสัปบุริธรรม.....	8-17
พระอธิการสุรศักดิ์ สุขมาโล, พระมหาสุนันท์ สุนนโท และอนันต์ กระสังข์	
เศรษฐกิจสังคมกับแนวทางของพระพุทธศาสนา.....	18-29
สังฆรักษ์อนันต์ สุทธิมน, ประเสริฐ ธิลาว และระพีพร พุทธิสาร	
การส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	30-39
ปรีชา บุญญศิริ	
สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.....	40-49
ชัยยา ศิริทิพย์สกุล, สุนทร แม่นสงวน, ชนวงค์ หงส์สุวรรณ และธวัชชัย เจริญทรัพย์มณี	
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร.....	50-61
ปัทมาภรณ์ บุญทัน, เกษม ชูรัตน์, สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร และธวัชชัย วรพงศธร	
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร.....	62-72
ณัฐพร ลิขิต, สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร, เกษม ชูรัตน์ พันธ์กร และภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม	
การบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษาวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่จังหวัดขอนแก่น.....	73-82
นริศรา ทองยศ	
อิทธิพลครอบครัว ชุมชนและสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อผลสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดกาญจนบุรี.....	83-89
เอื้ออัมพร ทิพย์ทิพย์พร, สุมาลี มีพงษ์ และปิยวดี จินดาโชติ	

การบริหารองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักการของสัพปุริสธรรม Organizational Management Based on Buddhism by the Principle of Sappurisa-Dhumma

พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมโล¹, พระมหาสุนันท์ สุนนโท² และอนวัต กระสังข์³

Phraathikan Surasak Sukhumalo¹, Phramaha Sunan Sunandho² and Anuwat Krasang³

e-mail: pubpong73@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องประสานกำลังวัตถุและกำลังคนเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในการบริหารงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ ในการบริหารงาน เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และมีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงการบริหารงานและการพัฒนาองค์กร จึงได้มีการนำหลักการบริหารองค์กรสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ ในขณะเดียวกันก็นำหลักการในทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานและประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการร่วมด้วย ดังนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้รู้วาทศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ได้นำหลักการบริหารองค์กรตามหลักธรรม สัพปุริสธรรม 7 ประการ คือ (1) รู้จักเหตุ (2) รู้จักผล (3) รู้จักตน (4) รู้จักประมาณ (5) รู้จักกาล (6) รู้จักชุมชน และ (7) รู้จักบุคคล สามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารองค์กร ได้อย่างดี ศาสนาพุทธมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้เป็น ผู้เพียบพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเจริญ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารจึงนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาวนฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืน และมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการอีกด้วย โดยการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในด้านการบริหารจัดการและดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

คำสำคัญ: การบริหารองค์กร; หลักสัพปุริสธรรม

¹Doctoral student of philosophy program in Buddhist Management,
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²Department of Political Science Faculty of Social Science
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³Department of Political Science Faculty of Social Science
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

One of keys to the successful organizational administration is the collaboration between material and human resources to achieve the specified objectives. Organizational administration or management requires a science in administration as today's world is capitalism-or consumerism-oriented that seeks profit and competitive advantage in terms of administration and organizational development. In this regard, the principles of modern organizational administration have been adopted as a management strategy. Similarly, the Buddhist principles are integrated and applied to the management principles. Therefore, studying Buddhism leads to the knowledge that the science of sustainable management and the maintenance of humanity to live in peace is Buddhist administration under the application of organizational administration according to Seven Principles of Sappurisa-Dhamma, consisting of (1) the knowing of causes underlying all the happenings, (2) the knowing of the results or fruition derived from the causes, (3) the knowing of one's own self or self-knowledge, (4) the knowing of moderation or the sense of proportion, (5) the knowing of time or time management, (6) the knowing of the populated communities or societies or even the assembly, and (7) the knowing of an individual, or in other words, the individual differences. These principles can be integrated to organizational administration well. The primary aim of Buddhism is to develop human potential to be the person with physical and mental perfectness in order to live a happy and prosperous life and achieve the set goals. The Principles of Buddhism Science Administration have been applied by administrators to be integrated to the organizational management as a new approach or a new way towards the dimension of sustainable management, stability, and fairness for people or societies related to the organization wisely. This includes creating efficiency and effectiveness for sustainable and stable management. These principles shall be systematically applied in organizational administration along with the consideration of morale under the compliance with teachings of the Lord Buddha in the aspect of management and operation for maximum benefits.

Keywords: Organization Administration; Sappurisa-Dhumma

บทนำ

ในการบริหารงานองค์กรเป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดการ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์กร และใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ผู้บริหารใช้ทรัพยากรทั้งหมดขององค์กร ซึ่งมีเงินทุน อุปกรณ์ ข้าราชการ และบุคคล เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กร ซึ่งบุคคลจัดเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดขององค์กร

การบริหาร (administration) และการจัดการ (management) จัดได้ว่าการบริหาร ใช้กับการบริหารในระดับสูง หน้าที่จะเน้นหนักที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนไปสู่การปฏิบัติ (implementation) เป็นคำที่นิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (public administration) เน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่ได้วางไว้) นิยมใช้สำหรับการจัดการธุรกิจ และยังมีการบริหารได้แบ่งไว้ต่าง ๆ ดังนี้ การบริหาร เป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ และยังเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งพิจารณาได้เป็น 3 ทาง คือ (National Office of Buddhism, 2545)

1. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสาย การบังคับบัญชา

2. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเรื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

3. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์หรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การบริหารเป็นการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยบุคคลในการปฏิบัติงานร่วมกัน และยังมีปัจจัยร่วมด้วยเป็น เงิน วัสดุ สิ่งของเป็นปัจจัยในการปฏิบัติงาน รวมทั้งนโยบายและแผนการดำเนินงานในหน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมกันในองค์กรและไปในทิศทางเดียวกัน

องค์กรยังจัดเป็นลักษณะการนำเอาส่วนต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันมารวมกันอย่างมีระเบียบหรือเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างมีเหตุผลของบุคคลกลุ่มหนึ่ง เพื่อเป็นศูนย์อำนาจการให้การดำเนินงานลุล่วงไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีการใช้อำนาจการบริหารที่ชัดเจนมีการแบ่งงานและหน้าที่ มีลำดับขั้นตอนของการบังคับบัญชาและความรับผิดชอบร่วมด้วย การบริหารองค์กร เป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ และบุคคลในองค์กร โดยกำหนดภารกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบสำคัญที่นักบริหารงาน ควรคำนึง เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (money) วัสดุ (materials) วัสดุอุปกรณ์ (machine or equipment) และบุคคล (man) องค์ความรู้ในการบริหารงานในยุคต้น ๆ ของการพัฒนาการบริหารงานสมัยใหม่จะคิดถึงองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายขององค์กรว่า จะมีทิศทาง หรือแนวทางในการบริหารองค์กร และต่อมามีการพัฒนากระบวนการบริหารงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น จึงได้มีแนวความคิดในการบริหารคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตน เพื่อความสำเร็จและบรรลุผลสำเร็จ โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารงานขององค์กร เพราะเนื่องจากประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร ต้องให้ความสนใจ เพราะว่าการบริหารจัดการจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโลกในอนาคตเป็นโลกที่ทำงานในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพลวัตมากขึ้น การแข่งขันจะมีอัตราที่สูงขึ้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความคาดหวังทางสังคมเพิ่มขึ้น และจะกดดันเรียกร้องในองค์กร มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางใน การบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด “การมีส่วนร่วม (participation)” มากขึ้น “การให้อำนาจ(empowerment)” “การเข้าไปเกี่ยวข้อง (involvement)” “การทำงานเป็นทีม (teamwork)” ทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจจากองค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล (man) เงิน (money) วัสดุ อุปกรณ์ (materials) และการจัดการ (management) หรือกระบวนการทางการบริหาร (administration) (Chaisamorn Tontan, 2555)

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร มี 8 ประการ คือ

1.1 การวางแผนงาน (planning) หมายถึง องค์กรควรจะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้หมู่สมาชิกหรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน การวางแผน (planning) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลงในอนาคตการวางแผนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคตซึ่งทำได้โดยการให้บรรลุเป้าหมายผลลัพธ์ที่ต้องการ การวางแผนจึงต้องอาศัยการกำหนดกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าพื้นฐานของการจัดการโดยทั่วไปเป็นงานของผู้บริหารการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติตามกลยุทธ์ให้ประสบความสำเร็จและการประเมินกลยุทธ์ เพราะว่า การจัดการองค์กร การจูงใจ การจัดบุคคลเข้าทำงาน และกิจกรรมควบคุม ขึ้นกับการวางแผน กระบวนการวางแผนจะต้องประกอบด้วยผู้บริหารและพนักงาน

ภายในองค์กร การวางแผนจะช่วยให้องค์กรกำหนดข้อดีจากโอกาสภายนอกและทำให้เกิดผลกระทบจากอุปสรรคภายนอกต่ำสุดโดยต้องมองเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันเพื่อคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตการวางแผนประกอบด้วย การพัฒนาภารกิจ (mission) การคาดคะเนเหตุการณ์ปัจจุบัน เหตุการณ์อนาคตและแนวโน้ม การกำหนดวัตถุประสงค์ และการเลือกกลยุทธ์ที่ใช้การวางแผนจะช่วยให้ธุรกิจปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลงของตลาด และสามารถกำหนดเป้าหมายได้ การบริหารเชิงกลยุทธ์นั้นต้องการให้องค์กรติดตามในลักษณะเชิงรุก (proactive) มากกว่าที่จะเป็นเชิงรับ (reactive) องค์กรที่ประสบความสำเร็จจะต้องควบคุมอนาคตขององค์กรมากกว่าที่จะรอรับผลจากอิทธิพลสภาพแวดล้อมภายนอกและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การตัดสินใจ (decision making) ถือเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน การปรับตัวเป็นสิ่งจำเป็นเพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของตลาด เศรษฐกิจและคู่แข่งขึ้นทั่วโลก จุดเริ่มต้นของความสำเร็จที่ดีของธุรกิจคือการวางแผนที่เหมาะสม เห็นผลได้จริง ยืดหยุ่นมีประสิทธิภาพ (Chaisamorn Tontan, 2555)

1.2 การจัดการองค์กร (organizing) หมายถึง การจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชาที่คล่องตัว การเชื่อมสายบังคับบัญชาให้แน่นแฟ้น และมีความจงรักภักดีต่อองค์กรเพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูง เป็นอย่างดี จุดมุ่งหมายของการจัดการองค์กรคือ การใช้ความพยายามทุกกรณีโดยการกำหนดงานและความสำคัญของอำนาจหน้าที่ การจัดการองค์กร หมายถึง การพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการทำและผู้ที่จะทำรายงานมีตัวอย่าง ในประวัติศาสตร์ของธุรกิจที่มีการจัดการองค์กรที่ดี สามารถประสบความสำเร็จในการแข่งขันและสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ ธุรกิจที่มีการจัดการองค์กรที่ดีสามารถดึงดูดใจผู้บริหารและพนักงานให้มองเห็นความสำคัญของความสำเร็จขององค์กร (Rajamangala University of Technology Campus Khon Kaen, 2553)

การกำหนดลักษณะเฉพาะของงาน (work specialization) โดยการแบ่งงานประกอบด้วยงานที่กำหนดออกมาเป็นแผนก การจัดแผนก และการมอบอำนาจหน้าที่ (delegating authority) การแยกงานออกเป็นงานย่อยตามการพัฒนารายละเอียดของงาน (job description) และคุณสมบัติของงาน (job specification) เครื่องมือเหล่านี้มีความชัดเจนสำหรับผู้บริหารและพนักงาน ซึ่งต้องการทราบลักษณะของงาน

การกำหนดแผนกในโครงสร้างขององค์กร (organization structure) ขนาดของการควบคุม (span of control) และสายการบังคับบัญชา (chain of command) การเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ต้องการการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง เพราะตำแหน่งใหม่ ๆ ที่สร้างขึ้นหรือลดลงหรือรวมกัน โครงสร้างองค์กรจะต้องระบุถึงวิธีการใช้ทรัพยากรและวิธีการซึ่งวัตถุประสงค์มีการกำหนดขึ้นในธุรกิจ การสนับสนุนทรัพยากรและกำหนดวัตถุประสงค์ตามสภาพทางภูมิศาสตร์จะแตกต่างจากโครงสร้างด้านผลิตภัณฑ์หรือลูกค้ารูปแบบทั่วไปของการจัดแผนก คือ

- 1) ตามหน้าที่ (functional)
- 2) ตามฝ่าย (divisional)
- 3) ตามหน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (strategic business unit) และ
- 4) ด้านเมทริกซ์ (matrix)

1.3 การบริหารงานบุคคล (staffing) การส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร การดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลในการทำงานในหน่วยงานหรือ องค์กรเพื่อให้บุคคลมาปฏิบัติงานตามที่ต้องการ และให้บุคคลได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีกระบวนการสำคัญ ดังนี้ การกำหนดนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อเป็นกรอบในการบริหาร นโยบายจะเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล นโยบายในแผนพัฒนาระดับกระทรวง มติคณะรัฐมนตรี ส่วนภาคธุรกิจเอกชน เน้นที่นโยบายและระเบียบที่จำเป็นแก่การดำเนินงาน การวางแผนกำลังคน Man Power Planning เป็นกระบวนการวางแผนว่าหน่วยงานมีกำลังคนกี่คน แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ความรู้ความสามารถด้านใดบ้าง เพื่อความเหมาะสมกับงาน ซึ่งเริ่มตั้งแต่แผน

ความต้องการ แผนการให้ได้มาของกำลังคนและแผนการใช้กำลังคน และการจัดบุคคลและการสรรหาบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง Placement & Recruitment

1.4 การนำหรือการสั่งการ (leading/directing) องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรเป็นการใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจพนักงานให้ปฏิบัติงานและนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ระบุไว้ หรือเป็นกระบวนการจัดการให้สมาชิกในองค์กรทำงานร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่ซับซ้อนและเข้าใจอย่างยาก การนำหรือการสั่งการจึงต้องใช้ความสามารถหลายเรื่องควบคู่กันไป อาทิ ภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร การจูงใจ การติดต่อสื่อสารในองค์กร และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น หน้าที่ในการนำหรือสั่งการนี้มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าหน้าที่อื่น เพราะผู้บริหารต้องแสดงบทบาทของผู้สั่งการอย่างมีคุณภาพ ถ้าไม่เช่นนั้นแผนงานที่วางไว้ตลอดจนทรัพยากรที่จัดเตรียมไว้อาจไม่เกิดประสิทธิผล ถ้าผู้บริหารดำเนินกิจกรรมด้านการสั่งการไม่ดีพอ ดังนั้น การสั่งการจึงเป็นเรื่องของความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์ และความสามารถที่จะชักจูงให้พนักงานร่วมกันปฏิบัติงานไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้องค์กรประสบความสำเร็จตามต้องการ

1.5 การประสานงาน (coordinating) เป็นการประสานงานในเชิงระบบในองค์กร หรือนอกระบบนอกองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในองค์กรและ นอกองค์กร

1.6 การเสนอรายงาน (reporting) องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรฐาน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลจะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร

1.7 การจัดทำงบประมาณ (budgeting) องค์กรควรจัดทำระบบบัญชี และงบประมาณเป็นแบบมาตรฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบระบบบัญชี (balance sheet) ได้อย่างมีระบบในการบริหารงานองค์กร

1.8 การควบคุม (controlling) การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กร ถือว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบหรือติดตามผลและประเมินการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ของพนักงาน เพื่อรักษาให้องค์กรดำเนินไปในทิศทางสู่เป้าหมายอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์หลักขององค์กร ในเวลาที่กำหนดไว้ องค์กรหรือธุรกิจที่ประสบความล้มเหลวอาจเกิดจากการขาดการควบคุม หรือมีการควบคุมที่ไร้ประสิทธิภาพ และหลายแห่งเกิดจากความไม่ใส่ใจในเรื่องของการควบคุม ละเลยเพิกเฉย หรือในทางกลับกันคือมีการควบคุมมากเกินไปเกิดความผิดพลาดขององค์กรเอง การควบคุมจึงเป็นหน้าที่หลักทางการบริหารที่มีความสำคัญ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการทางการบริหาร

การควบคุมเป็นการตรวจตราและตรวจสอบผลการปฏิบัติงานโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายและดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่า จะบรรลุผลลัพธ์ตามต้องการ นอกจากนี้การควบคุมยังเป็นกระบวนการรวบรวมและแสดงข้อมูลย้อนกลับเรื่องของการผลการดำเนินงานในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอีกด้วย บทบาทสำคัญของการควบคุมมีค่า 4 ค่า ได้แก่ มาตรฐาน (standard) การวัดผล (measurement) การเปรียบเทียบ (comparison) และการปฏิบัติ (take action) โดยการควบคุมจะครอบคลุมดูแลพื้นที่ 4 พื้นที่ใหญ่ ๆ ของการบริหาร กล่าวคือ พฤติกรรมบุคคลในองค์กร การเงิน การปฏิบัติการ และ ข้อมูลข่าวสาร

2. การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

1) สร้างคนเก่ง ปรัชญาและแนวคิดการสร้างคนเก่ง ได้แก่ คนเก่งต้องการอำนาจ เกียรติ และเงิน

(1) อำนาจ: คนเก่งต้องมีเวที มีอำนาจสำหรับใช้ในการแสดงความสามารถ

(2) เกียรติ: คนเก่งต้องได้รับการยอมรับ

(3) เงิน: ผลตอบแทนที่จูงใจ

องค์กรควรมีนโยบายพัฒนาคนเก่ง สร้างคนที่เก่งกว่าตนเองขึ้นมา เลือกคนให้ถูก ใช้คนให้เป็น คือ เลือกคนที่มีความรับผิดชอบสูง เลือกคนที่มีความขยัน เลือกคนที่มีความอดทน เลือกคนที่มีความพยายามสูง

และเลือกคนที่ไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบที่ทำให้คนเรามีความเจริญ คือ ต้องมีโอกาส ต้องมองจุดเด่นของผู้อื่น ต้องเป็นคนมีจิตใจให้อภัยไม่อวดดี ต้องหาปมด้อยของตนเอง และต้องรู้จักเสียเปรียบ

2) มีกลยุทธ์การบริหารงาน ประยุกต์ใช้เครื่องมือ Balanced Scorecard ศึกษาวิจัยหาความต้องการของลูกค้า

3) มีกลยุทธ์ในการบริหารงานคน สร้างค่านิยม สร้างวัฒนธรรมการสร้างคนเก่ง เตรียมคนเก่ง พัฒนาผู้นำในทุกระดับ หาตัวตายตัวแทน มีปัจจัยที่จะกระตุ้นให้คนทำงาน หัวหน้าต้องชื่นชม/ยกย่องลูกน้อง ต้องมีผลตอบแทนที่จูงใจ ทำงานแบบ TQM เชื่อมประสานงานให้กลมกลืน เหมือนการบรรเลงดนตรีวงออเคสตรา (Orchestra)

4) เป็นผู้ที่มียกย่องกระบวนการในการสร้าง ให้เกิดพลังอันยิ่งใหญ่ (synergy leadership) จากบุคคลรอบตัว อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จเกินเป้าหมาย

3. ลักษณะผู้นำที่จะสร้างลูกน้องให้เกิดพลัง

1) สื่อเป้าหมายอย่างชัดเจน ต้องการให้ทำอะไรเพื่อให้ประสบผลสำเร็จอย่างไร
2) ดึงศักยภาพของลูกน้อง หัวหน้าต้องรู้ว่าลูกน้องแต่ละคนชำนาญด้านไหน วิเคราะห์ลูกน้องเพื่อดึงพลัง
3) ทำอะไรคิดถึงผลกระทบก่อน เช่น จะเปลี่ยนแผนลูกน้องต้องอธิบายสิ่งที่เขาจะได้รับ ไม่ทำให้ลูกน้องรู้สึกว่าทำผิดจึงถูกปรับเปลี่ยนงานเป็นต้น

4) เข้ากันได้ หัวหน้าต้องโน้มตัวเข้าหา จับมือไว้ แล้วไปด้วยกันเสมอ ทำอะไรให้ทำไปด้วยกัน

5) ให้กำลังใจลูกน้อง ให้รางวัลลูกน้อง ชื่นชม ยกย่องอย่างเสมอภาค

6) หัวหน้าต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อจะได้คิดช่วยเหลือลูกน้องเมื่องานไม่ประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ เปรียบเสมือนบินอยู่ที่สูงมองเห็นปัญหาที่งานไม่สำเร็จ และลงมาร่วมปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จต้องลงมาคลุกกับงานด้วยถ้ามีความจำเป็นเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ต้องทำให้เห็น

7) ให้มีการรับฟังให้มากขึ้น พูดดี คิดดี และทำดี เพราะคนอื่น ๆ แม้จะไม่สามารถจดจำคำพูด หรือการกระทำที่เราทำหรือพูดกับเขาได้ แต่เขาจดจำความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากคำพูดและการกระทำของหัวหน้าได้

8) หัวหน้าต้องจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการสื่อสารที่รวดเร็ว แก้ไขปัญหาเร็ว

9) ส่งลูกน้องไปอบรมเป็นกลุ่ม หลีกเลี่ยงการส่งไปเพียงคนเดียวเพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด

10) ควรมีวิธีจัดการกับลูกน้องที่มีนิสัยส่วนตัวเป็นอุปสรรคในการทำงาน เช่น โทรศัพท์ส่วนตัวในเวลางานมาก หัวหน้าไม่ควรต่อว่านิสัยส่วนตัวเป็นลำดับแรก ควรอธิบายและแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำงาน ซึ่งหากลดอุปสรรคจะทำให้มีผลงานดีขึ้น เป็นต้น

11) หัวหน้าต้องควบคุมงานแต่การควบคุมต้องอย่าให้ลูกน้องรู้สึกถูกบีบบังคับ นอกจากสร้างพลังจากลูกน้องแล้วยังต้องสร้างกับบุคคลรอบข้างเช่น สร้างพลังจากหัวหน้า ต้องเข้าใจเป้าหมายองค์กร รู้เป้าหมายแผนก เรียนรู้ลักษณะของหัวหน้า สร้างพลังจากต่างแผนก ต้องให้ความร่วมมือ ไม่เข้าข้างลูกน้องตัวเองจนเกินไป สร้างพลังจากลูกค้า ได้รับความต้องการของผู้ใช้บริการ ช่วยผู้ใช้บริการเสมอ สร้างพลังจากครอบครัว ลดตัวตนเองลง สร้างพลัง จากบุคคลอื่น อย่าเอาเปรียบ มีความจริงใจกับพันธมิตรแบบตรงไปตรงมา (ปารีชาติ เยพิทักษ์ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2559)

4. การบริหารความเสี่ยง

การบริหารองค์กรจำเป็นต้องประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในองค์กร โดยพิจารณาโอกาสและผลกระทบที่จะเกิดความเสี่ยงนั้น ๆ ว่าจะยอมรับได้หรือต้องจัดการกับความเสี่ยงนั้น ๆ เพราะความเสี่ยงนั้น อาจเกิดความเสียหายอย่างมาก เช่น หากเกิดไฟไหม้ห้องสมุดจะมีความเสี่ยงสูงที่หนังสือจะไหม้หมด แม้โอกาสเกิดอาจมีน้อยผู้บริหารอาจตัดสินใจทำประกันภัย เป็นต้น

5. พัฒนาด้านนวัตกรรม

องค์กร ต้องมีการคิดนวัตกรรมเพื่อให้ได้สินค้าและบริการใหม่ ลดต้นทุน ลดค่าใช้จ่าย ลดเวลาทำงาน เพิ่มระดับความพึงพอใจ โดยองค์กรกระตุ้นบุคลากรในองค์กรทุกส่วนร่วมกันคิดนวัตกรรม เช่น จัดประกวดนวัตกรรม

ตัวอย่างการจัดประกวดนวัตกรรม ของบริษัทซีพีประจำปี มีโครงการได้รับรางวัล ต็มซ่า (เกี่ยวกุ้ง) ทำให้ต้องนั่งทำให้บริษัทได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ โครงการบริษัททำจัดผี ทำให้บริษัทได้ร่วมกับคู่ค้าผลิต MP3 ถูกลิขสิทธิ์จำหน่ายโครงการสะดวกบุญ มีปฏิทินทำบุญเคาน์เตอร์เซอร์วิส ทำให้บริษัทเป็นองค์กรการกุศลในโลก โครงการข้าวเหนียวช่วยชาติ ทำให้ได้รูปแบบข้าวเหนียววางจำหน่ายและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น นอกจากสร้างนวัตกรรมแล้วควรมีการประเมินผลลัพธ์ด้วย หากนวัตกรรมใดยังไม่แน่นอน เช่น ยอดจำหน่ายขึ้น-ลง อาจจัดเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์เท่านั้น นวัตกรรม คือ การเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งใหม่ หรือปรับปรุงจากสิ่งเดิม ที่เกิดจากการนำความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาให้ เกิดคุณค่าต่อลูกค้า องค์กร และสังคม

6. ทักษะในการเจรจาต่อรอง

สถานการณ์การเจรจาต่อรองไม่ได้เกิดเฉพาะการจัดซื้อเท่านั้น แต่การเจรจาต่อรองจะเกิดได้ทุกเวลาเมื่อเกิดข้อขัดแย้ง ตกลงกันไม่ได้ ผู้บริหารควรมีกรอบคิดเน้นประโยชน์มากกว่าความถูกต้อง เน้นสิทธิมากกว่าอำนาจ เช่นหากผู้ปฏิบัติงานไม่ทำงานนอกเวลาทำการในเวลาเย็น หากมีความจำเป็นเพื่อให้งานสำเร็จผู้บริหารอาจต่อรองให้มาปฏิบัติงานในช่วง เช้าก่อนเวลางานเป็นต้น ควรเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรสลับบทบาทคิดว่าหากตนอยู่ในสภาพของอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกัน ต้องสามารถควบคุมตนเอง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทัศนคติที่ดี อดทนต่อความขัดแย้งและความคลุมเครือได้ ไม่เหนียวหรือเปื้อนง่าย

7. การบริหารผลการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างฝ่ายบริหาร หัวหน้า และบุคลากรแต่ละคนในการบริหาร เพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่ตอบสนองต่อเป้าหมาย และทิศทางขององค์กร เน้นการบริหารข้อตกลงมากกว่าการบริหารโดยคำสั่ง และเน้นพันธะความรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การบริหารข้อตกลง ผู้บังคับบัญชาต้องสื่อสารให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจหน้าที่สำคัญที่ผู้ปฏิบัติ งานคนนั้นต้องทำ งานของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีส่วนสนับสนุนเป้าหมายขององค์กรอย่างไร พันธะรับผิดชอบร่วมกัน ผู้ปฏิบัติงานและผู้บังคับบัญชาจะทำงานร่วมกันเพื่อรักษาระดับ ปรับปรุงงานที่ทำอย่างไร จะวัดผลการปฏิบัติงานได้อย่างไร จะสามารถระบุอุปสรรค และขจัดอุปสรรคอย่างไร (Somphop Moonme, 2557)

การประเมินผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน (performance) เป็นไปตามข้อตกลง แต่การประเมินสมรรถนะการทำงาน (performance) ควรระมัดระวังเพราะเป็นการใช้ดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดตามสถานการณ์ มิได้เป็นพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ปฏิบัติงาน องค์กรควรมีการจัดทำดัชนีชี้วัดและกำหนดเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ของงาน ตัวชี้วัดระดับบุคคลต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดของฝ่ายหรือขององค์กร การกำหนดตัวชี้วัดต้องเจาะจง วัดได้ เห็นชอบร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงาน ภายใต้กรอบเวลาที่เหมาะสม ต้องมีการถ่ายทอดเป้าหมายผลการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นการบังคับบัญชา ในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่โลกาภิวัตน์และความสำเร็จได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ของระบบทุนนิยมในปัจจุบัน ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (Wilawan Rapeepisat, 2554)

จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ หลักคำสอนทั้งหลายในพระพุทธศาสนานั้นกล่าวถึงหลักความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติ ที่ผู้ศึกษาต้องใช้ปัญญาในการศึกษาและการปฏิบัติควบคู่กันไป ทั้งนี้หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักศีลธรรม และจริยธรรม มุ่งเน้นให้รู้เท่าทันความจริงของโลก และชีวิตในปัจจุบันโดยเฉพาะการบริหารงานตามแนวพุทธธรรมนั้น นับว่ามีส่วนสำคัญในการกระตุ้น ผู้ได้บังคับบัญชาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและประสบความสำเร็จในองค์กร โดยผู้นำยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สังคมยอมรับ ผู้นำจำเป็นต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม การบริหารงานตามแนวพุทธธรรม จึงเป็น

การใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ด้วยการบริหารทั้งในด้านการบริหารตนเองของผู้บริหาร การบริหารบุคคล และการบริหารงานในองค์กรและมีความสอดคล้องกับหลักการครองตน ครอง คน และครองงาน โดยใช้หลักธรรม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในด้านการบริหารจัดการและดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่า มากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะต้องสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบางอย่างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและ มีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี้ จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัปปุริสสูตร (พระไตรปิฎกเล่มที่ 23) อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียงหลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติมีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก โดยการใช้หลักสัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์บุรุษ หรือธรรมที่ทำให้เป็นคนดี เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ต้องการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้ (Phramahasomchai Thanwuttho, 2553)

1. ธัมมัญญตา (knowing the law, knowing the cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ อันว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2. อัตถัญญตา (knowing the meaning, knowing the purpose) ความเป็นผู้รู้จักผลหรือความมุ่งหมาย คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อองค์กร ในที่นี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

3. อัตตัญญตา (knowing oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

4. มัตตัญญตา (moderation, knowing how to be temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี ในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึง การบริหารการเงินหรือการขยายกิจการต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการ แข่งขัน ที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5. กาลัญญตา (knowing the proper time) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม

การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณา ถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรด อะไร ควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6. ปรีชาญาณ (knowing the assembly, knowing the society) ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้ரியที่จะ ประพฤติต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่ เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือ การประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะ ชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7. บุคคลญาณ (knowing the individual, knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะการติดต่อสื่อสารกับบุคคล ต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน (Thawin Arunwat, 2560)

การบริหารองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามงคล สารินทร์, อภิธีร์ ทรงบัณฑิต และสมชาย เทพแสง (2556) ที่พบว่า การบริหารงานตามแนวพุทธธรรมนั้น นับว่ามีส่วนสำคัญ ในการกระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและประสบความสำเร็จในองค์กร โดยผู้นำยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สังคมยอมรับ ผู้นำจำเป็นต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม การบริหารงานตามแนวพุทธธรรม จึงเป็นการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ด้วยการบริหารทั้งในด้านการบริหาร ตนเองของผู้บริหาร การบริหารบุคคลและการบริหารงานในองค์กร และมีความสอดคล้องกับหลักการครองตน ครองคนและครองงาน โดยการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในด้านการบริหารจัดการ และดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และยังสอดคล้องกับ วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กิณวงศ์ (2549) ที่พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับ หลักการบริหารการศึกษามีจำนวน 21 หลักธรรม ซึ่งพบว่า แยกตามหลักการ ครองตน การครองคน และการครองงานได้ซึ่งการครองงานยังได้นำหลักธรรม สัปปริสธรรม 7 มาใช้ร่วมด้วย

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การบริหารองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักการของสัปปริสธรรม 7 ทำให้องค์กรมีการบริหารจัดการทั้งระบบได้ดีทั้ง เงิน (money) วัตถุดิบ (materials) วัสดุอุปกรณ์ (machine or equipment) และบุคคล (man) ทำให้ผู้นำได้นำหลักธรรมต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการบริหารงานร่วมด้วยเพราะ ในการบริหารเพียงด้านภายนอกอาจทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่มีความรู้สึกที่จะปฏิบัติงานด้วยใจ แต่ถ้านำหลักการบริหาร เจริญพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติ ของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กร อย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็น หลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณา บริหารจัดการอีกด้วย โดยการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในด้านการบริหารจัดการ และดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

สรุป

การทำงานทางด้านการบริหารจัดการเป็นการทำงานร่วมกับคนส่วนใหญ่ในองค์กร หลักของพุทธศาสนา จึงมีบทบาทในการบริหารจัดการอย่างมาก เพราะพุทธศาสนากับคนไทยมีความผูกพันกันมานานไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย และเจริญมั่นคงในประเทศไทยยิ่งกว่าที่ไหนในโลก ฉะนั้นหลักธรรม ของพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่มาของขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ทัศนคติ ในด้านความรู้สึกนึกคิด ต่าง ๆ ของคน

ไทยจะมีหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จะมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของคนไทยมากและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ โดยยึดแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่า ทางสายกลาง ซึ่งในทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับทั้งกาย วาจา ใจ สมาธิหรือว่าปัญญาสามารถนำประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการธุรกิจได้ จะเห็นว่า พระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคมมนุษย์ หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ ตามหลักสัพพัตถธรรมได้อย่างลงตัว เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไรและการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมาย การที่ผู้บริหารนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืนมีความมั่นคงและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการอีกด้วย

บรรณานุกรม

- ปาริชาติ เพ็ญทิพย์ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). การบริหารจัดการข้อมูลขององค์กรในภาครัฐ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* (ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ), 9(1), 16-26.
- พระมหามงคล สารินทร์, อภิธีร์ ทรงบัณฑิต และสมชาย เทพแสง. (2556). การบริหารงานตามแนวพุทธธรรม. *วารสารบริหารการศึกษา มศว.*, 10(19), 84-88.
- วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์. (2549). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. *วารสาร-ศึกษาศาสตร์*, 18(2), 63-83.
- Chaisamon Tontan. (2555). Personnel management. from <https://www.gotoknow.org/posts>
- National Office of Buddhism. (2545). *The modern management principle and management principles of Buddhism For the stability of Buddhism*. from <http://www.onab.go.th /articles>
- Phramahasomchai Thanwuttho. (2553). Sappurisdhumma: Impartial people as satburut. from https://www.dmc.tv/pages/top_of_week/20100830-DMC-A08.html
- Rajamangala University of Technology Campus Khon Kaen. (2553). *The meaning and significance of the administration*. from <https://sites.google.com/site/poppypresent1>
- Sompob Moonme. (2557). *Balanced scorecard*. from <https://www.gotoknow.org/posts/321453>
- Tawin Arunwat. (2560). *Administration according to Sappurisdhumma7*. from http://thawin09.blogspot.com/2017/02/blog-post_12.html
- Wilawan Rapeepisat. (2554). *Basic knowledge in human resources management*. Bangkok: Printing the splendid craft organizations.

เศรษฐกิจสังคมกับแนวทางของพระพุทธศาสนา Socio-economic and Buddhism guidelines

สังฆรักษ์อนันต์ สุทธิมน¹, ประเสริฐ ธิลา² และระพิน พุทธิสาร³
sangkhakaranan Sutthimano, Prasert Thilao and Raphin Buddhisar
E-mail: pubpong73@gmail.com

บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตในปัจจุบันต้องหาเลี้ยงชีพเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และในยุคปัจจุบันที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย จำเป็นต้องใช้ปัจจัยในการแสวงหาสิ่งเหล่านั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ปัญหาเศรษฐกิจ มีสาเหตุทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนั้น เมื่อเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย รวมทั้งเศรษฐกิจของชุมชนด้วย หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ มีความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพที่สุจริต เก็บรักษาโภคทรัพย์ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย คบหาคนดีเป็นมิตร ผู้มีความสามารถ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอประมาณได้ มีประหยัดเก็บไว้ อันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม เมื่อทำได้ครบเช่นนี้แล้วก็ย่อมที่จะสามารถตั้งตัวได้ มีทรัพย์สมบัติ มีฐานะมั่นคง และมีความสุขในโลกนี้ ไม่ต้องทุกข์เพราะความยากจน เป็นลูกหนี้เขา เรื่องนี้เป็นวิธีแก้ปัญห เศรษฐกิจด้วย

คำสำคัญ: เศรษฐกิจสังคม, พระพุทธศาสนา

Abstract

To live at present, it is essential to earn a living in order to acquire four basic needs. Especially, with more facilities, people require factors to meet their demand. Economic problems are caused by both internal and external factors. Unsurprisingly, the change in global economy affect national economies, including Thai economy and community economy. The principle of sufficiency economy is consistent with Buddha-Dharma principles appeared in Theravada Buddhist scriptures, namely, diligence in duty, doing honest occupation, self-preservation of wealth without harm or damage, good company; having a good friend and association with a good and wise person, and income-expenses balance for moderate spending and savings. These principles should be complied with to live sufficiently on the basis of morality. Once all of this has been accomplished, it is possible to

¹Doctoral student of philosophy program in Buddhist Management,
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²Department of Political Science Faculty of Social Science
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

build up the fortune with wealth, stability and happiness in this world. There is no need to suffer because of poverty, being a debtor. The compliance with these principles is a solution for economic problems as well.

Keyword: Socio-economic, Buddhism

บทนำ

การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ก็ยังต้องใช้ปัจจัยในการแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ (ตามกิเลสที่มีในตัว) คนทุกคนย่อมต้องการความสุข ฆราวาสก็ต้องการอย่างหนึ่ง บรรพชิตก็ต้องการอีกอย่างหนึ่ง ความสุขที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้มี คือ ความสุขของฆราวาส (คิหิสุข) ประกอบด้วย สุขเกิดจากการมีทรัพย์ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ สุขเกิดจากการทำงานสุจริต ประเทศสังคมไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย เกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน ได้แก่ วิกฤติการเมือง วิกฤติด้านเศรษฐกิจ วิกฤติด้านสังคม และวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทยต่อไป ซึ่งหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ มีได้ดังนี้

1) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ

ในเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 3 ประการ ได้แก่

1.1 แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและในทรงสนทนากับนักคิดไทย

1.2 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

1.3 หลักพุทธธรรมกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสังคมปัจจุบันโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารคือคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับแปล ตลอดจนเอกสาร ตำราวิชาการ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้น นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในเอกสารข้างต้นมาศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์ และเสนอแนะ ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า เศรษฐกิจพอเพียง จัดว่าเป็นเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดีพออยู่ พอกิน พอใช้ เป็นเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้และเพื่อ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยจะต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน กล่าวคือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อการสร้างความเจริญให้ตนเองเท่านั้น เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอก็จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปได้

หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ มีความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญ และรู้จัก รู้จักใช้ปัญญาในการตรวจสอบหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุด จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี รู้จักคุ้มครอง

เก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย คบหาคนดีเป็นมิตร ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลี่ยงเสนาศึกษาอยู่กับท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงานรู้จักกำหนดรายได้ และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้ ไม่ให้ฟืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ทำให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดและการเก็บหอมรอบริบไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา อันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม อันเป็นหลักจริยธรรมที่ดั่งาม สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ พอกิน ส่วนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในสังคมไทยนั้น พบว่า มีการประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบาย ระดับองค์กร และระดับบุคคล โดยในระดับนโยบายนี้ มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-10 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของประเทศ ในระดับองค์กร พบว่า มีหลายหน่วยงานนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ มีการประยุกต์ใช้เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันของตนเอง (Prawitta Yansaro (Kumrat), 2554)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน แก่ผู้ที่ยังเป็นฆราวาส คือ หลักประโยชน์ ปัจจุบัน ทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ในปัจจุบัน เป็นประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนามีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น
2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา
3. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี

4. สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่ทำได้(Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), Phra Dhammapitaka (Prayut payutto),2546) มักเรียกคล่องปากว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์

2) วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ

คนเราเมื่อเกิดมาแล้ว จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันไปได้อย่างมีความสุขความเจริญ ตลอดทั้งประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของชีวิตจำเป็นต้องอาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคนานาชนิดอย่างน้อยก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและก็ต้องมีอย่างเพียงพอที่เรียกว่า อยู่ดีกินดีถ้าแต่ละคนมีการอยู่ดีกินดี ก็ย่อมจะทำให้สังคมมีความมั่นคง แต่ถ้าแต่ละคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่นั้นมีความเดือดร้อนในเรื่องการกินดีอยู่ดี ก็ย่อมจะเป็นสาเหตุของความอ่อนแอไปสู่สังคม สังคมย่อมมีแต่ความเดือดร้อน เป็นหนี้เป็นสินกันมาก มีการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายมากขึ้นปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ สาเหตุที่แท้จริงก็เนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ อันเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในชีวิตประจำวันของมวลมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ต้องดิ้นรนในแต่ละวันก็ไม่ใช่อื่นไกลก็เพื่อปากเพื่อท้องที่เรียกว่า ทำมาหากินนั่นเอง

2.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1) ปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่เผชิญกับปัญหานี้ บางคนแม้มีหน้าที่การทำงานแล้ว บางคนจบการศึกษาเป็นผู้ใหญ่แล้ว บางคนถึงกับแต่งงานแล้ว บางคนมีงานทำได้รับเงินเดือนมากพอสมควร แต่ก็ไม่สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวในทางเศรษฐกิจได้ บางคนแม้มีอายุมากถึงวัยกลางคนแล้ว หรือบางคนแม้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยแต่ก็ยังไม่สามารถยืนอยู่ด้วยลำแข้งของตนเองในทางเศรษฐกิจได้ และบางคนเคยมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร แม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปหลายปีก็ตาม ก็ยังคงสภาพฐานะเดิมไม่สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ บุคคลต่างๆ ดังที่ได้ยกตัวอย่างมานี้เป็นผู้เผชิญกับปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ทั้ง ๆ ที่สภาพแวดล้อมภายนอกและตัวเองก็สูงวัยพอสมควรน่าจะประสบความสำเร็จมากกว่านี้ ปัญหาการตั้งเนื้อ

ตั้งตัวไม่ได้ น่าจะลดน้อยถอยลงมากกว่านี้ แม้มีครอบครัวแล้วก็ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่ หรือโตแล้วก็เหมือนไม่โต ชนิดที่เลี้ยงไม่รู้จักโต สำหรับปัญหาดังกล่าว ได้มีหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นธรรมะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัวถ้าได้นำเอาไปเป็นแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงใจในชีวิตประจำวันแล้ว ก็เชื่อได้ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ได้อย่างแน่นอน หลักธรรมดังกล่าว มีดังนี้

2) ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากเป็นปัญหาหนึ่งก็คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยก็รวยเหลือเกิน ส่วนคนจนก็จนมากเหลือเกิน หรือคนร่ำรวยมีจำนวนน้อยแต่มีรายได้มาก ขณะเดียวกัน คนจนมีจำนวนมากและมีรายได้ต่ำมาก เมื่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีเช่นนี้ ก็ย่อมทำให้คนจนมีความเดือนร้อนเป็นทุกข์และก็มีโอกาสที่จะยากจนมากยิ่งขึ้น เมื่ออยากจะทำอะไรก็มักจะติดขัดกลายเป็นอุปสรรคเป็นปัญหาไปเสียหมด และโอกาสที่จะต้องกู้หนี้ยืมสินก็มีมากขึ้น ความยากจนก็ตี การกู้หนี้ยืมสินก็ตี ล้วนแต่เป็นสาเหตุแห่งความเดือดร้อนทั้งสิ้น

3) ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งของกลาง คือ เงินไว จับบายใช้สอยบำบัดทุกข์บำรุงสุข เมื่อมีงานทำ ก็ย่อมจะได้เงินเป็นค่าตอบแทน ดังคำขวัญที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" ก็ย่อมมีผู้ที่เป็นเจ้าของงานในฐานะนายจ้าง และผู้ทำงานในฐานะลูกจ้าง นายจ้างกับลูกจ้างนี้ ก็มักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุความขัดแย้งอาจมีมากมายหลายอย่าง เช่น ลูกจ้างไม่สนใจและรับผิดชอบ ต่อหน้าที่การงานเท่าที่ควร ขาดประสิทธิภาพในการทำงานหรือมีผลงานออกมาไม่เป็นที่พอใจของนายจ้าง ส่วนนายจ้างก็อาจจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน นายจ้างใช้วิธีปกครองลูกจ้างไม่เป็นธรรม หรือไม่เข้าใจชีวิตจิตใจ ของลูกจ้างที่ต้องการเรียกร้องให้ขึ้นค่าจ้างเนื่องจากค่าจ้างต่ำไม่เพียงพอต่อการครองชีพและนายจ้างไม่ยอมขึ้นให้เล้านี้ เป็นต้น ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นสังเกตได้ว่าความขัดแย้งต่างๆ ถ้าฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายหนึ่งมักเสีย เช่น ถ้านายจ้างขึ้น ค่าแรงค่าจ้างแก่ลูกจ้างนายจ้างก็จะรู้ว่า เป็นการเสียเพราะต้นทุนสูงขึ้น เป็นต้น แต่ความขัดแย้งส่วนมากเกิดขึ้น เนื่องจากลูกจ้างรู้สึกว่าคุณนายจ้างเอาเปรียบหรือปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ลูกจ้างจึงมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อเรียกร้อง สิ่งที่ลูกจ้างต้องการทำให้เกิดสมาคมลูกจ้างและการนัดหยุดงาน เป็นต้น เพื่อให้มีกำลังต่อรองกับนายจ้างในการ เรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ที่ตนต้องการ มีการรวมกำลังลูกจ้างเพื่อเจรจาต่อรองกับนายจ้างและใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น นัดหยุด งานก็เพื่อให้เกิดอำนาจการเจรจาต่อรอง กล่าวคือ ถ้าอำนาจการเจรจาต่อรองของฝ่ายใดมากกว่าก็จะมีสิทธิมีเสียง มากกว่าในการเจรจา ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งจึงมักจะเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะในการอุตสาหกรรมและสาขาอื่น ๆ นอกจากการเกษตร การหยุดงาน หรือการทำลายซึ่งกันและกัน จึงเป็นเหตุการณ์ธรรมดา ในระบบเศรษฐกิจ เป็นการ ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรมนุษย์ ตลอดทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไปอย่างน่าเสียดาย เมื่อมีการหยุดงาน

4) ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม โจรผู้ร้ายปล้นทรัพย์สินของผู้อื่น นอกจากเป็นผู้ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง เป็นอาชญากรนำความเดือนร้อนมาสู่สังคมแล้วยังเป็นผู้ประพฤติดิฉิธรรมและทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย เพราะเป็นผู้เบียดเบียนเจ้าทรัพย์และถ่วงความเจริญ คือนอกจากตัวเองจะไม่ประกอบสัมมาอาชีพแล้วยังขัดขวางผู้อื่น ซึ่งทำการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อประโยชน์และความเจริญของบ้านเมืองการแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายจะต้องแก้ไขให้ถูกจุด และผู้ที่แก้ไขได้ดี ได้แก่ผู้เป็นหัวหน้าฝูงชนผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมืองโดยจะต้องแก้ไขที่ปัญหาเศรษฐกิจ (Office of the National Culture Commission, 2530)

2.2 ผลกระทบต่อสังคมไทย

1) ในแง่ของปัจเจกบุคคล คนไทยยอมกินอยู่อย่างแร้นแค้นอดอยาก ไม่สามารถตั้งตนได้ เป็นต้น ไม่สามารถจะกระทำการอะไรตามที่ต้องการ

2) ในแง่ของสังคม ย่อมก่อให้เกิดช่องว่างเหลื่อมล้ำกันระหว่างคนรวยกับคนจนเป็นภาระของสังคมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ ก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางสังคม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น

3) ในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจของชาติย่อมเป็นตัววัดคุณภาพของประเทศ คุณภาพของนักปกครองคุณภาพของประชาชน และการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ

3) หลักการแก้ไขเศรษฐกิจในประเทศไทย

ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีสาเหตุทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาทางด้านการเมือง ภัยธรรมชาติ ขาดแคลนเงินทุน เป็นต้น และปัจจัยภายนอก เช่น ราคาน้ำมัน วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า ความตกต่ำของเศรษฐกิจโลก เป็นต้น ดังนั้น เมื่อเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจประเทศไทย รวมทั้งเศรษฐกิจของชุมชนด้วย ปัญหาเศรษฐกิจของไทยที่สำคัญ ได้แก่

1. ปัญหาความยากจน ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงยากจน มีชีวิตความเป็นอยู่ในระดับพออยู่พอกิน

แนวทางแก้ไข คือ ถ้าในระยะสั้น ใช้การกระตุ้นการลงทุนและการจ้างงาน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ ส่วนแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืน คือ พัฒนาการศึกษเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2. ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือถดถอย ทำให้การลงทุนและการจ้างงานลดลง การว่างงานเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติและการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลง

แนวทางแก้ไข คือ รัฐบาลวางนโยบายทางเศรษฐกิจ เพื่อกระตุ้นการบริโภค และการลงทุนของประชาชน ให้ใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการในประเทศ ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเพิ่มขึ้น หรือลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อกระตุ้นการลงทุน ทำให้การจ้างงานเพิ่มขึ้น ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

3. ปัญหาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการเปิดเสรีทางการค้าในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกมากขึ้น ทำให้ประเทศต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทั้งในด้านราคา คุณภาพ และเทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น

แนวทางแก้ไข คือ ภาครัฐการผลิตต้องปรับตัวเอง เพิ่มศักยภาพในการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้สินค้าที่มีคุณภาพดี หรือทำให้สินค้าหรือบริการของตนมีเอกลักษณ์แตกต่างจากสินค้าหรือบริการผู้ผลิตรายอื่น

4. ปัญหาการว่างงาน เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ขายสินค้าไม่ได้ หรือมาจากไม่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น ๆ ได้ หรือเศรษฐกิจโลกตกต่ำ

แนวทางแก้ไข คือ รัฐบาลเข้ามามีส่วนกระตุ้นให้เกิดการลงทุนโดยรัฐบาลเองหรือส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชน

5. ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ช่องว่างของรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สภาพความเป็นอยู่จึงแตกต่างกัน

แนวทางแก้ไข คือ รัฐบาลควรเข้าไปจัดสรรทรัพยากรให้เป็นธรรมอย่างทั่วถึง สร้างงานให้กับคนในชนบทหรือเพิ่มอาชีพเสริมให้กับผู้ที่รายได้ต่ำ จัดเก็บภาษีทางตรงในอัตราก้าวหน้าแล้วนำไปจัดสรรแก่ผู้ที่มีรายได้น้อย จะทำให้ช่องว่างในการกระจายรายได้ลดลง

6. การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาสินค้าและบริการ ทั้งของต่างประเทศ และภายในประเทศ ก่อให้เกิดผลเสียต่อการผลิต การลงทุนภายในประเทศ ส่วนในต่างประเทศไทยจะถูกตัดสินพิพาทจากประเทศที่ถูกละเมิดสิทธิทำให้มีผลต่อการส่งออก ความสามารถในการแข่งขันทางการค้าจะลดลง

แนวทางแก้ไข คือ จะต้องเพิ่มมาตรการการลงโทษทางกฎหมายและส่งเสริมโดยใช้มาตรการทางภาษี เพื่อลดราคาสินค้าที่ต้องตามกฎหมายใกล้เคียงกับสินค้าที่ละเมิดลิขสิทธิ์

7. ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน เศรษฐกิจของชุมชน คือ การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ได้แก่ การผลิต การบริโภค การซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิต ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์รวมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน สืบเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ ได้แก่

7.1 ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เนื่องจากการใช้ทรัพยากรมากเกินไป และขาดการวางแผนในการใช้อย่างระมัดระวัง เช่น การใช้ดิน ใช้น้ำ ทำให้ขาดแคลนน้ำและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกร

แนวทางแก้ไข คือ ภาครัฐและชุมชนจะต้องร่วมมือกันพัฒนา วางแผนในการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การปลูกพืชหรือหญ้าแฝกที่ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น

7.2 ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน เนื่องจากขาดแคลนเงินออม ซึ่งส่งผลต่อการลงทุนในชุมชน

แนวทางแก้ไข คือ ส่งเสริมชุมชนให้มีกองทุนเพื่อให้กู้ยืมในการผลิตและพัฒนาอาชีพ โดยการระดมเงินออมของคนในชุมชน หรือหาแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่คนชน

7.3 ปัญหาขาดการจัดการในเชิงธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจ ไม่สามารถนำเงินทุนของหมู่บ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน อาจมีสาเหตุมาจาก ขาดข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพการผลิต และขาดความสามารถด้านการตลาดที่จะแข่งขันในตลาด

แนวทางแก้ไข คือ รัฐบาลรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปจัดอบรมให้ความรู้และให้ศึกษาดูงานจากธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ

7.4 ปัญหาขาดผู้นำในชุมชนที่มีความสามารถในการพัฒนา คนไทยในชุมชนไม่กล้าแสดงออก ทำให้ขาดผู้นำในการจัดการบริหารงานของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

แนวทางแก้ไข คือ การสร้างภาวะผู้นำให้กับสมาชิกในชุมชน ฝึกอบรมภาวะผู้นำให้กับคนในชุมชน และให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นถึงปัญหาและแนวทางเพื่อร่วมกันการแก้ปัญหา

7.5 ปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ แรงงานขาดความรู้และเทคนิคในการผลิต ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการผลิต

แนวทางแก้ไข คือ จะต้องมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง (Somporn Sukkasem, 2542)

3) แนวทางแก้ไขวิกฤติและฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคมอย่างยั่งยืน

รัฐบาลได้พยายามระดมกำลังแก้ไขวิกฤติของชาติอย่างเต็มที่ และใครมีข้อเสนอแนะอะไรก็ให้เสนอมานะ จะได้ช่วยกันแก้ไขวิกฤติของชาติ แต่การจะแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่อยู่ที่การช่วยเสนอแนะให้รัฐบาลเพิ่มมาตรการแก้ไขปัญหาก็ได้รอบคอบใหญ่ที่ผิดมาตั้งแต่ต้น มาตรการที่ฝ่ายประชาชนเสนอ เป็นมาตรการที่แตกต่างรวมทั้งขัดแย้งกับมาตรการที่รัฐบาลทำมาแล้วหลายมาตรการ และมาตรการรัฐบาลส่วนใหญ่ก็ล้มเหลว มีทั้งที่ซ้ำเกินไป และแก้ปัญหาได้น้อยเกินไป

การจะหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขวิกฤติของชาติได้ทั้งระบบและอย่างยั่งยืน ต้องการกรอบคิดใหม่ ที่เป็นไทจากกรอบคิดแบบ IMF โดยสิ้นเชิง กรอบคิดใหม่คือ จะต้องเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นด้านหลักเน้นการพัฒนาคน การแก้ปัญหาการว่างงาน และการปฏิรูปการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ

สังคมเพื่อคนส่วนใหญ่ เน้นการพึ่งตนเองในระดับประเทศ และการสร้างความเข้มแข็งและอำนาจต่อรองของประเทศ อย่างถือเป็นเรื่องเร่งด่วนและสำคัญที่สุด

ส่วนเรื่องการพึ่งการลงทุนจากต่างชาติควรจะลดความสำคัญลงมา โดยรัฐบาลต้องพยายามต่อรองกับเจ้าหนี้ต่างชาติ ต่อบริษัทเอกชนไทยที่ลงทุนในต่างประเทศอย่างถึงที่สุด เราต้องมีอธิปไตยที่จะเป็นฝ่ายเลือกเปิดประตู ให้เฉพาะการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศเท่าที่จำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อคนไทยส่วนใหญ่เท่านั้น ไม่ใช่มุ่งทำทุกอย่างรวมทั้งการออกกฎหมายใหม่เพื่อเอาใจนายทุน นายธนาคารต่างชาติ ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขที่ผิดพลาด ทำให้นายทุนต่างชาติที่มีอำนาจต่อรองหรือมีอยู่มากกว่าเอาเปรียบไทยได้มากยิ่งขึ้น นโยบายของรัฐบาลในรอบ 2 ปีทำให้ต่างชาติเข้ามาประมูลซื้อสินทรัพย์ที่รัฐบาลยึดจากสถาบันการเงินที่ถูกสั่งปิดในราคาต่ำมาก ๆ แล้วกลับมาขายคนไทยในราคาสูง โดยทั้งที่คนไทยเสียประโยชน์ไปเปล่า ๆ ธนาคารต่างชาติก็ขูดรีดดอกเบี้ยเงินกู้ที่มีส่วนต่างจากดอกเบี้ยเงินฝากสูงกว่าธนาคารไทยอย่างเห็นได้ชัดๆ

4) กรอบคิดในการแก้ไขวิกฤติ

กรอบแนวคิดใหม่ในการแก้ไขวิกฤติ คือ ต้องสร้างคนและเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองในระดับประเทศ (ซื้อขายกันเอง) เป็นสัดส่วนสูงขึ้น ลดการพึ่งพาต่างประเทศให้มีสัดส่วนน้อยลง เศรษฐกิจ คือเรื่องการใช้แรงงาน ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ และสนองความต้องการสมาชิกได้มากที่สุด ส่วนเรื่องการเงินเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น ถ้าเราค้าต่อรองกับเจ้าหนี้ต่างชาติเพื่อขอลดภาระหนี้ และผ่อนผันการชำระหนี้ เจ้าหนี้คงต้องยอมเพราะก็ไม่มีทางเลือกอะไรเราได้มากนัก ส่วนปัญหาการคลังและการเงินภายในประเทศ ถ้าเราจัดการปฏิรูปเสียใหม่ ให้มีการจัดสรรกระจายการใช้ทรัพยากรใหม่ทำให้มีเงินหมุนเวียนเพื่อการลงทุน สร้างงาน และเพิ่มผลผลิตอย่างเหมาะสม เราก็จะสามารถกระจายเงิน (ที่คนรวย คนชั้นกลาง ยังมีอยู่มาก) เพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจได้ดีกว่าในปัจจุบัน

การแก้ไขวิกฤติจึงต้องมุ่งเน้นที่การปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูปการเกษตร และปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ในทุกด้าน เพื่อกระจายทรัพย์สินและรายได้ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร สิทธิทางการเมืองและทางสังคมไปสู่คนส่วนใหญ่อย่างทั่วถึง ทำให้ตลาดภายในประเทศซึ่งมีประชากรเกือบ 62 ล้านคน เป็นตลาดที่ใหญ่พอที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภายในประเทศเป็นด้านหลักได้ ควรมุ่งช่วยคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ให้มีความรู้ มีรายได้เพิ่มขึ้นก่อน แล้วคนจนส่วนใหญ่ที่พ้นตัวก็จะช่วยซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นการช่วยคนชั้นกลาง และคนรวยให้สามารถขายสินค้าและบริการได้ เมื่อธุรกิจขายของได้ ก็จะใช้หนี้ธนาคารได้ เมื่อหนี้เสียลดลงและธนาคารปล่อยสินเชื่อเพิ่มได้ เศรษฐกิจที่ตกต่ำก็จะกระเตื้องได้

กรอบคิดใหม่ทางการเมือง ควรใช้อุดมการณ์สังคมประชาธิปไตย ซึ่งคัดสรรส่วนที่ดีของระบบตลาดการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ มาผสมกับส่วนที่ดีของสังคมนิยม มุ่งการกระจายทรัพย์สินและรายได้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นธรรมควบคู่กันไป อุดมการณ์แบบทางสายกลางค่อนข้างก้าวหน้าพยายามขจัดส่วนด้อยของระบบทุนนิยมที่มักนำไปสู่การผูกขาด และการเอาเปรียบ และส่วนด้อยของสังคมนิยมแบบเก่าที่ขาดแรงจูงใจ ขาดประสิทธิภาพ (Jaturong Boonyarattanasoonthon, 2559)

ดังงานวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า คณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้เข้าไปสนับสนุนการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง โดยใช้วิธีการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น

ที่สำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างการทำงานสังคมสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ต้องมีความระมัดระวังด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะปฏิบัติภารกิจให้การสงเคราะห์ประชาชนและยังช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาในสังคมพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างสำหรับพระสงฆ์และวัดอื่น ๆ ที่ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันได้ (Pratum Angkhoonroot, 2553)

5) สรุปทางเลือกในการผ่านวิกฤติเศรษฐกิจด้วยตัวเอง

ทางเลือกในการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจแบบเดิมคือเน้นการกู้หนี้เพิ่ม และการส่งเสริมให้ต่างประเทศเข้ามาซื้อกิจการมากขึ้น คือทางเลือกเดินตาม IMF แบบประเทศส่วนใหญ่ในลาตินอเมริกา ที่จะนำไปสู่การถูกครอบงำโดยทุนต่างชาติเพื่อประโยชน์ของคนรวย และคนชั้นกลางส่วนน้อย ทางเลือกนี้อาจจะทำให้เศรษฐกิจส่วนที่สัมพันธ์กับต่างประเทศฟื้นได้ในระยะสั้น แต่ไทยจะเป็นคนไข้เรื้อรังที่ต้องกลับไปพึ่งหม้อเลี้ยงใช้ IMF ทุก 10 ปี และไม่มีเอกราชทางเศรษฐกิจ และไม่มีเอกราชทางภูมิปัญญา

ทางเลือกใหม่ คือ การใช้ภูมิปัญญาและทางเลือกแบบไทย ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแบบสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นด้านหลัก เน้นการพัฒนาคุณภาพคน การเพิ่มการจ้างงาน การระดมใช้ทรัพยากรในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ การกระจายทรัพย์สิน ทรัพยากร รายได้ที่เป็นธรรม และการขยายตลาดภายในประเทศให้คน 62 ล้านคนมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้น ทางเลือกใหม่ คือ ประเทศจะต้องมีอธิปไตยที่จะจำกัดให้ต่างชาติมาลงทุน และเลือกค้าขายกับต่างชาติในสาขาและสัดส่วนที่เหมาะสม ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ในระยะยาวมากกว่าที่จะยอมถูกบีบบังคับ หรือถูกครอบงำให้ต่างชาติเข้ามาได้ตามใจชอบ ทางเลือกเดินใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤตินั้นมีอยู่ ไม่ใช่ว่าการทำตาม IMF เป็นทางเลือกเดียวที่มีอยู่ในโลก แนวทางเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ เศรษฐศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ มากกว่าการเพิ่มขึ้นของสินค้า เศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงต้นทุนและผลได้เสียของสังคมมากกว่ากำไรของเอกชน เราล้วนสามารถชี้ทางให้เรานำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขวิกฤติของชาติ ได้ถูกทางและยั่งยืนมากกว่าทางเลือกแบบ IMF (อ่าน วิทยากร เชียงกูล เศรษฐศาสตร์มิติใหม่ วิถีธรรม, 2542)

เป้าหมายการพัฒนาประเทศใหม่ควรเน้นการสร้างคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมที่ดี การพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรม จิตใจ ค่านิยมที่ดีงาม แทนเป้าหมายเก่าที่เน้นการพัฒนาทางวัตถุ ซึ่งทำลายทั้งสิ่งแวดล้อม และค่านิยมที่ดีงาม.

6) พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจนั้น ก็เพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี หรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น ในทางเศรษฐกิจถือว่า ยิ่งมีการอยู่ดีกินดีด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคมากเพียงใด ชีวิตย่อมมีความสุขและสะดวกสบายมากเพียงนั้น และเชื่อว่า เมื่อมีสินค้า และมีการบริการที่ผลิตได้ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ประชาชนก็จะมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสุขดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าเป็นความสุขในด้านวัตถุ จะกล่าวว่าความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขใจด้านวัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง ก็ย่อมเป็นการถูกต้อง พุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกัน แต่พุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ โลภียสุข และโกตตรสุข โลภียสุข เป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สมบัติและวัตถุต่าง ๆ เป็นประเภทอามิสสุข คือสุขที่เจือด้วยอามิสสิ่งของ ความสุขทางเศรษฐกิจก็จัดอยู่ในความสุขประเภทนี้ เพราะเป็นความสุขของการแสวงหาและได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขของ

ผู้สิ้นกิเลสอาสวะ และสำเร็จอรรถผลแล้ว เป็นความสุขที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน ไม่พัวพันอยู่กับวัตถุภายนอกหรืออารมณ์ใด ๆ เป็นประเภทนิรามิสสุขหรือสุขไม่เจือด้วยอาภิส ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดขึ้นได้จากการบรรเทาความต้องการ หรือทะยานอยากเสียได้ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการให้เสียสละ จะกล่าวว่าเป็นหลักเศรษฐกิจชั้นสูงในทางพุทธศาสนาก็ได้ (Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto), 2542)

6.1 หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนา

1. ทัศนคติที่มีกตละ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้นับตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรก คือ Production หลักผลิตราย

2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม ข้อนี้นับตรงกับหลัก saving หลักเก็บออม

3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดีตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัวนั่นเอง

2. การเว้นจากอบายมุข (เหตุย่อเยยแห่งโรคทรัพย์) 4 ประการ คือ

1) จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง (แม้แต่คนเลงชาย)

2) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มสุราเสพติดประเภทต่าง ๆ

3) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน

4) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย

3. ต้องดำเนินตามกุศลจริยวัตร เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งดำรงอยู่ได้นาน 4 ประการ คือ

1) ของหาย รู้จักเสาะแสวงหาคืนมา

2) ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม

3) รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้

4) พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้มีศีลธรรม

จากข้อมูล ก็สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัวได้ เมื่อแก้ที่บุคคลหรือครอบครัวได้ ก็ถือว่าแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศชาติได้

4. หลักกตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบไม่โลภมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และต้องมีกตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การงานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภาวะนั้น ๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืมตัวเองเป็นเด็ดขาด

เช่น เป็นนายจ้างจะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องค่าจ้างที่เป็นธรรมรวมทั้งสวัสดิการอื่น ๆ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางวิธีที่นายจ้างจะพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างไว้ 5 ประการ คือ

- (1) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง เพศ วัย ความสามารถ
- (2) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
- (3) ให้สวัสดิการมีช่วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ เป็นต้น
- (4) มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
- (5) ปลอยในสมัย คือ เลิกงานตามเวลา และให้โอกาสพักผ่อนรื่นเริงตามสมควร

การค้าขายเป็นอาชีพที่ยอมรับกันว่า เป็นอาชีพของพลเมืองดีประเภทหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงลักษณะของพ่อค้า ที่อาจสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนว่าต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

- 1) จักขุมา มีหูตาไวกว้างขวาง สามารถจำแนกต้นทุน กำไร สินค้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีว่า สินค้าชนิดนี้ซื้อมาราคาเท่านี้ ขายราคาเท่านี้จะได้กำไรเท่าไร เป็นต้น
- 2) วิรูโระ มีความชำนาญในการค้าเข้าใจในการซื้อสินค้าเข้า จำหน่ายสินค้าออก รอบรู้การตลาดอำนาจการซื้อของลูกค้า เป็นต้น ไม่ทำให้สินค้าของตนตกค้าง
- 3) นิสสยสัมปันโน เป็นคนมีหัวใจในทางการค้า และมีแหล่งเงินต่าง ๆ ให้การสนับสนุน เช่น คุ่นเคยกับเศรษฐีคฤหบดี นายธนาคารให้ความเชื่อถือ สนับสนุนในด้านทุนดำเนินการ (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2539) เป็นต้น

5. หลักพุทธธรรมสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไปเศรษฐศาสตร์

- 1) เน้นการพึ่งตนเอง: ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการพิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความจริงที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกันในทางเศรษฐศาสตร์
 - 2) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท: เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรมและยังนำมาประยุกต์กับเศรษฐกิจได้
 - 3) เน้นอธิสว หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง: ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นไปได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วยแต่สิ่งที่ต้องจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ
 - 4) เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน สัมมาอาชีพะ: ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง
 - 5) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น: ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล
 - 6) พยายามละกิเลสและความโลภ: ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม
 - 7) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการทำความผิด: เน้นการมีจิตใจเป็นกุศล มีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์
- ดังนั้นวิจัยเรื่อง การแนะนำและแก้ไขปัญหาทางสังคมและการเมืองของ พระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า การแนะนำเกี่ยวกับปัญหาทางสังคม ต้องถือหลักการทำตนให้เป็นคนดีก่อน แล้วจึงทำให้สังคมดีตามไปด้วย

โดยเน้นที่ ตัวคน มากกว่า ระบบ และเห็นว่าถ้าคนดี แม้ระบบจะบกพร่องอยู่บ้าง คนจะไม่หยิบฉวยช่องโหว่นั้นมาก่อกรรมทำชั่ว วิธีแก้ไขปัญหา ทางสังคม ให้แก่ไปตามสถานการณ์ แต่ตัวผู้แก้ไขจะต้องมีใช้บาร์มีเป็นต้นทุน ซึ่งเรียกว่า ทศบาร์มี ๑๐ ประการ คือ ทานบาร์มี ศิลบาร์มี เนกขัมมะบาร์มี ปัญญาบาร์มี วิริยะบาร์มี ขันติบาร์มี สัจจะบาร์มี อธิฐานบาร์มี เมตตาบาร์มี และ อุเบกขาบาร์มีและที่สำคัญ คือ หลังจากแก้ปัญหาแล้วต้องเปลี่ยนศัตรูให้กลับมาเป็นมิตร แล้วให้การอบรมสั่งสอนเพื่อที่จะให้ผู้นั้นกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีสืบไป (Amnuay Yotyotha, 2550)

สรุป

ข้อมูลเหล่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำเอาพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่ได้จากพุทธธรรมไปประยุกต์ซึ่งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่ถ้าหากทำได้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันจะเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมต่อไป เมื่อทำได้ครบเช่นนี้แล้วก็ย่อมที่จะสามารถตั้งตัวได้ มีทรัพย์สินสมบัติ มีฐานะมั่นคง และมีความสุขในโลกนี้ ไม่ต้องทุกข์เพราะความยากจน เป็นลูกหนี้เขา เรื่องนี้เป็นวิธีแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วย และบางท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ เมื่อมีทรัพย์สินสมบัติแล้วก็ต้องใช้ทรัพย์ พระพุทธองค์ทรงแสดงวิธีใช้ทรัพย์ 5 ประการ ได้แก่

- 1) ใช้เลี้ยงตัวและบุคคลใกล้เคียง เช่น พ่อแม่ ลูกเมีย ให้เป็นสุข
- 2) ใช้เลี้ยงเพื่อนและผู้เกี่ยวข้องให้เป็นสุข
- 3) ใช้จัดอันตรราย เช่น ความเจ็บไข้ของตนและผู้อื่น เป็นต้น
- 4) ใช้ทำพลี คือสงเคราะห์ญาติและพวกพ้อง ต้อนรับแขก ทำบุญอุทิศให้คนตาย ให้เป็นของหลวง เช่น การเสียภาษี เป็นต้น ใช้ช่วยบ้านเมือง
- 5) ใช้บำรุงสมณะผู้ประพฤติดี และในทางที่ควรอื่นๆ เช่น เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นต้น (Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto), 2540)

การนำหลักทฤษฎีนี้มีกตลปประโยชน์มาเป็นแนวทางในการมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันกับการแก้ปัญหาสังคมไทย ได้แก่

1. ด้านบุคคล ประกอบด้วย
 - 1) การขาดความเพียร วิธีการแก้ปัญหาที่ตัวบุคคล คือการสร้างพฤติกรรมให้เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร การทำกิจหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้สำเร็จประโยชน์สุขแก่บุคคลและส่วนรวม
 - 2) การคบคนพาล การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตในการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตร คือมีผู้แนะนำสั่งสอน มีที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี
 - 3) การฟุ่มเฟือยใช้ทรัพย์เกินฐานะ การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก
2. ด้านครอบครัว ประกอบด้วย
 - 1) การปฏิบัติตนในการครองตน สมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติตนตามหลักการบริหารครอบครัว ๆ จึงจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การปฏิบัติตนในการครองตน ควรประพฤติและปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎระเบียบของศีลธรรมตามหลักทศ 6
 - 2) ในการดำเนินชีวิตของการครองเรือน คู่หูสภานั้นจะต้องเรียนรู้ในสิ่งที่ป็นมงคลแก่ชีวิตตน และสังคมด้วยการปฏิบัติ และ

3) การปฏิบัติตนในการครองงาน ผู้หวังความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิตที่จะนำพาครอบครัวและสังคมประเทศชาติไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจการงาน

3. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

- 1) ความพอประมาณ ดำเนินธุรกิจโดยหลักความพอดี
- 2) ความมีเหตุผล ดำเนินธุรกิจด้วยสติปัญญา ใช้ความคิดอย่างรอบคอบด้วยข้อมูลและเหตุผลที่เหมาะสม การมีภูมิคุ้มกัน ความสามารถหลีกเลี่ยงความเสี่ยงโดยไม่สร้างเหตุให้เกิดความเสี่ยงในการบริหารและดำเนินธุรกิจ
- 3) ความรู้ความสามารถคาดการณ์ สามารถตรวจสอบและประเมินสถานการณ์ในการดำเนินธุรกิจ
- 4) คุณธรรม ดำเนินธุรกิจด้วยคุณธรรมจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนเอง และไม่เบียดเบียนธุรกิจของผู้อื่น

จากข้อมูลความซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมจะต้องเป็นผู้รู้จักแบ่งปันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้คนในสังคมมีจริยธรรมและคุณธรรม (Manoon Mukpradit, 2547) เมื่อทำได้ครบเช่นนี้แล้วก็ย่อมที่จะสามารถตั้งตัวได้ มีทรัพย์สินสมบัติฐานะมั่นคง และมีความสุขในโลกนี้ ไม่ต้องทุกข์เพราะความยากจน เป็นลูกหนี้เขา เรื่องนี้เป็นวิธีแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจด้วย

References

- Amnuay Yotyotha. (2550). *Advice on and Solution of Social and Political Problems Given by the Buddha*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Jaturong Boonyarattanasoonthon. (2559). *Social welfare crisis solution society*. Bangkok: Fahapai company.
- Manoon Mukpradit. (2547). *The study of philosophy of economy development with the principles of Buddhism. Bachelor degree of doctor of Philosophy Disciplines of Buddhism*. Graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- PhraDhammapitaka (P.A. Payutto). (2542). *Buddhism development, people and society*. Bangkok: printing of religious affairs.
- PhraDhammapitaka (P.A. Payutto). (2540). *Constitution of life*. Bangkok: printing of religious affairs.
- PhraDhammapitaka (P.A. Payutto). (2539). *Fair to the development of life*. Bangkok: Buddhist Foundation.
- PhraBrahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2546). *Dictionary of Buddhist terminology dictionary of Buddhist. The terminology Edition 10*. Bangkok: Printing Department of religious affairs.
- Phrawitta Yansaro (Kumrat). (2554). *Study the concept of sufficiency economy that is consistent with the Buddhist Dharma that appear in Buddhist scripture Theravada Buddhism. The Buddhist master degree courses disciplines of buddhism*. Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Pratum Angkhonroot. (2553). *Buddhist institutions and social work*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Somporn Sukkasem. (2542). *The truth of life*. Bangkok: Bansomdejchaopraya rajabhat Institute.

การส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ Enhancement for Gifted Children

ปรียา บุญยสิริ

Preeya Boonyasiri

e-mail address: preeyabr@gmail.com

บทคัดย่อ

เด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีจำนวนไม่น้อยที่เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ เด็กเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับโอกาสในการพัฒนาความสามารถพิเศษของตนอย่างเต็มศักยภาพด้วยหลักสูตรสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ โดยเลือกใช้วิธีใดก็ได้ที่เหมาะสมกับเด็กและบริบทของโรงเรียน โปรแกรมการเพิ่มพูนประสบการณ์ เป็นการจัดการศึกษาแนวทางหนึ่งที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา เป็นการปูพื้นฐานทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การสืบสวนสอบสวน การหาความรู้ความจริงและสนับสนุนให้เด็กศึกษาหาความรู้ที่นอกเหนือจากจุดมุ่งหมายในการเรียนสำหรับเด็กปกติ กิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษในด้านทักษะการคิด ซึ่งอาจเป็นโครงการหรือสะสมศึกษาที่สามารถพัฒนาเด็กให้เป็นผู้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การนำไปใช้ในชีวิตจริงอันจะนำไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต สามารถนำประเทศไทยไปสู่สังคมโลกอย่างมั่นคงและมั่งคั่งต่อไปได้อย่างถาวร

คำสำคัญ: เด็กที่มีความสามารถพิเศษ; โปรแกรมการเพิ่มพูนประสบการณ์; กิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษ

Abstract

There are many gifted and talented children in Thailand. These children need opportunities to help them reach their full potentials with the special program that appropriate means. A gifted enrichment program is one approach that focuses on the learning process more than the knowledge. In other words, the enrichment program offers a solid foundation of learning skills, analytical thinking, investigation and finding for knowledge and truth. The gifted children will naturally be encouraged to look for even more knowledge than what offers in a standard curriculum. Examples of activities from a gifted enrichment program includes a STEM education that provides plenty of opportunities to exercise analytical thinking skill. This program can develop 21st century skills for the children, especially innovative and creative thinking. These children will be ready for future challenges and thus help our country to be stability, prosperity and sustainability.

Keywords: Gifted Children; Enrichment Program; Special Talent Promotion Activities

บทนำ

เด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีจำนวนไม่น้อยที่เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษโดยผู้ที่มีความสามารถพิเศษมากกว่า 1 ด้านขึ้นไป จะมีประมาณร้อยละ 3 ส่วนผู้ที่มีความสามารถพิเศษในระดับสูงมาก (Highly Gifted) มีประมาณอย่างน้อยร้อยละ 0.06 ของเด็กทั้งหมด หรือประมาณ 1 : 10,000 ของแต่ละสาขา (สำนักงานเลขาธิการ

สภาการศึกษา, 2548, หน้า 6) เด็กเหล่านี้กระจายกันอยู่ทั่วประเทศ เมื่อบุคคลเหล่านี้ต้องเรียนในโรงเรียนที่มีการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เหมือนกับเด็กทั่วไป ทั้ง ๆ ที่มีความสามารถเหนือเกณฑ์ปกติของเด็กทั่วไป ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542, หน้า 7) และหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542, หน้า 12)

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ได้รับการส่งเสริมมาเป็นลำดับ ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2: การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) กำลังคนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (2) สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน (3) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในสาขาที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ มีแผนงานและโครงการสำคัญต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า ๘) สามารถนำประเทศไทยไปสู่สังคมโลกอย่างมั่นคงและมั่งคั่งต่อเนื่องถาวรอย่างมีคุณธรรม ซึ่งแนวทางในการจัดหลักสูตรเพื่อส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษมีหลายประการ ได้แก่ วิธีเพิ่มพูนประสบการณ์ วิธีขยายหลักสูตร วิธีลดระยะเวลาเรียน การใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ให้คำปรึกษาดูแล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 16) ในการจัดหลักสูตรเพื่อส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้นผู้บริหารและครูต้องพิจารณาบริบทของโรงเรียนและเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและผู้เรียน เพื่อให้สามารถดำเนิน การได้อย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ผู้เขียนขอเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษในระดับโรงเรียนทั่วไป ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้อาจมีเด็กที่มีความสามารถพิเศษแทรกปนอยู่กับเด็กปกติ ผู้บริหารและครู จำเป็นต้องค้นหาแววของเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านี้ แล้วจัดหลักสูตรหรือโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้บริหารและครูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โปรแกรมการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ อีกทั้งประโยชน์จากการส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อจะได้สามารถพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้เต็มตามศักยภาพของตน โดยเป็นผู้มีคุณธรรมและคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและมีความสุข

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, หน้า 15) ได้ให้คำนิยามเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า หมายถึงเด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถทางกีฬาและความสามารถทางวิชาการในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลาย สาขาอย่างที่เป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับชั้นเดียวกัน สภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์เดียวกัน

จากนิยามเด็กที่มีความสามารถพิเศษดังกล่าว ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ดังที่ Betts (อ้างถึงใน ปรียา บุญญสิริ และคณะ, 2556, หน้า 59-60) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็ก ที่มีความสามารถพิเศษจาก University of Northern Colorado ได้กล่าวถึงคุณลักษณะ 12 ประการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ได้แก่ (1) การมีแรงจูงใจ โดยมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และมีความพยายามในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนบรรลุวัตถุประสงค์ของงาน (2) ความสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจริงจัง (3) การมีทักษะในการสื่อสาร (4) ความสามารถในการแก้ปัญหา (5) การมีความรู้และความจำเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ (6) ความอยากรู้อยากเห็นและเสาะแสวงหา โดยสามารถตั้งคำถามที่ซับซ้อนเหนือกว่าเด็กในวัยเดียวกันและมีความสามารถในการสืบค้นหรือสำรวจข้อมูลต่าง ๆ (7) ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง โดยสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หรือบูรณาการความคิดและระเบียบต่าง ๆ ได้ดี (8) ความมีเหตุผล (9) การมีจินตนาการ/ความคิดสร้างสรรค์ (10) การมีอารมณ์ขัน (11) ความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ และ (12) การไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น

เมื่อเข้าใจคุณลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนต้องพิจารณาว่าควรใช้โปรแกรมและการจัดการเรียนรู้แบบใดที่เหมาะสมในการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้เต็มตามศักยภาพมากที่สุด รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดแก่เด็ก และไม่ทำลายความเป็นเด็กในวัยเดียวกับเพื่อน ๆ

โปรแกรมและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ในการจัดโปรแกรมและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้น โรงเรียนต้องศึกษาโปรแกรมการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อจะได้พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพมากที่สุด

1. โปรแกรมการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ในการศึกษารูปแบบการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้น จากการศึกษารายงานสรุปสภาพปัจจุบันและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 16-23) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่ามี 4 วิธี คือ

1.1 วิธีเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) เป็นวิธีการจัดการศึกษาแบบขยายกิจกรรมในหลักสูตรให้กว้างและลึกซึ้งกว่าที่มีอยู่ในหลักสูตรปกติ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา การสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ช่วยให้เด็กพัฒนาสิ่งที่สนใจได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นการปูพื้นฐานทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์สืบสวนสอบสวน หาความรู้ความจริงและสนับสนุนให้เด็กศึกษาหาความรู้ที่นอกเหนือจากจุดมุ่งหมายในการเรียนสำหรับเด็กปกติ เหมาะสำหรับเด็กที่ก้าวหน้ากว่าเพื่อน ๆ การจัดกิจกรรมสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดชุดการเรียนการสอนรายบุคคล การทำโครงการ การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น

1.2 วิธีขยายหลักสูตร (Extension) เป็นการจัดโปรแกรมการศึกษานอกหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่ตอบสนองความสนใจและความสามารถเป็นรายบุคคล สามารถทำเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่มได้ เด็กสามารถเรียนเกินกว่าหลักสูตร การจัดกิจกรรมที่สามารถทำได้มีหลายรูปแบบ เช่น การทำโครงการพิเศษ การทำศูนย์วิทยากรที่เป็นแหล่งกระตุ้นการเรียนรู้ตามความสนใจที่มีสื่อรูปแบบต่าง ๆ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร ค่ายวิชาการหรือค่ายตามความสนใจของเด็ก การฝึกทักษะการเรียนรู้ และการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นต้น

1.3 วิธีลดระยะเวลาเรียน (Acceleration) เป็นการจัดโปรแกรมการศึกษานอกหลักสูตรที่ตอบสนองความสนใจและความสามารถเป็นรายบุคคล เด็กสามารถเรียนเกินกว่าหลักสูตร ซึ่งเรียกว่าเป็นการเรียนแบบ Advance Placement Program (AP Program) โดยการให้เด็กข้ามชั้นเรียน วิธีนี้จะให้ผลดีต้องคำนึงถึงการคัดเลือกเด็กเข้าโครงการ ซึ่งเด็กต้องมีความพร้อมสูงมาก ได้รับการตรวจสอบจากนักจิตวิทยาที่เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ

ความสามารถ มีความมั่นคงทางอารมณ์ สังคมและมีวุฒิภาวะมากกว่าเพื่อนวัยเดียวกัน การข้ามชั้นเรียนต้องมีการกลั่นกรองตามกระบวนการที่ดี และให้เรียนในชั้นสูงกว่าบางวิชา

1.4 การใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ให้คำปรึกษาดูแล (Mentoring) เป็นการใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาช่วยเด็กที่มีความสามารถโดดเด่น มักจะทำในระดับมัธยมศึกษากับเด็กที่มีความสนใจอย่างเด่นชัด และมีทักษะพื้นฐานทางสังคมดี จัดระบบวิธีเรียนของตนเองได้ดีแล้ว ซึ่งเด็กสามารถทำงานภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย ครูที่สนใจเรื่องเดียวกับเด็ก บุคคลในละแวกบ้าน หน่วยงาน นักเคมี นักประวัติศาสตร์ สถาปนิก และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เป็นต้น

โดยหลักการแล้ว การจัดการศึกษาที่ดีไม่ควรยึดวิธีการเดียวเพราะทำให้เกิดสภาพการศึกษาที่ไม่ยืดหยุ่นตามความต้องการหรือสภาพความสามารถของเด็ก การเลือกใช้วิธีใดก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอด เวลาและใช้หลายวิธีในโครงการเดียวกัน

สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษของไทยในปัจจุบันนี้มีการส่งเสริม ในหลายรูปแบบ เช่น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้จัดตั้งโครงการ พสวท. เพื่อส่งเสริมความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ ภาครัฐได้มีการขยายความสนับสนุนที่ชัดเจนขึ้น เช่น การสร้างโรงเรียนวิทยาศาสตร์ โรงเรียนกีฬา และผลของปฏิญญาจอมเทียนยังทำให้มีพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ที่ระบุสิทธิของผู้มีความสามารถพิเศษ ว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น” ทำให้เกิดโครงการส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษในโรงเรียนทั่วประเทศ หลายแห่งมีการกำหนดสัดส่วนให้ผู้มีความสามารถพิเศษเข้าเรียน ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ได้โดยตรง การส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษจึงถูกผนวกให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในระบบการศึกษาไทย ตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษา เพื่อสิทธิและความเสมอภาคทางการศึกษา (อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์, 2556, หน้า 24)

2. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษควรมีลักษณะที่เน้นการคิด ทั้งการคิดวิเคราะห์คิดริเริ่มและคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งก็คือ 3R_s และ 8C_s สำหรับ 3R_s ได้แก่ การอ่าน (Reading), การเขียน (Writing), การคิดคำนวณ (Arithmetic) ส่วน 8C_s ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) กิจกรรมเหล่านี้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้สร้างชิ้นงานโดยมีทักษะกระบวนการในการสร้างงาน ซึ่งได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงงานและการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ความจริงแล้วการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาก็คือการจัดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมการทำโครงงานนั่นเอง แต่เป็นโครงงานที่มีการบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ ซึ่งจะขอกกล่าวถึงโครงงานและสะเต็มศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษต่อไป

2.1 โครงงาน หมายถึง กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือทำด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่น ๆ ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ ภายใต้คำแนะนำปรึกษาของครูหรือผู้เชี่ยวชาญอีกทั้งมีการ บูรณาการความรู้จากหลาย ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้ในการดำเนินงานด้วย การทำโครงงาน จึงเปรียบเสมือนเป็นการทำวิจัยขนาดเล็กนั่นเอง (ปรียา บุญญสิริ, 2553, หน้า 7)

การทำโครงงานนั้น สามารถทำได้หลายประเภท ได้แก่ โครงงานประเภทการสำรวจโครงงานประเภทการทดลอง โครงงานประเภทการพัฒนาหรือการประดิษฐ์ และโครงงานประเภททฤษฎีหรือหลักการการจัดการเรียนรู้ โดยการทำโครงงาน สามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านการคิด วางแผน การลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา สรุปองค์ความรู้ มีทักษะในการสื่อสาร มีทักษะในการทำงานแบบร่วมมือ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วย เช่น ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ยังไม่สามารถคิดอย่างมีเหตุผล กับปัญหาทุกชนิด หรือแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ควรเป็นกิจกรรมที่ได้รับการชี้แนะจากผู้สอนค่อนข้างมาก ส่วนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านความรู้ความเข้าใจถึงระดับสูงสุด และมีความสามารถทำและคิดอย่างมีเหตุผลกับปัญหาทุกชนิด หรือแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เด็กวัยนี้จึงสามารถทำโครงงานด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ผู้เรียนจึงควรลดการชี้แนะ แต่ให้คำปรึกษาตามความเหมาะสม (กรณีการ พิมพ์สุด อ้างถึงใน ปรียา บุญยสิริ, 2553, หน้า 28) ส่วนในระดับมัธยมศึกษา ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งสติปัญญาแนวคิดและประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ซึ่งในระดับนี้ผู้เรียนสามารถทำโครงงานในเชิงลึก มีรายละเอียดที่ซับซ้อน อาศัยหลักการทฤษฎีมากขึ้น ตลอดจนมีแนวคิดที่กว้างขวางและผลงานออกมามีคุณภาพและใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้น

2.2 สะเต็มศึกษา (Science Technology Engineering and Mathematics Education - - STEM Education) คือ แนวทางการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้ใน 4 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ โดยเน้นการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง รวมทั้งการพัฒนา กระบวนการ หรือผลผลิตใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการทำงาน ช่วยผู้เรียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง 4 สาขาวิชา กับชีวิตจริง และการทำงาน การจัดการเรียนรู้แบบ สะเต็มศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เน้นเพียงการท่องจำทฤษฎีหรือกฎทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ แต่เป็นการสร้างความเข้าใจทฤษฎีหรือกฎเหล่านั้นผ่านการปฏิบัติให้เห็นจริงควบคู่กับการพัฒนาทักษะการคิด ตั้งคำถาม แก้ปัญหาและการหาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อค้นพบใหม่ ๆ พร้อมทั้งสามารถนำข้อค้นพบนั้นไปใช้ หรือบูรณาการกับชีวิตประจำวันได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557, หน้า 1)

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็ม มีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) เป็นการสอนที่เน้นการบูรณาการ (2) ช่วยผู้เรียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชาทั้ง 4 กับชีวิตประจำวันและการทำอาชีพ (3) เน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (4) ทำทลายความคิดของผู้เรียน และ (5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและความเข้าใจที่สอดคล้องกับเนื้อหาทั้ง 4 วิชา จุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและเห็นคุณค่าของการเรียนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ และเห็นว่าวิชาเหล่านั้น เป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถนำมาใช้ได้ทุกวัน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557, หน้า 1)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาจึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่อย่างสิ้นเชิง ถ้าผู้สอนมีความรู้ พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงงานแล้ว ก็สามารถจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาได้ไม่ยาก โดยเพียงแค่เพิ่มการบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และกระบวนการทางวิศวกรรมศาสตร์ ก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะและทักษะกระบวนการต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงและการประกอบอาชีพในอนาคตได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษานั้น ผู้เขียนพบว่า มีข้อดีคือ (1) ผู้เรียนได้บูรณาการเนื้อหาหลากหลายศาสตร์ (2) ผู้เรียนได้ฝึกทักษะที่สามารถ เชื่อมโยงชีวิตประจำวัน (3) ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นผ่านการทำงานร่วมกัน (4) มีการฝึกการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ (5) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (6) ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำกิจกรรมตามความสนใจและปฏิบัติกิจกรรมอย่างอิสระ (7) กิจกรรมสัมพันธ์กับชีวิตจริง ทำทลายความสามารถของผู้เรียน (8) ผู้เรียนได้ฝึกสร้างนวัตกรรมในขณะเดียวกันการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาก็มีข้อจำกัด คือ (1) ผู้เรียนอาจทำกิจกรรมเสร็จเร็วกว่าเวลาที่กำหนด

ทำให้มีเวลาเหลือซึ่งอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่ายได้ (2) ผู้เรียนต้องการเนื้อหาที่มีความซับซ้อนมากกว่าผู้เรียนทั่วไป (3) ครูต้องเตรียมคำถามและแนวทาง การเชื่อมโยงเพิ่มเติมกับเนื้อหาอื่นหรือวิชาอื่น ๆ ตลอดจนชีวิตประจำวัน (4) ครูต้องเตรียมอุปกรณ์มากกว่าการจัดกิจกรรมทั่วไป (5) เกณฑ์การประเมินต้องชัดเจนและประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสิน ซึ่งผู้บริหารและครูควรคำนึงถึงข้อจำกัดเหล่านี้ด้วย จะได้ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการจัดโปรแกรมและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษของประเทศไทย ได้ดำเนินการ 3 รูปแบบ คือ (1) จัดตั้งเป็นโรงเรียนเฉพาะทาง (2) การเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ และ (3) การสอนเสริมและจัดกิจกรรมพิเศษในโรงเรียน/หน่วยงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 24-27) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โรงเรียนเฉพาะทาง เป็นการจัดการศึกษาที่มีการคัดเด็กที่มีความสามารถพิเศษเข้าเรียน และเน้นการส่งเสริมความเป็นเลิศเฉพาะด้าน ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ด้านกีฬา ด้านดนตรี เป็นต้น

2. การเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดการศึกษาในโรงเรียนทั่วไปที่เน้นกระบวนการของ Gifted Education ในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบการลดระยะเวลาเรียน การเพิ่มพูนประสบการณ์การขยายประสบการณ์ และการใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ให้คำปรึกษาดูแล โดยจัดระบบเวลาเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในคาบเรียนปกติ

3. การสอนเสริมและจัดกิจกรรมพิเศษในโรงเรียน/หน่วยงานทั่วไป การดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นการทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษในรูปแบบที่หลากหลาย โดยมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น โครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) โครงการพัฒนาอัจฉริยภาพทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กและเยาวชน"หรือ Junior Science Talent Project (JSTP) เพชรยอดมงกุฎ มูลนิธิส่งเสริมโอลิมปิกวิชาการและพัฒนามาตรฐานวิทยาศาสตร์ศึกษาในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (สอวน.) โอลิมปิกวิชาการ และโครงการส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สควค.) เป็นต้น

ในการจัดโปรแกรมการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูสอนต้องวิเคราะห์ภูมิหลังของผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนว่าควรใช้วิธีการใดหรือโปรแกรมใดจึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ในที่นี้ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้วยโปรแกรมเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment Program)

ในโปรแกรมเพิ่มพูนประสบการณ์นี้ ควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานหรือการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนจะต้องตัดสินใจว่าตนเองอยากเรียนรู้เรื่องอะไร จะเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ได้อย่างไร โดยเลือกหัวข้อของโครงงาน วางแผนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยศึกษาค้นคว้าเชิงลึกในประเด็นที่ตนเองสนใจ ทั้งนี้ครูหรือที่ปรึกษาเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก หลังจากที่ผู้เรียนได้ดำเนินงานและปรับปรุงการทำงานด้วยตนเองจนเสร็จสิ้นโครงการแล้ว สิ่งสุดท้ายที่ผู้เรียนจะต้องทำก็คือ การนำเสนอผลงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจเพื่อขอรับการประเมิน สำหรับโครงงานที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัตินั้นไม่จำเป็นต้องกำหนดว่าเป็นเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด จะเป็นเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดก็ได้ที่ผู้เรียนสนใจ หรืออาจ บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มากกว่า 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้ และถ้าจะให้ชัดเจนมากขึ้นอาจให้ผู้เรียนได้บูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และกระบวนการทางวิศวกรรมศาสตร์ซึ่งก็คือกิจกรรมที่เป็นสะเต็มศึกษานั้นเอง

ตัวอย่างกิจกรรมที่ส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

กิจกรรมที่ส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้น อาจให้เด็กทำโครงการ หรือกิจกรรมสะสมก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเด็ก ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองและโรงเรียน ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโครงการและกิจกรรมสะสมอย่างง่าย ๆ สำหรับเด็กระดับประถมศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษาชั้น ผู้เรียนมีความพร้อมมากกว่าผู้เรียนระดับประถมศึกษา จึงสามารถทำกิจกรรมโครงการหรือสะสมได้ไม่ยาก

1. กิจกรรมโครงการ

กิจกรรมโครงการควรเกิดจากความสนใจของผู้เรียนเอง จากบริบทรอบตัวผู้เรียน ผู้สอนไม่ควรกำหนดหัวข้อให้ผู้เรียน เพราะจะเป็นการสกัดกั้นความคิดของผู้เรียน แต่ถ้าผู้เรียนคิดด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนได้มองปัญหาจากสิ่งที่อยู่รอบตัว และหาแนวทางในการแก้ปัญหาและดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จได้ชิ้นงานอันจะทำให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจในการทำโครงการและสามารถต่อยอดการทำโครงการอื่น ๆ ต่อไปได้อย่างสบาย

ผู้เรียนส่วนใหญ่ชอบทำโครงการประเภทประดิษฐ์ เพราะเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ต้องคิดแก้ปัญหาและสนุกในการทำงาน ผู้เรียนจะใช้บริบทรอบตัวในการคิดหัวข้อโครงการ เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นปีที่เกิดอุทกภัยในกรุงเทพมหานคร ผู้เรียนหลายคนประสบปัญหาน้ำท่วม ดังนั้น ในปีนั้นโครงการส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับนวัตกรรมการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้แก้ปัญหาในสภาวะน้ำท่วม เช่น โครงการเรื่อง “การทำแพเพื่อบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง” โดยใช้ขวดน้ำอัดลมขนาดใหญ่มาผูกเชื่อมต่อกันเป็นแพขนาดที่ต้องการและนำสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงขึ้นไปวางบนแพ เป็นต้น

ในการทำโครงการของผู้เรียนระดับประถมศึกษานั้น จะกำหนดปัญหาในการทำโครงการจากประสบการณ์หรือได้แนวคิดจากเรื่องที่เรียน จากหนังสือ สารสารต่าง ๆ จากการไปศึกษานอกสถานที่ หรือจากการปรึกษาผู้รู้หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เป็นต้น เมื่อได้ปัญหาที่จะศึกษาแล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้เรียนจะวางแผนในการทำโครงการลงมือทำโครงการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ในเค้าโครงของโครงการ เมื่อได้ผลการศึกษาเรียบร้อยแล้ว จะเขียนรายงาน ซึ่งการเขียนรายงานจะละเอียดมากน้อยเท่าไรขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและความสามารถของเด็ก สุดท้ายเป็นการนำเสนอผลงาน เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งจะได้มีโอกาสแสดงความสามารถในการพูด นำเสนอซักถามต่อสาธารณะ ตัวอย่างโครงการเรื่อง “การทำแพเพื่อบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง” ผู้เรียนสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) การเลือกปัญหาที่จะศึกษา

ปัญหาคือ การทำแพด้วยวัสดุเหลือใช้ สามารถใช้วัสดุประเภทใดจึงจะทำงานได้ รูปทรงของวัสดุที่เลือกใช้ในการประดิษฐ์ ควรเป็นแบบใดจึงจะทำงานได้ดี ผู้เรียนอาจกำหนดหัวข้อโครงการประเภทการประดิษฐ์ได้แก่ “การทำแพเพื่อบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง”

2) การวางแผนในการทำโครงการ

ในการทำโครงการประเภทการประดิษฐ์นี้ ผู้เรียนจะต้องวางแผนการทำโครงการ โดยเขียน เค้าโครงของโครงการเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและคำแนะนำปรึกษา การเขียนเค้าโครงของโครงการเป็นการกำหนดแผนงานในการดำเนินงานอย่างคร่าว ๆ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติคือ (1) กำหนดที่มาของปัญหา (2) กำหนดวัตถุประสงค์และสมมุติฐานของการศึกษา (ถ้ามี) (3) กำหนดขอบเขตของการศึกษา (4) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา (5) วางแผนวิธีดำเนินงาน เค้าโครงของโครงการ เรื่อง “การทำแพเพื่อบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง”

2.1) ที่มาและความสำคัญของปัญหา ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2554

หลายจังหวัดในประเทศไทยเกิดปัญหาอุทกภัยครั้งใหญ่ กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบภัยน้ำท่วมเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ชาวบ้านที่ประสบภัยน้ำท่วมไม่สามารถอาศัย ดำรงชีวิตอยู่ในบ้านได้ ต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น

จะเห็นภาพผู้คนที่ต้องขนของออกจากบ้านเดินลุยน้ำไปตามถนน แต่ละคนมีสิ่งของหรือสัมภาระที่จะต้องนำติดตัวไปใช้พักพิงที่อื่น บางคนยังมีสัตว์เลี้ยงที่ต้องพาไปด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำสิ่งของหรือสัมภาระและสัตว์เลี้ยงเหล่านี้ไปด้วย แนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดความเสี่ยงของหรือสัมภาระและสัตว์เลี้ยงไปได้สะดวกขึ้น คือการนำสิ่งเหล่านี้ใส่แพลอยน้ำแล้วลากแพให้เคลื่อนไปตามเส้นทางที่ลำเลียง ทำให้เกิดแนวคิดที่จะประดิษฐ์แพสำหรับลำเลียงสิ่งของหรือสัมภาระและสัตว์เลี้ยง โดยนำขวดน้ำที่เป็นวัสดุเหลือใช้มาออกแบบและประดิษฐ์เป็นแพเพื่อบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง

2.2) วัตถุประสงค์ เพื่อออกแบบและประดิษฐ์แพจากขวดน้ำสำหรับบรรทุกสิ่งของหรือ สัตว์เลี้ยง

2.3) วิธีดำเนินงาน

2.3.1) ออกแบบการทำแพโดยใช้ขวดน้ำรูปทรงต่าง ๆ เช่น ขวดรูปทรงสี่เหลี่ยม หรือขวดรูปทรงกระบอกที่มีปริมาตรเท่ากัน มาผูกเป็นแพติดกัน ด้วยวิธีต่าง ๆ

2.3.2) นำแพขวดน้ำที่ออกแบบ โดยช่วงแรกทำแพขนาดเล็กแล้วนำไปทดลองลอยน้ำพร้อมนำสิ่งของวางบนแพขวดน้ำ สังเกตการทำงานของแพขวดน้ำว่ารูปทรงแพและวิธีผูกเชือกเชื่อมขวดต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นแพแบบใดที่แข็งแรง รับน้ำหนัก และลอยน้ำได้ดีที่สุด

2.3.3) เลือกรูปแบบแพขวดน้ำที่ทำงานได้ดีที่สุด มาประดิษฐ์ตามแบบที่ออกแบบไว้ โดยคำนวณความเหมาะสมกับพื้นที่ที่จะวางสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงรวมทั้งน้ำหนักของสิ่งที่จะบรรทุก

2.3.4) นำแพขวดน้ำที่ประดิษฐ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงแล้วไปลอยในบ่อน้ำ โดยทดลองลากแพขวดน้ำดังกล่าว

2.3.5) สังเกตผลการทดลองคุณภาพของแพขวดน้ำที่ประดิษฐ์ บันทึกผลการศึกษาแล้วปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

2.4) วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ (1) ขวดน้ำรูปทรงรูปทรงสี่เหลี่ยม หรือขวดรูปทรงกระบอกที่มีปริมาตรเท่ากัน อย่างละ 30 ใบ (2) เชือกไนลอน 4 ม้วน (3) คัตเตอร์ และกรรไกร (4) กาวติดพลาสติก (5) สิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง

3) การลงมือทำโครงการ

ลงมือทำโครงการตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในเค้าโครงของโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประดิษฐ์และทดลองหาคุณภาพของการทำงานของแพขวดน้ำ เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์แปลผลอภิปรายและสรุป

4) การเขียนรายงาน

เขียนรายงานให้ครอบคลุมส่วนต่าง ๆ คือ

4.1) ส่วนนำ ประกอบด้วยชื่อโครงการ ชื่อผู้ทำโครงการ ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

4.2) บทนำ ประกอบด้วยที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

4.3) วิธีดำเนินการ

4.4) ผลการศึกษา

4.5) สรุปและข้อเสนอแนะ

4.6) เอกสารอ้างอิง

5) การนำเสนอผลงาน เป็นการนำงานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าสำเร็จแล้วมาแสดงให้เห็นทราบอาจทำได้หลายแบบ เช่น นิทรรศการที่จัดแสดงและอธิบายด้วยวาจา นิทรรศการการจัดแสดงผลงานโดยไม่มีผู้อธิบายการรายงานด้วยวาจาต่อที่ประชุม

2. กิจกรรมแบบสะเต็มศึกษา

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษานั้นผู้สอนสามารถปรับโครงการให้มีการบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การออกแบบทางวิศวกรรมและเทคโนโลยี ให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนขึ้น เช่น จากโครงการเรื่อง “การทำแพเพื่อบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง” นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาได้ดังนี้

1) ทางวิทยาศาสตร์ ต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น

ปัญหาว่า “แพลอยน้ำได้อย่างไร” ผู้เรียนต้องหาคำตอบให้ได้เพื่อจะได้แนวทางในการสร้างชิ้นงานต่อไป ผู้เรียนต้องคิดว่าถ้าจะทำให้แพลอยน้ำได้นั้น จะต้องหาวัสดุที่มีสมบัติอย่างไรมาทำเป็นแพ ซึ่งวัสดุที่นำมาทำเป็นแพ จะต้องมีความหนาแน่นมากกว่าน้ำ จึงจะทำให้แพลอยน้ำได้ ผู้เรียนจึงควรเลือกใช้ขวดน้ำอัดลมปิดฝาให้แน่นมาทำเป็นแพ

การพิจารณาขนาดของขวดน้ำอัดลมที่จะมาทำเป็นแพ ผู้เรียนต้องพิจารณาต่อไปว่าต้องการให้แพมีขนาดเท่าไรและต้องการบรรทุกของเท่าไร ถ้าต้องการให้แพมีขนาดใหญ่และต้องการบรรทุกของที่มีน้ำหนักมากก็ต้องเลือกขวดขนาดใหญ่ ถ้าต้องการให้แพมีขนาดเล็กและบรรทุกของที่มีน้ำหนักเบา ก็เลือกขวดขนาดเล็กก็พอ

2) ทางคณิตศาสตร์ ต้องใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการทำงาน คือ กำหนดขนาดของแพที่ต้องการ คำนวณพื้นที่ของแพ คำนวณจำนวนขวดที่ต้องใช้ในการทำแพ คำนวณความยาวของเชือกที่ใช้ทั้งหมด ที่ต้องใช้ผูกเชื่อมขวดน้ำอัดลมให้ติดกันเป็นแพ คำนวณความยาวของเชือกรอบขวด 2-3 รอบ และที่ใช้เพื่อผูกปม แล้วคำนวณความยาวของเชือกแต่ละช่วงที่ใช้ในการผูกขวดน้ำอัดลม

3) ทางการออกแบบทางวิศวกรรม ต้องใช้ความรู้ทางการออกแบบ คือ ต้องออกแบบวัสดุที่ใช้ในการทำแพ ขนาดที่เหมาะสม และความแข็งแรงของแพ ขนาดของแพที่จะใช้ในการบรรทุกสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง และน้ำหนักสูงสุดของสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงที่บรรทุกในแพ

4) ทางเทคโนโลยี ต้องใช้ความรู้ทางเทคโนโลยี คือ ศึกษาการทำงานของแพที่รับน้ำหนักของวัตถุต่าง ๆ ศึกษารูปร่างของแพ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบแพด้วยโปรแกรมต่าง ๆ

สิ่งเหล่านี้จะต้องใช้ความรู้จากวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การออกแบบทางวิศวกรรมและเทคโนโลยี ในการสร้างแพจากขวดน้ำอัดลม จนสามารถใช้งานได้ การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมสะเต็มศึกษาสามารถพัฒนาคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างชัดเจน รวมทั้งทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตจริงได้และสามารถต่อยอดพัฒนางานอื่น ๆ ต่อไป รวมทั้งถ้าเกิดปัญหาหรือความจำเป็นที่จะต้องประดิษฐ์หรือดัดแปลงอุปกรณ์ในการดำรงชีวิต ก็สามารถแก้ปัญหาด้วยกระบวนการจากการเรียนรู้ด้วยสะเต็มศึกษาได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์/ผลจากการส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้น ย่อมเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพในด้านคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 เด็กที่ผ่านการเรียนรู้จากโปรแกรมเพิ่มพูนประสบการณ์และการจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงงานหรือสะเต็มศึกษา จะส่งเสริมเด็กให้มีความสามารถในการคิดวางแผน ดำเนินการสร้างงาน แก้ปัญหาและนำเสนอผลงานได้ด้วยคามมั่นใจในตนเอง มีความภาคภูมิใจในการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นเพียงการทำโครงงานหรือทำกิจกรรมสะเต็มที่มีการบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การออกแบบทางวิศวกรรม และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการสร้างชิ้นงานที่สามารถนำไปใช้ได้ โปรแกรมและการจัดการเรียนรู้อย่างกล่าว จึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การนำไปใช้ใน ชีวิตจริงอันจะนำไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคตได้ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอนาคต และสามารถนำประเทศไทยไปสู่สังคมโลกอย่างมั่นคงและมั่งคั่งต่อไปอย่างถาวร

บทสรุป

การส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศทั้งหลาย โปรแกรมการส่งเสริมเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีจุดเด่นและจุดด้อย ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและผู้สอนต้องวิเคราะห์เด็กและเยาวชนรวมทั้งบริบท

ของโรงเรียนให้รอบคอบ ก็จะสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชน ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ การใช้โปรแกรมเพิ่มพูนประสบการณ์ และการจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ หรือการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งซึ่งสามารถพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้ อีกทั้งทำให้ผู้เรียนมีความสุขและความสนุกในการเรียนรู้และการทำงาน นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงและสามารถประกอบอาชีพในอนาคตด้วยความมั่นใจ รวมทั้งสามารถนำประเทศไทยไปสู่สังคมโลกอย่างมั่นคง มั่งคั่งต่อเนื่องถาวรอย่างมีคุณภาพ

บรรณานุกรม

- ปรียา บุญญสิริ. (2553). *กลวิธีการจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- ปรียา บุญญสิริ และคณะ. (2556). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเติมเต็มศักยภาพผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ*. ประชุมวิชาการ เรื่องจากการปฏิบัติสู่งานวิจัยเพื่อเติมเต็มศักยภาพผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ (หน้า 59-60). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987).
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). *รู้จักสะเต็ม*. ค้นจาก <http://www.stemedthailand.org/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *รายงานสรุปสภาพปัจจุบันและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (พ.ศ.2549-2559)*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2556). *การสร้างโอกาสแก่ผู้มีความสามารถพิเศษ ประสบการณ์จากผู้ปฏิบัติงานนาชาติ*. ประชุมวิชาการเรื่องจากการปฏิบัติสู่งานวิจัยเพื่อเติมเต็มศักยภาพผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ (หน้า 24). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987).

สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ในเขตกรุงเทพมหานคร
Physical Fitness Correlated with the Health of Lower Secondary School
Students at Demonstration Schools in Bangkok Metropolis Under the
Jurisdiction of the Office of the Higher Education Commission

ชัยญา ศิริทิพย์สกุล^{1*}, สุนทร แม่นสงวน², ชนะวงศ์ หงส์สุวรรณ³ และธงชัย เจริญทรัพย์มณี⁴

Chanya Siritipsakul, Sunthorn Mansanguan, Chanawong Hongsuwan

and Thongchai Charoansupmanee

e-mail: vengperu@gmail.com

*Corresponding author

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพและจำแนกระดับสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 โรงเรียน จำนวน 4,677 คน นักเรียนชาย จำนวน 2,362 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 2,315 คน จากตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ที่ประชากร จำนวน 5,000 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 357 คน แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 900 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 450 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 450 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 2549) มีผลการวิจัยดังนี้

1. สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชาย อายุ 13-15 ปี โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครค่าเฉลี่ยมีดังต่อไปนี้ รายการดัชนีมวลกาย (กก./ม²) 19.97 19.22 และ 20.01 ตามลำดับ รายการเปอร์เซ็นต์ไขมันใต้ผิวหนัง (ร้อยละ) 16.46 22.16 และ 22.68 ตามลำดับ รายการลูกนั่ง (ครั้ง) 27.87 27.74 และ 27.89 ตามลำดับ รายการดันพื้น (ครั้ง) 15.79 15.82 และ 15.87 ตามลำดับ รายการนั่งงอตัวไปข้างหน้า (เซนติเมตร) 5.79 6.38 5.75 ตามลำดับ รายการวิ่งระยะไกล (นาที) 11.94 12.34 และ 11.92 ตามลำดับ

2. สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนหญิง อายุ 13-15 ปี โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ค่าเฉลี่ยมีดังต่อไปนี้ รายการดัชนีมวลกาย (กก./ม²) 18.38 19.99 และ 20.03 ตามลำดับ รายการเปอร์เซ็นต์ไขมันใต้ผิวหนัง (ร้อยละ) 15.21 20.42 และ 23.23 ตามลำดับ รายการลูกนั่ง (ครั้ง) 26.42 27.92 และ 27.81 ตามลำดับ รายการ ดันพื้น (ครั้ง) 16.34 15.80 และ 15.95 ตามลำดับ

²คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาพลานามัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาพลานามัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

⁴คณะพลศึกษา ภาควิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายการนั่งอตัวไปข้างหน้า (เซนติเมตร) 8.23 5.78 และ 5.79 ตามลำดับ รายการวิ่งระยะไกล (นาที) 12.30 11.93 และ 11.93 ตามลำดับ

3. จำแนกระดับสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชาย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 13-15 ปี โดยใช้แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี ผลปรากฏว่า ดัชนีมวลกายส่วนใหญ่ อยู่ในระดับพอเหมาะ ทั้ง 3 ช่วงอายุ เปอร์เซ็นต์ไขมันใต้ผิวหนัง อยู่ในระดับสมส่วน ค่อนข้างอ้วนและค่อนข้างอ้วนตามลำดับ ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อท้อง อยู่ในระดับต่ำ ทั้ง 3 ระดับ ความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน อยู่ในระดับต่ำ ทั้ง 3 ระดับ ความอ่อนตัวของเอ็นข้อต่อและกระดูกอยู่ในระดับต่ำ ทั้ง 3 ระดับ ความแข็งแรงและอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต อยู่ในระดับปานกลาง ปานกลางและต่ำ ตามลำดับ

4. จำแนกระดับสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 13-15 ปี โดยใช้แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี ผลปรากฏว่า ดัชนีมวลกายส่วนใหญ่ อยู่ในระดับพอเหมาะ ทั้ง 3 ช่วงอายุ เปอร์เซ็นต์ไขมันใต้ผิวหนัง อยู่ในระดับค่อนข้างพอม พอเหมาะ และค่อนข้างอ้วน ตามลำดับ ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อท้อง อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ระดับ ความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อแขน และกล้ามเนื้อส่วนบน อยู่ในระดับต่ำ ทั้ง 3 ระดับ ความอ่อนตัวของเอ็นข้อต่อและกระดูก อยู่ในระดับต่ำ ทั้ง 3 ระดับความแข็งแรงและความอดทน ของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ระดับ

คำสำคัญ: สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ, นักเรียนโรงเรียนสาธิต

Abstract

In this thesis, the purpose of this research to study Health-related physical fitness and classify the Health-related physical fitness level of selected lower secondary school students at demonstration schools in Bangkok Metropolitan (BM) under the jurisdiction of the Office of the Higher Education Commission (OHEC). The research population consisted of 4,677 lower secondary school students at five demonstration schools in BM, 2,362 males, and 2,315 females. According to the estimation table, the sample size of Krejciey and Morgan, with a population of 5,000 people, yielding 357 samples, but in this study, the researchers used 900 samples of the 450 male students and 450 female students. the research instruments is a test and benchmark for Health-Related Physical Fitness Test for Thai children aged 7-18 years office of Health promotion Fund (2006). Data analysis was conducted using the determination of body mass index (BMI) and percentages involving subcutaneous fat, sixty-second sit-ups, thirty-second push-ups, sit and reach, and long-distance running. Findings are as follows:

1. Physical fitness as correlated with the health of male students aged 13-15 years exhibited means as follows: BMI (kilograms/m²) was at 19.97, 19.22, and 20.01, respectively. Subcutaneous fat (percentages) was at 16.46, 22.16, and 22.68, respectively. Sit-ups (times) were at 27.87, 27.86, and 27.89, respectively. Push-ups (times) were at 15.79, 15.82, and 15.87, respectively. Sit and reach (centimeters) was at 5.79, 6.38, and 5.75, respectively. Long-distance running (minutes) was at 11.94, 12.34, and 11.92, respectively.

2. Physical fitness as correlated with the health of female students aged 13-15 years exhibited means as follows: BMI (kilograms/m²) was at 18.38, 19.99, and 20.03, respectively. Subcutaneous fat (percentages) was at 15.21, 20.42, and 23.23, respectively. Sit-ups (times) were at 26.42, 27.92, and 27.81, respectively. Push-ups (times) were at 16.34, 15.80, and 15.95, respectively. Sit and reach (centimeters) was at 8.23, 5.78, and 5.78, respectively. Long-distance running (minutes) was at 12.30, 11.93, and 11.93, respectively.

3. The classification of the level of physical fitness as correlated with the health of male students, aged 13-15 years By Health-Related Physical Fitness Test for Thai children aged 7-18 years showed that BMI was at an appropriate level for all three age ranges. The percentage of subcutaneous fat was at a proportional level, rather fat, and rather fat, respectively. The strength and abdominal muscular endurance were at a low level for all three levels. The strength and endurance of arm muscles and upper body muscles were at a low level for all three levels. The flexibility of tendons at joints and bones were at low levels for all three levels. The strength and endurance of the respiratory system and the circulatory system were at a moderate, moderate, and low level, respectively.

4. The classification of the level of physical fitness as correlated with the health of female students aged 13-15 years By Health-Related Physical Fitness Test for Thai children aged 7-18 years was as follows: BMI was at an appropriate level for all three age ranges. The percentage of subcutaneous fat was at the levels of rather thin, appropriate, and rather fat, respectively. The strength and endurance of abdominal muscles were at a moderate level for all three levels. The strength and endurance of arm muscles and upper body muscles were at a low level for all three levels. The flexibility of tendons at joints and bones was at moderate, low, and low for all three levels. The levels of strength and endurance of the respiratory system and the circulatory system were at a moderate level for all three levels

Keywords: Health-related physical fitness, Students at Demonstration Schools

บทนำ

สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ คือ สภาวะของร่างกายที่อยู่ในสภาพที่ดีเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเป็นความสามารถทำให้เกิดการดึงตัวเพื่อใช้แรงยกหรือดึงสิ่งของ ความอดทนของกล้ามเนื้อเป็นความสามารถของกล้ามเนื้อในการออกแรง ทำให้วัตถุเคลื่อนที่ติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิตและหายใจเป็นความสามารถของหัวใจ ปอด และหลอดเลือดในการที่จะลำเลียงออกซิเจน ความอ่อนตัว คือ ความสามารถในการยืดเหยียดของกล้ามเนื้อเอ็นและกล้ามเนื้อองค์ประกอบของร่างกายเป็นดัชนีประมาณค่าที่ทำให้ทราบถึงเปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักที่เป็นส่วนของไขมันที่มีอยู่ในร่างกาย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2549) เด็กที่ขาดการออกกำลังกาย กระดูกจะเล็กเปราะบาง และขยายส่วนด้านความยาวได้ไม่ดีเท่าที่ควรและส่งผลให้มีปัญหาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยเฉพาะผู้หญิงเนื่องจากกระดูก จะพรุนและแตกหักได้ง่าย เด็กที่ขาดการออกกำลังกายเป็นประจำจะอ่อนแอ มีความต้านทานโรคต่ำเจ็บป่วยได้ง่าย เมื่อเจ็บป่วยแล้วมักจะหายช้าและมีโอกาสเป็นโรคแทรกซ้อนได้ มีหลักฐานแน่ชัดจากการศึกษา

เปรียบเทียบผลการเรียนระหว่างเด็กที่มีสมรรถภาพทางกายสูงกับเด็กที่มีสมรรถภาพทางกายต่ำ พบว่า เด็กที่มีสมรรถภาพทางกายสูงจะมีผลการเรียนที่ดีกว่าเด็กที่มีสมรรถภาพทางกายต่ำ (เจริญทัศน์ จินตนาเสรี, 2538)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลให้ครูผู้สอนพลศึกษาของโรงเรียนสาธิตใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง ส่วนที่บกพร่องด้านสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนและเป็นแนวทางในการพัฒนาให้นักเรียนมีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางพลศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
2. เพื่อจำแนกระดับสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
2. ทำให้ทราบระดับสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

จำนวนประชากร โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 โรงเรียน 1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ฝ่ายมัธยม 2. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา 3. โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม 4. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ ประสานมิตร 5. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน รวมจำนวน 4,677 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 2,362 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 2,315 คน จากตารางการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 610) ที่ประชากร จำนวน 5,000 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 357 คน แต่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 900 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 450 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 450 คน โดยเลือกมาระดับละ 60 คน และแบ่งเป็นชาย 30 คน และหญิง 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling) วิธีการ คือ แบ่งเป็นระดับก่อนและทำการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลากเลือกห้องแต่ละระดับนั้น ๆ ในการทำการทดลองโดยเลือกมา 2-3 ห้อง และทำการคัดตามอายุและเกณฑ์ที่ใช้วิจัยจากนั้นรวบรวมข้อมูลและทำการสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มของประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health-Related Physical Fitness Test) แบบทดสอบและเกณฑ์สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2549) โดยมีรายการทดสอบ (1) ดัชนีมวลกาย (2) วัดความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง (3) ลูก-นั่ง 60 วินาที (4) ดันพื้น 30 วินาที (5) นั่งงอตัวไปข้างหน้า (6) วิ่งอ้อมหลัก (ไม่ใช้ในการวิจัย) และ (7) วิ่งระยะไกล 1,600 เมตร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและมีผู้ช่วยวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดแบบทดสอบและเกณฑ์สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี ถึงขั้นตอนของการปฏิบัติ และรายละเอียดต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหงไปยังโรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (1) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย-รามคำแหง ฝ่ายมัธยม (2) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา (3) โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม (4) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ (5) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน
3. ประสานกับทางโรงเรียน แต่ละโรงเรียน เรื่องรายการการทดสอบ
4. นัดหมายเพื่อทำความเข้าใจและรายละเอียดกับผู้ช่วยในการทดสอบ ผู้ช่วยทดสอบ คือ อาจารย์กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาของแต่ละโรงเรียน
5. จัดเตรียมอุปกรณ์และสถานที่ที่ใช้ในการทดสอบแต่ละโรงเรียน
6. นำแบบทดสอบและเกณฑ์สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี โดยมีรายการทดสอบ (1) ดัชนีมวลกาย (2) วัดความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง (3) ลูก-นั่ง 60 วินาที (4) ดันพื้น 30 วินาที (5) นั่งงอตัวไปข้างหน้า (6) วิ่งอ้อมหลัก (ไม่ใช้ในการวิจัย) และ (7) วิ่งระยะไกล 1,600 เมตร
7. จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกรายการ
8. ชี้แจงรายละเอียดและสถิติวิธีการทดสอบอย่างละเอียดกับผู้เข้ารับการทดสอบให้เข้าใจ ก่อนทำการทดสอบ
9. ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมทดสอบทำการอบอุ่นร่างกาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงไปหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำเสนอการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง
2. หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนการทดสอบ สมรรถภาพทางกาย นักเรียนชาย และนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัด สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง
3. จำแนกระดับแบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี แต่ละรายการ ตามเพศ และ ตามอายุ 13-15 ปี แบ่งเป็นระดับ ดีมาก ดี ปานกลาง ต่ำ และต่ำมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชาย อายุ 13-15 ปี

รายการทดสอบ	13 ปี		14 ปี		15 ปี	
	(n =150 คน)		(n =150 คน)		(n =150 คน)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1. ดัชนีมวลกาย (กก. /ม ²)	19.97	4.08	19.22	3.50	20.01	3.98
2. ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง	16.46	5.36	22.16	6.65	22.68	7.61
3. ลูก-นั่ง (ครั้ง)	27.87	9.93	27.74	9.16	27.89	9.91
4. ดันพื้น (ครั้ง)	15.79	4.55	15.82	4.21	15.87	4.61
5. นั่งงอตัวไปข้างหน้า (ซ.ม.)	5.79	7.08	6.38	7.84	5.75	7.06
6. วิ่งระยะไกล 1,600 เมตร (นาที)	11.94	2.67	12.34	3.11	11.92	2.67

จากตาราง 1 แสดงว่า สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชาย อายุ 13-15 ปีโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้ รายการดัชนีมวลกาย (กก./ม²) 19.97, 19.22 และ 20.01 ตามลำดับ รายการความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง (ร้อยละ) 16.46, 22.16 และ 22.68 ตามลำดับ รายการลูก-นั่ง (ครั้ง) 27.87, 27.74, 27.89 ตามลำดับ รายการดันพื้น (ครั้ง) 15.79, 15.82, 15.87 ตามลำดับ รายการนั่งงอตัวไปข้างหน้า (เซนติเมตร) 5.79, 6.38, 5.75 ตามลำดับ รายการวิ่งระยะไกล 1,600 เมตร (นาที) 11.94, 12.34 และ 11.92 ตามลำดับ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนหญิง อายุ 13 -15 ปี

รายการทดสอบ	13 ปี		14 ปี		15 ปี	
	(n =150 คน)		(n =150 คน)		(n =150 คน)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1. ดัชนีมวลกาย (กก. /ม ²)	18.38	3.64	19.99	3.98	20.03	3.99
2. ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง	15.21	4.11	20.42	3.91	23.23	6.20
3. ลูก-นั่ง (ครั้ง)	26.42	8.53	27.92	9.90	27.81	9.84
4. ดันพื้น (ครั้ง)	16.34	5.47	15.80	4.55	15.95	5.03
5. นั่งงอตัวไปข้างหน้า (ซ.ม.)	8.23	8.02	5.78	7.08	5.79	7.08
6. วิ่งระยะไกล 1,600 เมตร (นาที)	12.30	2.71	11.93	2.66	11.93	2.67

จากตาราง 2 แสดงว่า สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนหญิงอายุ 13-15 ปีโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้ รายการดัชนีมวลกาย (กก./ม²) 18.38, 19.99 และ 20.03 ตามลำดับ ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง (ร้อยละ) 15.21, 20.42 และ 23.23 ตามลำดับ รายการลูก-นั่ง (ครั้ง) 26.42, 27.92 และ 27.81 ตามลำดับ รายการดันพื้น (ครั้ง) 16.34, 15.80 และ 15.95 ตามลำดับ รายการนั่งงอตัวไปข้างหน้า (เซนติเมตร) 8.23, 5.78 และ 5.79 ตามลำดับ รายการวิ่งระยะไกล 1,600 เมตร (นาที) 12.30, 11.93 และ 11.93 ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบทดสอบของ แบบทดสอบ สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ(Health-Related Physical Fitness Test) แบบทดสอบและเกณฑ์ สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ, 2549) ผลปรากฏดังนี้ นักเรียนชาย อายุ 13 ปี (ดัชนีมวลกาย) อยู่ในระดับ พอเหมาะ (ความหนาของไขมันใต้ ผิวหนัง) อยู่ในระดับสมส่วน (ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหน้าท้อง) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและความอดทน ของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน) อยู่ในระดับ ต่ำ ความอ่อนตัว อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและความอดทน ของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต) อยู่ในระดับปานกลางนักเรียนอายุ 14 ปี (ดัชนีมวลกาย) อยู่ในระดับ พอเหมาะ (ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง) อยู่ในระดับค่อนข้างอ้วน (ความแข็งแรงและและความอดทนของกล้ามเนื้อ หน้าท้อง) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อต้นแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน) อยู่ในระดับต่ำ (ความอ่อนตัว) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต) อยู่ในระดับ ปานกลาง นักเรียนชายอายุ 15 ปี (ดัชนีมวลกาย) อยู่ในระดับพอเหมาะ (ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง) อยู่ในระดับ ค่อนข้างอ้วน (ความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อหน้าท้อง) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและความอดทนของ กล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน) อยู่ในระดับต่ำ (ความอ่อนตัว) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและความอดทนของ ระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต) อยู่ในระดับต่ำ สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพเมื่อเทียบกับเกณฑ์ มาตรฐานของแบบทดสอบของเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี ของนักเรียนหญิง อายุ 13-15 ปี ผลปรากฏดังนี้ นักเรียนหญิงอายุ 13 ปี (ดัชนีมวลกาย) อยู่ในระดับ พอเหมาะ (เปอร์เซ็นต์ของไขมันใต้ผิวหนัง) อยู่ในระดับ ค่อนข้างผอม (ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อหน้าท้อง) อยู่ในระดับปานกลาง (ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน) อยู่ในระดับต่ำ (ความอ่อนตัว) อยู่ในระดับปานกลาง (ความแข็งแรงและความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต) อยู่ใน ระดับปานกลาง นักเรียนหญิง อายุ 14 ปี (ดัชนีมวลกาย) อยู่ในระดับพอเหมาะ (ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง) อยู่ในระดับพอเหมาะ (ความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อหน้าท้อง) อยู่ในระดับปานกลาง (ความแข็งแรงและ อดทน ของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน) อยู่ในระดับต่ำ (ความอ่อนตัว) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและ อดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต) อยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนหญิง อายุ 15 ปี (ดัชนีมวลกาย) อยู่ ในระดับ พอเหมาะ (ความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง) อยู่ในระดับ ค่อนข้างอ้วน (ความแข็งแรงและความอดทนของ กล้ามเนื้อหน้าท้อง) อยู่ในระดับปานกลาง (ความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบน) อยู่ในระดับต่ำ (ความอ่อนตัว) อยู่ในระดับต่ำ (ความแข็งแรงและอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต) อยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบทดสอบของ แบบทดสอบ สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health-Related Physical Fitness Test)แบบทดสอบและเกณฑ์ สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ, 2549) ค่าดัชนีมวลกาย พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง อายุ 13-15 ปี โดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ พอเหมาะ ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย สี่ทองอิน (2550, หน้า 81) ที่กล่าวว่า ช่วงอายุ 13-18 ปี ช่วงอายุนี้นี้เป็นระยะเปลี่ยนผ่านจาก เด็กสู่การเป็นผู้ใหญ่ จึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว และวัยนี้เป็นวัยที่ชอบเล่นกีฬาทุกชนิด จึงอาจ

เป็นปัจจัยที่ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์พอเหมาะ เเปอร์เซ็นต์ของไขมันใต้ผิวหนัง เมื่อเทียบเกณฑ์ พบว่า เเปอร์เซ็นต์ของไขมันใต้ผิวหนังของนักเรียนชายอายุ 14 และ 15 ปี นักเรียนหญิง อายุ 15 ปี อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างอ่อนอาจเป็นผลมาจากการรับประทานอาหารในปริมาณมากและไม่มีประโยชน์ซึ่งสอดคล้องกับ กัลยาณี โนนินทร์ (2560) ที่กล่าวว่า วัยเรียนและวัยรุ่นมีวิถีชีวิตที่แตกต่างออกไปจาก อดีต เช่น การทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ และมีอิทธิพลเป็นเวลานาน ๆ มากกว่าการออกไปเล่นในที่กลางแจ้ง และการใช้ลิฟต์แทนการเดินบันได รวมทั้งความไม่สมดุลของปริมาณแคลอรีที่ได้รับกับปริมาณแคลอรีที่ใช้ไปสำหรับการเจริญเติบโตจึงทำให้ เเปอร์เซ็นต์ของไขมันใต้ผิวหนัง เมื่อคำนวณออกมาแล้วอยู่ในเกณฑ์ที่เกินมาตรฐาน

ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อหน้าท้อง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง อายุ 13-15 ปี อยู่ในเกณฑ์ต่ำ จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข ในเรื่องสมรรถภาพทางกาย ด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อท้องให้เกิดความแข็งแรงซึ่งสอดคล้องกับ เจริญ กระบวนรัตน์ (2531, หน้า 79-88) กล่าวว่า การฝึกกล้ามเนื้อหน้าท้องจะช่วยทำให้ลำตัวกระชับมีรูปร่างที่ดี ถ้ากล้ามเนื้อท้องไม่แข็งแรงจะทำให้เชิงกรานหมุนมาข้างหน้า และกระดูกสันหลังช่วงล่างแอ่น การที่นักเรียนชาย และนักเรียนหญิง ช่วงอายุ 13-15 ปี มีผลการทดสอบในรายการลูก-นึ่ง อยู่ในระดับต่ำ อาจเนื่องมาจาก การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ไม่ได้มุ่งเน้นและเสริมสร้างความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อท้องโดยตรง จึงควรตระหนักและควรพยายามจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อท้องและยังสอดคล้องกับ อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม (2531) ที่กล่าวว่า ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรได้รับรู้หลักของการออกกำลังกายที่ถูกต้องแก่นักเรียน ก็จะทำให้ในอนาคต ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อท้องของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง อายุ 13-15 ปีจะพัฒนาได้ดีขึ้น อยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นได้

ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบนเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง อายุ 13-15 ปี อยู่ในเกณฑ์ต่ำ จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับ สำรพล รัตนจารย์ (2520) เรื่อง การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติ การทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชากรในทวีปเอเชีย จะพบว่า สมรรถภาพทางกายของเด็กไทยอยู่ในระดับต่ำกว่ารายการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบนจึงควรเพิ่มกิจกรรมในการ ยก การดึง การผลักเพื่อให้กล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบนแข็งแรงมากขึ้นการออกกำลังกายแบบนี้เรียกว่า ไอโซเมตริกและยังสอดคล้องกับ พิเชิต ภูมิจันทร์ และคณะ (2533, หน้า 52) กล่าวว่า การออกกำลังกายแบบไอโซเมตริก เป็นการออกกำลังกายแบบเกร็งกล้ามเนื้อมัดใดมัดหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแล้วคลายออกสลับต้นกำเนิด เส้า ขอบโต๊ะ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้กล้ามเนื้อแข็งแรงมากขึ้นถ้าครูผู้สอนจัดการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพโดยตรง ก็จะทำให้อนาคตเด็กนักเรียนชายและนักเรียนหญิงโรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร ก็จะทำให้สมรรถภาพทางกายด้านความแข็งแรงและอดทนของกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อส่วนบนดีขึ้นกว่าเดิม

ความอ่อนตัว เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่า นักเรียนชาย อายุ 13-15 ปี อยู่ในเกณฑ์ ต่ำนักเรียนหญิง อายุ 13 ปี อยู่ในเกณฑ์ ปานกลางและนักเรียนหญิง อายุ 14-15 ปี อยู่ในเกณฑ์ ต่ำ จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข ในเรื่องสมรรถภาพทางกายซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, สำนักส่งเสริมสุขภาพ (2544) กล่าวว่า ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิด แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าปัจจุบันนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ของโรงเรียนสาธิต ในเขตกรุงเทพมหานคร จะมีผลการทดสอบเกี่ยวกับความอ่อนตัว อยู่ในระดับ ต่ำ แต่ถ้าได้รับการ เรียนรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่ถูกต้องและมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการออกกำลังกายที่ถูกต้องจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสุขภาพร่างกาย ก็จะทำให้อนาคต สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ ในด้านความอ่อนตัวของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีระดับที่ดีขึ้นต่อไป

ความแข็งแรงและอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิต เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่า นักเรียนชาย อายุ 15 ปี ที่อยู่ในเกณฑ์ ต่ำ อาจเนื่องจากการออกกำลังกายของเด็กนักเรียนผู้ชาย เน้นแต่ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อไม่ได้เน้นให้ฝึกความแข็งแรงควบคู่กับความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิตจึงควรมีการ

ส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการวิ่ง หรือการยืนยกเข่าสูง โดยมีการจัดโครงการเพื่อให้เด็กที่มีความแข็งแรง และความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนโลหิตต่อไป

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ทำบทสรุปให้กับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อแจ้งกับอาจารย์กลุ่มสาระนำไปปรับปรุงแก้ไขสมรรถภาพทางกาย ที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการส่งเสริมสมรรถภาพทางกายให้ดีขึ้น
2. โรงเรียนและครูพลศึกษาควรให้ความสำคัญกับการทดสอบสมรรถภาพทางกายของนักเรียน ควรมีการทดสอบสมรรถภาพทางกายเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และควรมีการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของนักเรียน ในรายการที่มีผลการทดสอบต่ำ
3. ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำมาใช้ประกอบการประเมินผลด้านสุขภาพของนักเรียน ทั้งระดับรายบุคคล ระดับชั้นเรียน และระดับโรงเรียนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาศึกษาเกณฑ์สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนในระดับต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงระดับสมรรถภาพของนักเรียน
2. แต่ละโรงเรียน ควรมีการศึกษาสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนในระดับต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สมรรถภาพของโรงเรียน
3. ควรมีการเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ ระหว่างโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร กับโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในจังหวัดต่าง ๆ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ได้เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูง จากรองศาสตราจารย์สุนทร แมนสงวน อาจารย์ ดร. ชนวงค์ หงส์สุวรรณ และรองศาสตราจารย์ธงชัย เจริญทรัพย์มณี ที่ได้กรุณาให้ความรู้และ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ช่วยเหลือ แนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมถึงเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ ในการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 โรงเรียน ที่ให้การสนับสนุนในการเก็บข้อมูลและกราบขอบพระคุณคณะครูอาจารย์กลุ่มสาระ การเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาที่ได้ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดีขอขอบใจ นักเรียนทั้ง 5 โรงเรียนที่สละเวลาและแรงกายให้ความร่วมมือในการทดสอบสมรรถภาพทางกายจนบรรลุผลสำเร็จ ไปได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, สำนักส่งเสริมสุขภาพ. (2544). *เกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ*.

นนทบุรี: ผู้แต่ง.

กัลยาณี โอนินทร์. (2560). *ภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในวัยเรียนและวัยรุ่นไทย. วารสารพยาบาลทหารบก, 18 (ฉบับพิเศษ), 1-8.*

- เจริญ กระบวนรัตน์. (2531). ร่างกายกับผลที่ได้รับจากการออกกำลังกาย. *วารสารสุขศึกษา พลศึกษาและสันทนาการ*, 12(2), 79-88.
- เจริญทัศน์ จินตนาเสรี. (2538). วิทยาศาสตร์การกีฬาสำหรับผู้ฝึกสอนกีฬาและนักกีฬา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิทยาศาสตร์การกีฬา การกีฬาแห่งประเทศไทย.
- พิชิต ภูติจันทร์ และคณะ. (2533). *วิทยาศาสตร์การกีฬา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2549). *แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพสำหรับเด็กไทย อายุ 7-18 ปี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำราญ รัตนจารย์. (2520). *สมรรถภาพทางกาย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, คณะพลศึกษา, ภาควิชาพลศึกษา.
- อุดมศิลป์ แสงศรีนาม. (2531). *วิ่งสู่วิถีชีวิตใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
Factors Related to Stress of High School Students at
Ramkhamhaeng University Demonstration School, Bangkok

ปัทมาภรณ์ บุญทัน¹ เกษม ชูรัตน์² สุรีย์พันธุ์ วรพงษ์ธร และธวัชชัย วรพงษ์ธร⁴
Pattamaporn Boonthun, Kasem Choorat, Sureepun Vorapongsathorn
and Thavachai Vorapongsathorn
E-mail: Benz_nurse-mu@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยนำ (ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม) วิถีเผชิญความเครียด และความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ (ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม) วิถีเผชิญความเครียด กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 440 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเครียดของนักเรียน และมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.943 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติ ไคสแควร์ (Chi-square test) และสถิติวัดความสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) สำหรับวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.20 เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 34.10 อยู่ในแผนการเรียน วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ร้อยละ 34.20 สถานภาพสมรสของบิดามารดาอยู่ร่วมกัน ร้อยละ 73.00 สถานภาพทางการเงินของครอบครัวพอใช้และมีเงินเก็บ ร้อยละ 60.70 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว เพื่อน และครู ส่วนใหญ่รักใคร่กลมเกลียว ร้อยละ 88.20 94.80 และ 79.50 ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีเผชิญความเครียดค่อนข้างต่ำ ร้อยละ 61.60 และมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.00 ระดับชั้นเรียน สถานภาพสมรสของบิดามารดา สถานภาพทางการเงินของครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูและวิถีเผชิญความเครียด มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความเครียด, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาพลานามัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

⁴ อาจารย์พิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the predisposing factors (personal, family and environmental factors), coping with stress of high school students at Ramkhamhaeng University Demonstration School (RUDS), and (2) to study the relationship between the predisposing factors, coping with stress of high school students at RUDS. The sample consisted of 440 high school students enrolled at RUDS. The research instrument was a questionnaire covered contents related to student stress with reliability of 0.943. The data were analyzed using descriptive statistics, i.e., percent, mean and standard deviation. Also, Chi-square test and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient method were used to test the correlation at the significant level of .05.

The results of this study showed that: Most of students were female (53.20%) studying in grade II (34.10%) of science-math study plan (34.20%). The students' parents lived together 73.00%. The family financial status was fair and 60.70 % of savings. The relationships between students and family, friends and teachers were relatively good with percentage of 88.20%, 94.80% and 79.50%, respectively. Most of the respondents had a relatively low level of stress coping, 61.60%, and had moderate stress at 63.00%. The study plan of students, and sex were not related to stress. Whereas, class level, family marital status, family financial status, including relationships between students and family, friends and teachers, and coping were significantly correlated with stress ($p < .05$).

Keyword: Stress, High school students

บทนำ

ในสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความสะดวกรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร การถ่ายทอดวัฒนธรรมตะวันตก การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลที่ต้องเผชิญกับสภาพการณ์อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อไม่สามารถปรับตัวได้จะทำให้เกิดความวิตกกังวลและความเครียด ซึ่งความเครียดเป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกกดดัน ไม่สบายใจ กลัว วิตกกังวล หรือถูกบีบคั้น เกิดจากที่บุคคลรับรู้หรือประเมินว่าเหตุการณ์ที่เข้ามาเป็นสิ่งที่คุกคามจิตใจหรือก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย อันเป็นผลทำให้สมดุลของร่างกายหรือจิตใจเสียไป สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด ได้แก่ สาเหตุทางด้านจิตใจ เช่น ความกลัวว่าจะไม่ได้ดังหวัง กลัวงานที่ทำจะล้มเหลว กลัวว่าตนเองต้องทำสิ่งที่ยากเกินความสามารถ วิตกกังวลกับเรื่องครอบครัว การเรียน การงานหรือสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงในชีวิต โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น (Ministry of Public Health, Department of Mental Health, 2018)

สำหรับวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเสี่ยงมากโดยเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีช่วงอายุระหว่าง 16-18 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังมีสภาพการณ์ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ง่าย เช่น การแข่งขันด้านการเรียน การวางแผนอนาคตในการศึกษาต่อ และยังถูกคาดหวังจากครอบครัวในการเลือกเรียนในสาขาที่ตนเองไม่ชอบ ตลอดจนค่านิยมในการเลือกอาชีพของครอบครัวที่ต้องการให้วัยรุ่นประกอบอาชีพที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น แพทย์ วิศวกร เป็นต้น ทำให้วัยรุ่นอาจเกิดความเครียดจนเกินกว่าระดับที่เหมาะสมได้ ในบางรายอาจรุนแรงจนถึงการฆ่าตัวตายหรือทำในสิ่งที่ไม่คาดคิด (Nealnara, 1999, p. 25) ดังเช่นที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2560 พบว่าวัยรุ่นมีอัตราการฆ่าตัวตายที่ 4.94 ต่อประชากรแสนคน และในปี พ.ศ. 2561 เพิ่มขึ้นเป็น 5.33 ต่อประชากรแสนคน สอดคล้องกับการให้บริการสายด่วนสุขภาพจิต 1323 ที่พบว่ากลุ่มเยาวชนโทรเข้ามาปรึกษา

ปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2561 กลุ่มเด็กอายุ 11-19 ปี โทรเข้ามาปรึกษาปัญหา 10,298 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.6 โดยปัญหาที่พบมากที่สุดคือปัญหาความเครียดหรือความวิตกกังวล ปัญหาความรัก และปัญหาครอบครัว (The Bangkok insight, 2019)

จากสาเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดของคาร์เวอร์และคณะ (Carver et al. Cited in Tontuan, 2010) เพื่อประโยชน์ในการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความเครียดแก่นักเรียน และให้ความช่วยเหลือนักเรียนในการเลือกวิธีเผชิญกับความเครียดที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี และมีประสิทธิภาพเป็นกำลังที่ดีของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยนำ (ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม) วิถีเผชิญความเครียด และความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ (ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม) วิถีเผชิญความเครียด กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมมติฐานการวิจัย

เพศ ระดับชั้นเรียน แผนการเรียน สถานภาพการสมรสของบิดามารดา สถานภาพการเงินของครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ความคาดหวังของผู้ปกครอง และวิถีเผชิญความเครียด ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความสัมพันธ์กับความเครียด

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยนำแนวคิดของคาร์เวอร์ และคณะ (Carver et al. Cited in Tontuan, S., 2010) มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นปีที่ 4-6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 823 คน ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G*Power 3.1.9.2 (Vorapongsathorn & Vorapongsathorn, 2018, pp. 11-21) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 440 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้
- ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 3 ข้อ
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้
 - ส่วนที่ 2.1 แบบสอบถามด้านข้อมูลทั่วไปของครอบครัว จำนวน 3 ข้อ
 - ส่วนที่ 2.2 แบบสอบถามด้านความคาดหวังของผู้ปกครอง จำนวน 5 ข้อ
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามวิธีเผชิญความเครียด ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามวิธีเผชิญความเครียดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีเผชิญความเครียดของ คาร์เวอร์ และคณะ (Carver et al. Cited in Tontuan, S., 2010) ประกอบด้วยแบบสอบถามวิธีเผชิญความเครียด 3 ประเภท คือ วิธีเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขปัญหามีจำนวน 15 ข้อ วิธีเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์จำนวน 15 ข้อ และวิธีเผชิญความเครียดแบบให้ประโยชน์น้อย จำนวน 15 ข้อ รวม 45 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเครียด ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความเครียดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับความเครียด และแบบวัดความเครียดของคนไทย (Ministry of Public Health, Department of Mental Health, 2018) ประกอบด้วย คำถามวัดความเครียดทางกาย 28 ข้อ และความเครียดทางจิตใจ 22 ข้อ รวม 50 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ผลการวิเคราะห์ค่าความตรงตามเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.901 และมีค่าความเที่ยง (reliability) ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.943

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือติดต่อโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล และขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียน และอาจารย์ผู้สอน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล จากนักเรียนที่มีรายชื่อเป็นตัวอย่างในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1-15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีการวัดแบบนามมาตรา (nominal scale) โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square test) และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีการวัดแบบช่วงมาตรา (interval scale) โดยใช้วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.20 อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 34.10 เรียนอยู่ในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ร้อยละ 33.40 สถานภาพการสมรสของบิดามารดา บิดามารดาอยู่ร่วมกัน ร้อยละ 73.00 สถานภาพทางการเงินของครอบครัว พอใช้ และมีเก็บ ร้อยละ 60.70 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว เพื่อน และครู รักใคร่กลมเกลียว ร้อยละ 88.20, 94.80 และ 79.50 ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 จำนวน และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	206	46.80
หญิง	234	53.20
ระดับชั้นเรียน		
มัธยมศึกษาปีที่ 4	142	32.30
มัธยมศึกษาปีที่ 5	150	34.10
มัธยมศึกษาปีที่ 6	148	33.60
แผนการเรียน		
ความเป็นเลิศทางวิชาการ	39	8.80
วิทย์-คณิต	147	34.20
วิทย์ทั่วไป	51	11.40
ศิลป์คำนวณ	69	15.50
ศิลป์-ภาษา	95	21.30
ศิลป์ทั่วไป	39	8.80
สถานภาพการสมรสของบิดามารดา		
อยู่ร่วมกัน	321	73.00
แยกกันอยู่และหย่าร้าง	61	13.80
แยกกันอยู่แต่ไม่หย่าร้าง	33	7.50
บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต	25	5.70
สถานภาพการเงินของครอบครัว		
พอใช้และมีเงินเก็บ	267	60.70
พอใช้และไม่มีหนี้สิน	97	22.00
พอใช้แต่มีหนี้สิน	71	16.15
ไม่พอใช้และมีหนี้สิน	5	1.15
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว		
รักใคร่กลมเกลียว	388	88.20
ต่างคนต่างอยู่	36	8.20
ทะเลาะเบาะแว้ง	16	3.60
ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน		
รักใคร่กลมเกลียว	417	94.80
ต่างคนต่างอยู่	18	4.10
ทะเลาะเบาะแว้ง	5	1.10
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู		
รักใคร่กลมเกลียว	350	79.50
ต่างคนต่างอยู่	80	18.20
ทะเลาะเบาะแว้ง	10	2.30

2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.30 นักเรียนมีวิธีเผชิญความเครียดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ร้อยละ 61.10 และมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.00 (ดูตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวน และร้อยละ ของความคาดหวังของผู้ปกครอง วิธีเผชิญความเครียด และความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจัย	ระดับคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความคาดหวังของผู้ปกครอง			
ระดับสูง	20.00-17.00	163	37.00
ระดับกลาง	16.00-13.00	252	57.30
ระดับต่ำ	12.00-8.00	25	5.70
Max = 20.00, Min = 8.00, $\bar{X}$ = 15.80 , SD = 2.44			
วิธีเผชิญความเครียด			
ระดับสูง	177.00-157.78	10	2.30
ระดับค่อนข้างสูง	157.77-138.52	99	22.50
ระดับค่อนข้างต่ำ	138.51-119.26	269	61.10
ระดับต่ำ	119.25-100.00	62	14.10
Max = 177.00, Min = 100.00, $\bar{X}$ = 131.46 , SD = 11.38			
ความเครียด			
ระดับสูง	247.00-181.36	57	13.00
ระดับปานกลาง	181.35-115.68	277	63.00
ระดับต่ำ	115.67-50.00	106	24.00
Max = 247.00, Min = 50.00, $\bar{X}$ = 138.11 , SD = 38.90			

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า เพศ และ แผนการเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียด ($p > .05$) (ตาราง 3) สำหรับ ปัจจัย ระดับชั้นเรียน สถานภาพการสมรสของบิดามารดา สถานภาพทางการเงินของครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ (ดูตาราง 3)

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม กับความเครียด

ตัวแปร	ความเครียด			χ^2	p-value
	ต่ำ จำนวน (%)	ปานกลาง จำนวน (%)	สูง จำนวน (%)		
เพศ					
ชาย	57 (27.70)	123 (59.70)	26 (12.60)	2.741	0.254
หญิง	49 (20.90)	154 (65.80)	31 (13.20)		
ระดับชั้นเรียน					
ม. 4	17 (12.00)	109 (76.80)	16 (11.30)	28.959	0.000
ม. 5	35 (23.30)	97 (64.70)	18 (12.00)		
ม. 6	54 (36.50)	71 (48.00)	23 (15.50)		
แผนการเรียน					
ความเป็นเลิศทางวิชาการ	7 (17.90)	30 (76.90)	2 (5.10)	14.910	0.135
วิทย์-คณิต	35 (23.80)	96 (65.30)	16 (10.90)		
วิทย์ทั่วไป	16 (31.40)	30 (58.80)	5 (9.80)		
ศิลป์คำนวณ	22 (31.90)	36 (52.20)	11 (15.90)		
ศิลป์ภาษา	17 (17.90)	59 (62.10)	19 (20.00)		
ศิลป์ทั่วไป	9 (23.10)	26 (66.70)	4 (10.30)		
สถานภาพการสมรสของบิดามารดา					
อยู่ร่วมกัน	85 (26.50)	199 (62.00)	37 (11.50)	23.150	0.001
แยกกันอยู่และหย่าร้าง	15 (24.60)	31 (50.80)	15 (24.60)		
แยกกันอยู่แต่ไม่หย่าร้าง	3 (9.10)	30 (90.90)	0 (0.00)		
บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต	3 (12.00)	17 (68.00)	5 (20.00)		
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว					
พอใช้และมีเงินเก็บ	76 (28.50)	167 (62.50)	24 (9.00)	14.330	0.006
พอใช้ และไม่มีหนี้สิน	16 (16.50)	64 (66.00)	17 (17.50)		
พอใช้/ไม่พอใช้และมีหนี้สิน	14 (18.40)	46 (60.50)	16 (21.10)		
สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว					
รักใคร่กลมเกลียว	104 (26.80)	243 (62.60)	41 (10.60)	24.534	0.000
ต่างคนต่างอยู่/					
ทะเลาะเบาะแว้ง	2 (3.80)	34 (65.40)	16 (30.80)		

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวแปร	ความเครียด			χ^2	p-value
	ต่ำ จำนวน (%)	ปานกลาง จำนวน (%)	สูง จำนวน (%)		
สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน					
รักใคร่กลมเกลียว	102 (24.50)	266 (63.80)	49 (11.80)	10.260	0.006
ต่างคนต่างอยู่/ ทะเลาะเบาะแว้ง	4 (17.40)	11 (47.80)	8 (34.80)		
สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับครู					
รักใคร่กลมเกลียว	91 (26.00)	223 (63.70)	36 (10.30)	12.154	0.0002
ต่างคนต่างอยู่/ ทะเลาะเบาะแว้ง	15 (16.70)	54 (60.00)	21 (23.30)		

ตาราง 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้ปกครอง และวิธีเผชิญความเครียด กับความเครียด

ตัวแปร	ความเครียด	
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	p-value
ความคาดหวังของผู้ปกครอง	- 0.015	0.748
วิธีเผชิญความเครียด	0.115	0.016

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์จากตาราง 4 พบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียน แต่วิธีเผชิญความเครียดมีความสัมพันธ์กับความเครียด ($r = 0.115$) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.20 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 34.10 อยู่ในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ร้อยละ 33.40 สถานภาพการสมรสของบิดามารดาของกลุ่มตัวอย่าง บิดามารดาอยู่ร่วมกัน ร้อยละ 73.00 สถานภาพทางการเงินของครอบครัว พอใช้และมีเงินเก็บ ร้อยละ 60.70 สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว รักใคร่กลมเกลียว ร้อยละ 88.20 ผู้ปกครองมีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.30 สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและครู รักใคร่กลมเกลียว ร้อยละ 94.80 และ 79.50 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีวิธีเผชิญความเครียดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า

2.1 เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งนี้เพราะความเครียดเกิดขึ้นได้กับทุกคน ซึ่งอาจเกิดขึ้นมากบ้างหรือน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับสาเหตุของความเครียดนั้น ๆ (Archawanijkun, 1994, p. 5) ความเครียดเป็นปฏิกิริยาตอบสนองของร่างกาย จิตใจ ความคิด

และพฤติกรรมของบุคคล ที่มีต่อสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก ซึ่งอาจเป็นบุคคล ความรู้สึกนึกคิด สถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อม (Ministry of Public Health, Department of Mental Health, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 100) Khummuan (2015, p. 55) Nuttapong et al. (2015, p. 536) ที่พบว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียด

2.2 ระดับชั้นเรียน มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะเป็นความเครียดที่เกิดขึ้นในช่วงของพัฒนาการแต่ละวัย เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามจากเหตุจูงใจ และกฎระเบียบทางสังคม ซึ่งถ้าบุคคลนั้นไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ก็อาจก่อให้เกิดความทุกข์ใจ เกิดเป็นความเครียดได้ (Miller & Keane cited in Tontuan, 2010, pp. 14-15) สอดคล้องกับการศึกษาของ Koothavegul (2003, p. 51) ที่พบว่าระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 แผนการเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น ความวิตกกังวล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล จึงทำให้บุคคลมักมีความเครียดได้ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม (Satirapanya & Kochapakdee, 2008, p. 94) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Malarad (2000, p. 75) ที่พบว่า แผนการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียด

2.4 สถานภาพการสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะการหย่าร้างของบิดามารดา เป็นความเครียดที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเครียดทางจิตใจ สาเหตุอาจเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายนอกหรือเกิดจากภายในตัวบุคคลเอง ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากความขัดแย้ง ความคับข้องใจ ความวิตกกังวล (Mulashewa, 2004, p. 21) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 103) ที่พบว่า สถานภาพการสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.5 สถานภาพการเงินของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะปัญหาการเงิน หรือรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ความเครียดเหล่านี้มักจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์และบุคลิกภาพ ส่งผลให้เกิดความเครียดระยะยาว และมีอาการแสดงของความเครียดที่รุนแรง (Ministry of Public Health, Division of Health Education, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 103) Khummuan (2015, p. 66) และ Laipasu (2011, p. 6) ที่พบว่า สถานภาพการเงินของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการอิสระ ต้องการพึ่งตนเอง และมีแนวความคิดต่อต้านผู้ใหญ่ บางครั้งจึงมีการเถียงอย่างรุนแรง (Jiamnakarin, 1996, p. 45) วัยรุ่นไม่ชอบรวมกลุ่มกับสมาชิกในครอบครัว เพราะต้องการอิสระ เชื่อมั่นในความคิดของตนเอง ต้องการการยอมรับว่าตนเป็นผู้ใหญ่ ต้องการให้ตนเป็นที่นับถือของสังคม ในขณะที่ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองก็เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะภายนอกและบทบาททางเพศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจทำให้เกิดความขัดแย้งกับผู้ปกครองได้ (Chanem, 1997, p. 34) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 105) Khummuan (2015, p. 69) Laipasu (2011, p. 6) และ Hochin (2014, p. 66) ที่พบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.7 ความคาดหวังของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองมีความคาดหวังตามศักยภาพของนักเรียน (Nuttapong et al., 2015, p. 540) หากนักเรียนรับรู้ถึงความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตนเองสูง จะทำให้นักเรียนมีระดับความเครียดสูงขึ้น เนื่องจากนักเรียนที่รับรู้ความคาดหวังของผู้ปกครองไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม จะส่งผลให้นักเรียนมีระดับความเครียดเพิ่มขึ้นตามความคาดหวังของผู้ปกครอง (Palirat, 2014, p. 76) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 104) และ Nuttapong et al. (2015, p. 540) ที่พบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียด

2.8) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และความคาดหวังที่ขัดแย้ง รวมทั้งความต้องการของสังคมที่เพิ่มมากขึ้น วัยรุ่นต้องการเพื่อนเพื่อช่วยเหลือในการปรับตัว และเปรียบเทียบในเรื่องต่าง ๆ ของตนเอง เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย รูปร่าง เป็นต้น (Chanem, 1997, p. 35) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 106) Khummuan (2015, p. 69) Nuttapong et al. (2015, p. 537) และ Hochin (2014, p. 66) ที่พบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.9 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องเผชิญปัญหา และเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญที่สุด เป็นวัยแห่งความยุ่งยาก สับสนและปรับตัว มีอารมณ์รุนแรงเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตัวเอง บางครั้งมักมีความคิดขัดแย้งกับผู้ใหญ่ (Jiamnakarin, 1996, p. 45) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Khummuan (2015, p. 69) Hochin (2014, p. 66) ที่พบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูมีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.10 วิธีเผชิญความเครียดมีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะการเผชิญความเครียด คือ พฤติกรรมบางประการที่บุคคลกระทำเพื่อจัดการความตึงเครียด หรือกดดันทางจิตใจจากสิ่งที่มาคุกคาม โดยบุคคลจะเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนตัวที่จะแก้ปัญหานั้น เพื่อช่วยให้ตนสามารถปรับตัวได้ดี (Jumkham, 2004, p. 32) สอดคล้องกับการศึกษาของ Puttreepoom (2018, p. 106) ที่พบว่า วิธีเผชิญความเครียดของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ ผลที่ได้เป็นข้อมูลแบบภาพรวม โดยเฉพาะวิธีเผชิญความเครียด ยังไม่ได้คำตอบจากนักเรียนที่ชัดเจนนัก จึงมีข้อเสนอแนะให้ทำวิจัยในชั้นเรียน (classroom research) ร่วมกับการออกแบบในลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาความเครียดในลักษณะต่าง ๆ ตามความคิดและจากประสบการณ์ของนักเรียนเอง ก็จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากขึ้นสำหรับ ครู โดยเฉพาะ ครูที่ปรึกษา และผู้ปกครอง ในการเป็นที่ปรึกษาแก่นักเรียน ช่วยแก้ปัญหาความเครียดของนักเรียนได้ตรงประเด็น และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ประจำวิชา ตลอดจนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ ประสานงาน และเสียสละเวลาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างครบถ้วนอย่างยิ่ง ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

References

- Archawanijkun, S. (1994). *Stressful* (3rd). Bangkok: Doubline Printing.
- Chanem, S. (1997). *Developmental psychology* (3rd). Bangkok: Thai Wattanaphanit Publication.
- Hochin, P. (2014). *Factors affecting the stress of higher secondary school students at Ramkhamhaeng University Demonstration School*. (Master's Thesis in Education) Ramkhamhaeng University.
- Jiamnakarin, P. (1996). *Teenage development*. Bangkok: Samcharoen-Phanit.
- Jumkham, S. (2004). *The relationship between the five personality elements and coping*. (Master's Thesis in Education; Developmental Psychology), Srinakharinwirot University.
- Khumman, C. (2015). *Prevalence and related factors of stress among grade 12 students in Burirampittayakhom School*. (Master's Thesis in Science; Health Research and Management), Chulalongkorn University.
- Koothavegul, S. (2003). *Factors associated with the stress of the students of the Department of General Education at Prarajchawangderm Campus*. (Master's Thesis in Education), Rajabhat Institute Dhonburi.
- Laipas, P. (2011). *Factors affecting the stress of high school students: Case study of school in Ladkrabang district, Bangkok*. 49th Kasetsart University Annual Conference: Science. Kasetsart University.
- Malarad, W. (2000). *Stress and stress coping behavior of the upper secondary school students in Chiang Mai Province*. (Master's Thesis in Education; Educational Psychology and Guidance), Chiang Mai University.
- Ministry of Public Health, Department of Mental Health. (2018). *Stress and meaning of stress*. Retrieved December 24, 2018, from <https://www.dmh.go.th>
- Ministry of Public Health, Division of Health Education. (2019). *Stress and effects of stress*. Retrieved January 12, 2019, from <https://www.hed.go.th>
- Mulashewa, W. (2004). *Factors affecting preparation stress entrance examination for higher education of Mathayom Suksa 6 students, Phra Haruthai Convent School, Khlong Toei District, Bangkok*. (Master's Thesis in Education; Educational Psychology). Srinakharinwirot University
- Nealara, J. (1999). *Variables influencing stress of Mathayom Suksa VI students under the department of general education, region 9*. (Master's Thesis in Education), Khon kaen University.

- Nuttapong, T. et al. (2015). *Factors related to stress among Matthayom 6 students in Warinchamrab District, Ubonratchathani Province*. Mahasarakham University Research Conference in 2016, the 12th volume.
- Palirat, K. (2014). *Stress in high school students in Bangkok being tutored for national admission examination*. (Master's Thesis in Science; Mental health), Chulalongkorn University.
- Puttreepoom Rujirada. (2018). *Factors related to stress regarding new Thai University Central Admission System Examination of Mathayomsuksa 6 Students, Changwat Trang*. (Bachelor's Independent Study in Public Health; Community Public Health). Sirindhorn College of Public Health, Ubon Ratchatani.
- Satirapanya, C., & Kochapakdee, W. (2008). *Mental health*. Bangkok: Nam Sin Advertising.
- The Bangkok insight. (2019). *Teen suicide statistics*. Retrieved January 4, 2019, from: <https://www.thebangkokinsight.com>
- Tontuan, S. (2010). *A study of stress and coping strategies of high school students*. (Master's Thesis in Education; Developmental Psychology) Srinakharinwirot University.
- Vorapongsathorn, T., & Vorapongsathorn, S. (2018). Sample size calculation for research using G*Power program. *Journal of Health Promotion and Environmental Health*, 41(2), 11-21.

**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร**
**Factors Related to Health Promotion Behaviors of Students at the
Demonstration School, Ramkhamhaeng University, Bangkok**

นัฏฐาสิริ สิงหนาค¹ สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร² เกษม ชูรัตน์ และพนัชร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม⁴

Nathasiri Singhank, Sureepun Vorapongsathon, Kasem Choorat

and Phanatchakorn Bhawabhutanonda Na Mahasarakham**

E-mail: ing.nattha1989@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ PRECEDE Framework โดยมีเนื้อหาครอบคลุม ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ทั้ง 6 ด้าน คือด้านบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการจัดการความเครียด ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเสพติด ด้านความปลอดภัยในชีวิต และด้านการตรวจรักษาสุขภาพ แบบสอบถามมีความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.864 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไค-สแควร์ (Chi-square test) และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson's product moment correlation coefficient) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.10 ภาวะโภชนาการ อยู่ในระดับปกติ คิดเป็นร้อยละ 76.10 ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 25.60 ได้รับค่าอาหารหรือค่าขนม อยู่ระหว่าง 1,801-3,399 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 67.80 ปัจจัยเอื้อ (การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการมีแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ) อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.80, 55.00 ตามลำดับ ปัจจัยเสริม (การได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม) อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.10 และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 51.71 การนอนหลับเฉลี่ยต่อวัน และค่าอาหารต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพศ ภาวะโภชนาการ (BMI) และโรคประจำตัวไม่มีความสัมพันธ์

คำสำคัญ: พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ, การส่งเสริมสุขภาพในเด็กนักเรียน, กรอบแนวคิดPRECEDE

¹Graduate student in M.Ed. (Health Education), Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

²Department of Physical Education, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

⁴Department of Physical Education, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ($p > .05$) ความรู้เรื่องการส่งเสริมสุขภาพ เจตคติต่อการส่งเสริมสุขภาพ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ การมีแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ และการได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ($r = 0.324, r = 0.266, r = 0.237, r = 0.339$, และ 0.294 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$

ผลการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะว่า ทางโรงเรียนควรมีโครงการจัดกิจกรรมในโรงเรียนที่บูรณาการงานส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง (2) ด้านการออกกำลังกาย (3) ด้านการจัดการความเครียด (4) ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายและสารเสพติด (5) ด้านความปลอดภัยในชีวิต และ (6) ด้านการตรวจรักษาสุขภาพ ซึ่งจะช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพของวัยรุ่นในช่วงของการปรับตัว เพื่อเตรียมพร้อมในการเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

Abstract

This research aimed to (1) study personal factors, predisposing factors, enabling factors, reinforcing factors and health promotion behaviors of students at Ramkhamhaeng University Demonstration School, and (2) to study the relationships between personal factors, predisposing factors, enabling factors, reinforcing factors and health promotion behaviors of students at Ramkhamhaeng University Demonstration School.

The sample used in this research was 180 students in Mathayom Suksa 4, Demonstration School, Ramkhamhaeng University. The study instrument was a questionnaire based on the concepts of the PRECEDE framework which included personal data, predisposing, enabling, and reinforcing factors, and health promotion behaviors. The contents of health promotion behaviors covered 6 sections i.e. (1) Food consumption healthy, (2) regular fitness and exercise, (3) stress management, (4) Avoiding addict drugs, (5) safety protection, and (6) annual health examination. The reliability of the questionnaire was 0.864. Data were analyzed using descriptive statistics such as, percent, mean and standard deviation. Correlations were analysed by using Chi-square test and Pearson's product moment correlation coefficient with significant level at $p = .05$.

The research found that most sample was male, (51.10%), having normal nutrition (76.10%), no congenital disease (25.60%), received money allowance per month between 1,801-3,399 Baht (67.80%), sleep hours per day between 5.34-8.66 hours (65.00%). The predisposing factors, knowledge and attitude towards health promotion behaviors, were reported as high level with 58.9 and 44.40 percents, respectively. The enabling factors, received information, and resources on health, were as moderate level as 47.80 and 55.00 percents, respectively. The reinforcing factors, health suggestion from social persons, were also at moderate level with 61.10 percent. Health promotion behaviors of students were at low level with 51.71 percent. Sleeping hours per day and money allowance were correlated with health promotion behaviors, statistically significant at the 0.05 level. There were no associations between gender, nutrition status (BMI) and health promotion behaviors ($p > .05$). Knowledge, attitudes towards health promotion, received health information, resources on health, health suggestions from social persons were correlated with health promotion behaviors ($r = 0.324, r = 0.266, r = 0.237, r = 0.339$, and 0.294 respectively) with statistically significant at the level of $p < .01$.

The results from this study have suggestion that the school should develop the activity program that integrate holistic health promotion behaviors in 6 aspects i.e, (1) intake correct healthy foods, (2) regular fitness and exercise, (3) stress management, (4) avoid addict drugs, (5) safety protection, and (6) anual health examination. This program will help to prevent and resolve health problems of adolescents in order to be good adults with quality in the future.

Key Words: Health Promotion Behavior, Health promotion in school students, PRECEDE Framework

บทนำ

เนื่องจากในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่นไทย ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารที่พัฒนาไปอย่างไม่หยุดนิ่ง ทำให้เด็กวัยรุ่นและวัยรุ่นต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภาวะทุพโภชนาการ เช่น ภาวะอ้วน ภาวะผอม ภาวะเตี้ย และ ภาวะซีด มีกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ มีการออกกำลังกายที่ไม่เหมาะสม มีปัญหาสุขภาพช่องปาก ปัญหายาเสพติด มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม รวมถึงสังคมออนไลน์ที่ทำให้เด็กวัยรุ่นและวัยรุ่นสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้โดยง่าย องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1986) ได้เสนอแนะกิจกรรมเพื่อการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพ (health promotion action) ไว้ 5 ประการ คือ (1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ (Build Healthy Public Policy) (2) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment) (3) การเพิ่มความสามารถชุมชน (Strengthen Community Action) (4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills) และ (5) การปรับระบบบริการสุขภาพ (Reorient Health Services) โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมสุขภาพ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมของบุคคล โดยการสร้างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมต่อการแสดงพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลและชุมชน และประการสำคัญ คือ มุ่งเน้นควบคุมปัจจัยเสี่ยงของบุคคลและประชากรทุกเพศและทุกกลุ่มวัย

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับมัธยม 1-6 ปัจจุบัน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 1,711 คน (Ramkhamhaeng University Demonstration School, 2019) ซึ่งนักเรียนเหล่านี้ จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเรียน และการดำเนินชีวิตอยู่ในบริเวณโรงเรียน ซึ่งแม้ว่าโรงเรียนจะมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และการบริการสุขภาพในด้านต่าง ๆ ให้กับนักเรียน อย่างไรก็ตามยังพบว่านักเรียนเหล่านี้จะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ มีโอกาสเสี่ยงต่อภาวะความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ และเสียชีวิตด้วยสาเหตุที่สามารถป้องกันได้นั้นหมายถึง รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของนักเรียนยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา จากแนวคิดพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น เชื่อว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กวัยรุ่นเกิดมาจากความเชื่อ เจตคติ และการปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ทำให้เกิดความวิตกกังวล ความเครียดทางอารมณ์ ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ มีการลอกเลียนแบบหรือกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคมอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ อาจทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมส่งผลต่อสุขภาพ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การใช้สารเสพติด อิทธิพลระหว่างนักเรียนต่อกลุ่มเพื่อน และการที่นักเรียนยังไม่ให้ความสำคัญในการออกกำลังกาย ทำให้การปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพลดน้อยลงซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนได้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยประยุกต์ใช้ PRECEDE Framework เป็นกรอบแนวคิด

ในการวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการจัดโครงการหรือกิจกรรมด้านสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพให้กับนักเรียนให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ตั้งสมมติฐานสำหรับทดสอบไว้ ดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ภาวะโภชนาการ โรคประจำตัว ค่าอาหารต่อเดือน และการนอนหลับพักผ่อนต่อวัน ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ และเจตคติ ปัจจัยเอื้อ (การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการมีแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ) และปัจจัยเสริม (การได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยนำแนวคิดของ PRECEDE Framework (Green & Kreuter, as cited in Vorapongsathorn, 2015, pp. 175-184) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G* Power 3.1.9.2 (Vorapongsathorn & Vorapongsathorn, 2018, pp. 11-21) โดยใช้สถิติ Pearson' Product Moment Correlation ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ แบบสอบถาม ชนิดคำถามปลายปิด ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 8 ตอน ดังนี้
- ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 35 ข้อ
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 35 ข้อ
 - ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเอื้อ แบ่งออกเป็น 2 ตอน
 - ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ จำนวน 54 ข้อ
 - ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ จำนวน 14 ข้อ
 - ตอนที่ 7 แบบสอบถามเกี่ยวกับด้านปัจจัยเสริม การได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม เช่น บุคคลกรทางการแพทย์ ญาติ จำนวน 24 ข้อ
 - ตอนที่ 8 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ แบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการบริโภคอาหาร (2) ด้านการออกกำลังกาย (3) ด้านการจัดการความเครียด (4) ด้านการหลีกเลี่ยงใช้ยาและสารเสพติด (5) ด้านความปลอดภัยในชีวิต และ (6) ด้านการตรวจรักษาสุขภาพ จำนวน 35 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาผลการวิเคราะห์ค่าความตรงตามเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.876 และมีค่าความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.805

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือติดต่อโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล และขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียน และอาจารย์ผู้สอน ขอเก็บข้อมูลจากนักเรียนที่มีรายชื่อเป็นตัวอย่างในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการในระหว่างวันที่ 11-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีการวัดแบบนามมาตรา (nominal scale) โดยใช้สถิติไค-สแควร์ (Chi-square test) และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยที่มีการวัดแบบช่วงมาตรา (interval scale) โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร จำนวน 180 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.10 รองลงมาเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 48.90 มีภาวะโภชนาการ (ประเมินจากดัชนีมวลกาย BMI) อยู่ในภาวะปกติ คิดเป็นร้อยละ 76.10 ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 68.90 ค่าอาหารหรือค่าขนมต่อเดือน คือ 1,801-3,399 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.80 การนอนหลับพักผ่อนต่อวัน คือ 5.34-8.66 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 65 (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 จำนวน และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	92	51.10
หญิง	88	48.90
ภาวะโภชนาการ (BMI)		
ผอม	19	10.60
ปกติ	137	76.10
น้ำหนักเกิน	17	9.40
อ้วน ระดับ 1	6	3.30
อ้วน ระดับ 2	1	0.60
โรคประจำตัว		
หอบหืด	10	5.60
ภูมิแพ้	46	25.60
ไม่มีโรคประจำตัว	124	68.90

ค่าอาหารหรือค่าขนม เกลี่ยบาท/เดือน		
200-1,800 บาท	24	13.30
1801-3,399 บาท	122	67.80
3,400-5,000 บาท	34	18.90
Max = 20.00, Min = 8.00, $\bar{X}$ = 15.80 , SD = 2.44		
การนอนหลับพักผ่อน ชั่วโมงต่อวัน		
2.00-5.33 ชั่วโมง	34	18.90
5.34-8.66 ชั่วโมง	117	65.00
8.67-12.00 ชั่วโมง	29	16.10

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยนำ พบว่า นักเรียนมีความรู้ในเรื่องพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 58.9 เจตคติต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับมากคิดเป็น ร้อยละ 44.40 ปัจจัยเอื้อ ด้านการได้รับข่าวสารด้านสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.80 และการมีแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 55 ปัจจัยเสริม อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61 และพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 51.71 (ดูตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวน และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามข้อมูลปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม

ปัจจัย	ระดับคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้ในเรื่องพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ			
ระดับมาก	34.00-30.00	106	58.90
ระดับปานกลาง	29.00-27.00	52	28.90
ระดับน้อย	26.00-22.00	22	12.20
Max = 34.00, Min = 22.00, $\bar{X}$ = 30.04, SD = 3.16			
เจตคติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ			
ระดับมาก	118.00-96.67	80	44.40
ระดับปานกลาง	96.66-75.34	79	43.90
ระดับน้อย	75.33-54.00	21	11.70
Max = 188.00, Min = 54.00, $\bar{X}$ = 91.39, SD = 14.86			
การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ			
ระดับมาก	267.00-211.00	42	23.30
ระดับปานกลาง	2100.00-156.00	86	47.80
ระดับน้อย	155.00-99.00	52	28.90
Max = 211.00, Min = 99.00, $\bar{X}$ = 176.84, SD = 38.63			
การมีและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ			
ระดับมาก	10.67-14.00	63	35.00
ระดับปานกลาง	5.34-10.66	99	55.00

ปัจจัย	ระดับคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับน้อย	1.00-5.33	18	10.00
Max = 14.00, Min = 1.00, $\bar{X}$ = 9.17, SD = 3.15			
การได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม			
ระดับมาก	115.00-91.34	43	23.90
ระดับปานกลาง	91.33-67.67	110	61.10
ระดับน้อย	67.66-44.00	27	15.00
Max = 115.00, Min = 44.00, $\bar{X}$ = 80.96, SD = 16.17			
พฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ			
ระดับมาก	152.00-134.00	49	27.20
ระดับปานกลาง	133.00-117.00	38	21.10
ระดับน้อย	116.00-98.00	93	51.70
Max = 152.00, Min = 98.00, $\bar{X}$ = 119.52, SD = 14.06			

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ค่าอาหารหรือค่าขนมต่อเดือน และการนอนหลับเฉลี่ยต่อวัน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ดูตาราง 3)

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจัยส่วนบุคคล	พฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ			χ^2	p value
	น้อย จำนวน (%)	ปานกลาง จำนวน (%)	มาก จำนวน (%)		
เพศ					
ชาย	49 (52.7%)	23 (60.5%)	20 (40.8%)	3.519	0.172
หญิง	44 (47.3%)	15 (39.5%)	29 (59.2%)		
ค่าอาหาร หรือค่าขนม ต่อเดือน (บาท)					
200-1,800	9 (9.7%)	9 (23.7%)	6 (12.2%)	19.858	0.001
1,801-3,399	75 (80.6%)	16 (42.1%)	31 (63.3%)		
3,400-5,000	9 (9.7%)	13 (34.2%)	12 (24.5%)		
การนอนหลับต่อวัน (ชม.)					
2.00-5.33	22 (23.7%)	6 (15.8%)	6 (12.2%)	14.094	0.007
5.34-8.66	51 (54.8%)	32 (84.2%)	34 (69.4%)		
8.67-12.00	20 (21.5%)	0 (0.0%)	9 (18.4%)		

เพศ (ดูตาราง 3) ภาวะโภชนาการ (BMI) และโรคประจำตัว ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ($p > 0.05$) (ดูตาราง 4)

ตาราง 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัจจัยส่วนบุคคล	พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ		χ^2	p value
	น้อย จำนวน (%)	มาก จำนวน (%)		
ภาวะโภชนาการ (BMI)				
ผอม	10 (8.00%)	9 (16.70%)	3.550	0.169
ปกติ	100 (80.00%)	37 (68.50%)		
อ้วน	15 (12.00%)	8 (14.80%)		
โรคประจำตัว				
ไม่มีโรคประจำตัว	86 (68.8%)	38 (69.1%)	0.535	0.765
หอบหืด	6 (4.8%)	4 (7.3%)		
ภูมิแพ้	33 (26.4%)	13 (23.6%)		

สำหรับปัจจัยความรู้เรื่องการส่งเสริมสุขภาพ เจตคติต่อการส่งเสริมสุขภาพ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ การมีและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ และการได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ($r = 0.324, r = 0.266, r = 0.237, r = 0.339, r = 0.294$ ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.01$ (ดูตาราง 5)

ตาราง 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ในเรื่องพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เจตคติต่อพฤติกรรมส่งเสริม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ การมีและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ การได้รับคำแนะนำสนับสนุน ด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตัวแปร	พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ	
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	p value
1. ความรู้ต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ	0.324	0.000
2. เจตคติต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ	0.266	0.000
3. การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ	0.237	0.001
4. การมีและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ	0.339	0.000
5. การได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพ จากบุคคลทางสังคม	0.294	0.000

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าบรรลุดังวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้
ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (ได้แก่ เพศ ภาวะโภชนาการ โรคประจำตัว ค่าอาหารหรือค่าขนมต่อเดือน และการนอนหลับพักผ่อนต่อวัน) กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน พบว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ($p > 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิง ต่างก็ได้รับการส่งเสริมสุขภาพ และได้รับความรู้ต่าง ๆ จาก ครอบครัว โรงเรียน และแหล่ง ข้อมูลข่าวสาร หรือ สื่อโฆษณาต่าง ๆ

ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ไม่แตกต่างกัน สำหรับภาวะโภชนาการ (BMI) และโรคประจำตัว ไม่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ($p > 0.05$) เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นช่วงวัยรุ่นที่มีการเจริญเติบโต และมีการพัฒนาทางร่างกายใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว ดังนั้นปัจจัยเหล่านี้จึงไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ (Chareonbandit, 2016)

ปัจจัย ค่าอาหารหรือค่าขนม (บาทต่อเดือน) และการนอนหลับพักผ่อน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของเด็กนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากเด็กนักเรียนที่ได้รับเงินค่าอาหารหรือค่าขนมสูงสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางสุขภาพได้มากกว่าเด็กนักเรียนที่ได้รับเงินค่าอาหารน้อย สำหรับเด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมด้านการนอนหลับพักผ่อนวันละ 8-12 ชั่วโมง อย่างเพียงพอ ทำให้เด็กมีจิตใจได้ผ่อนคลายความตึงเครียดต่าง ๆ ทำให้เด็กมีสุขภาพที่ดี ซึ่งจะแตกต่างจากเด็กที่มีการนอนหลับพักผ่อนไม่เพียงพอ ย่อมส่งผลต่อสุขภาพที่ไม่ดีได้ (Tiluang, 2013)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ความรู้ และเจตคติ) กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน พบว่าความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของ นักเรียนมัธยมศึกษา เนื่องจากทางโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ดำเนินการตามกระทรวงสาธารณสุข มีการให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพ มีการเผยแพร่ให้ความรู้ที่ถูกต้องให้กับนักเรียน จึงมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สำหรับเจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน เพราะเมื่อนักเรียนมีอายุเพิ่มขึ้น มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับสุขภาพก็จะมากขึ้น เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสุขภาพที่เกิดขึ้น จะทำให้นักเรียนสามารถรับรู้ได้ว่า ภาวะสุขภาพปัจจุบันของตนเองเป็นอย่างไร และทำให้สามารถเลือกปฏิบัติวิธีการส่งเสริมสุขภาพของตนเองได้อย่าง ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wankrathok and Watcharaach (2018, p. 140) และ Muksing, Toayusoa, and Punritdam (2016) ที่พบว่า ความรู้ และเจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเอื้อ (ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการมีและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางสุขภาพ) กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน การวิเคราะห์ระดับปัจจัยเอื้อ พบว่า นักเรียนมีการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพและการมีแหล่งและการเข้าถึงทรัพยากรทางสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 47.80, 55.00 ตามลำดับ ปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพในทางบวก ซึ่งการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ รอบข้าง หรือบุคคลที่วัยรุ่นเคารพ จะทำให้มีการปฏิบัติพฤติกรรมตามสิ่งที่ได้รับข้อมูลมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า อิทธิพลระหว่างบุคคล มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ และมีผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ โดยผ่านแรงผลักดันทางสังคม (Fongkerd & Pongkumpa, 2015, p. 207) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wankrathok and Watcharaach (2018, p.140) และ Muksing et al. (2016) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ และการได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสริม (การได้รับคำแนะนำสนับสนุนด้านสุขภาพจากบุคคลทางสังคม) กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน พบว่าการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในการส่งเสริมสุขภาพจากครู เพื่อน และครอบครัว ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 61.10 เนื่องจากครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดและมีความสำคัญกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างมาก หากครอบครัวเอาใจใส่ในเรื่องสุขภาพมีการให้คำแนะนำ และให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคอย่างเหมาะสม จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ดีตามมา (Wankrathok & Watcharaach, 2018, p. 140) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Panchucherd (2004) ในนักเรียนวัยรุ่นสุขภาพปกติ พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .53, p < .05$)

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ทางโรงเรียนควรมีโครงการจัดกิจกรรมในโรงเรียนที่บูรณาการงานส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง (2) ด้านการออกกำลังกาย (3) ด้านการจัดการความเครียด (4) ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายและสารเสพติด (5) ด้านความปลอดภัยในชีวิต และ (6) ด้านการตรวจรักษาสุขภาพ ซึ่งจะช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพของวัยรุ่นในช่วงของการปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมในการเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป และกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพนี้ ควรให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู และเพื่อนนักเรียน มีส่วนร่วมและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นให้นักเรียนมีการรับรู้ในเรื่องความสำคัญและประโยชน์ ในการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้ง การสนับสนุนทางสังคม จากเพื่อน พ่อแม่ และครู เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสามารถปฏิบัติในเรื่องการดูแลสุขภาพของตนเองได้จริง และไม่รู้สึกลำบากเป็นสิ่งที่ยากต่อการปฏิบัติ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากบุคลากรหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ผู้สอน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกท่านที่อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือประสานงานให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ทุกท่าน ซึ่งเสียสละเวลาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างครบถ้วน ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

References

- Chareonbandit, N. (2016). *Factors associated with health promotion behavior of village health volunteers*. (Master's Thesis in Nursing). Burapha University.
- Fongkerd, S., & Pongkumpa, L. (2015). *Health behaviors of adolescents in service areas of Chon Buri Hospital*. Research Report, Baromrajchonani Chon Buri, Chon Buri Province.
- Muksing, W., Toayusoa, N., & Punritdam, J. (2016). *Factors related to health care behavior among School Children in Nakhon Si Thammarat Municipality*. Nakhon Si Thammarat Nursing College.
- Panchucherd, A. (2004). *A study of relationships between personal factors, social support and self-efficacy and health promotion behaviors among adolescents in Bangkok*. (Master's Thesis in Nursing). Faculty of Nursing, Chulalongkorn University.
- Ramkhamhaeng University Demonstration School. (2019). *Statistical report of number of students in 2019*. Bangkok: Author.
- Tiluang, B. (2013). *Health promotion behaviors of high school students in Doi Loh District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis in Public Health). Rajaphat Chiang Mai University.
- Vorapongsathorn, T., & Vorapongsathorn, S. (2018). Sample size calculation for research using G*Power program. *Journal of Health Promotion and Environmental Health*, 41(2), 11-21.
- Vorapongsathorn, S. (2015). *Research in education* (3rd ed.). Bangkok: Vitoon Karnpok Printing.

- Wankrathok, S., & Watcharaach, J. (2018). Factors related to health promotion behavior in junior high school students at educational service area office 18, Chonburi, Chon buri Province. *Journal of the Police Nurses*, 10(1), 132-141.
- World Health Organization. (1986). *Ottawa Charter for health promotion*. Geneva: Author.

การบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษาวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

Management to the Excellence: A Case Study of Banphai Industrial and Community Education College, Khon Kaen Province

นริศรา ทองยศ¹

Narissara Thongyost¹

E-mail: narissara.thong@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษาวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปรากฏการณ์การบริหารการศึกษาของวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น (2) ศึกษาแนวทางในการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice) กรณีศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร 2 คน ครู 5 คน และนักเรียนนักศึกษา 4 คน โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่ทำการศึกษาคือ แนวคิดในหลักของระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ (1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (2) แบบวิเคราะห์เอกสาร โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยด้วยวิธี การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อนำมาสรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า (1) วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ มีการบริหารจัดการเช่นเดียวกับวิทยาลัยของ สอศ.ทั่วไป แต่ประเด็นโดดเด่นของวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีการบริหารที่เป็นเลิศ คือ (1.1) ด้านบริหารวิชาการ มีการเตรียมความพร้อมด้านการต่างประเทศ มีการทำความร่วมมือกับต่างประเทศ (1.2) ด้านบริหารงบประมาณ มีการวางแผนการใช้งบประมาณประจำปีไว้ล่วงหน้า มีการบริหารงบประมาณจากภาครัฐและงบประมาณพิเศษที่ได้รับการสนับสนุน (1.3) ด้านบริหารงานบุคคล มีการรับครูต่างประเทศที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งภาษาอังกฤษและด้านภาษาประจำชาติ เพื่อช่วยในการเตรียมความพร้อมด้านภาษาให้นักเรียนนักศึกษาที่จะไปเรียนยังประเทศที่ทำความร่วมมือด้วย โดยมีการใช้แนวทางการบริหารแบบครอบครัว แบบพี่น้อง (1.4) ด้านการบริหารงานทั่วไป มีการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาโดยการขอรับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานและสถานประกอบการ และในส่วนของงานส่งเสริมกิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยได้ส่งเสริมให้นักเรียนแต่งชุดด้วยผ้าไทยในทุกวันศุกร์ เพื่อให้เด็กมีความภูมิใจในความเป็นชาติไทย เรียนรู้วัฒนธรรมและสร้างการยอมรับวัฒนธรรมอีสานในท้องถิ่นของตน (2) แนวทางในการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice) ประกอบไปด้วย องค์ประกอบหลักของระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษา 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (2.1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (2.2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (2.3) การวางแผนกลยุทธ์ (2.4) การบริหารทรัพยากรบุคคล (2.5) กระบวนการบริหารจัดการ และ (2.6) ความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, วิทยาลัยการอาชีพ, ความเป็นเลิศ,

Abstract

The purpose of this research were: (1) To study the management phenomenon of Banphai Industrial and Community Education College (2) To study the Education Excellence of the Banphai Industrial and Community Education College. A case study of excellent academic management. Banphai Industrial and Community Education College, Khon Kaen province Use Qualitative Research to collect information by the interview method from the main information provider, including 2 executives, 5 teachers, and 4 students, to study the information from related documents. Educational issues are concepts in the core of the management system that focuses on the excellence of education. The tools used in the research are (1) semi-structured interview (2) analyze the document using data analysis in a way of research. A Triangulation then brings out the content analysis to summarize the research results.

The results found that: (1) Banphai Industrial and Community Education College The management is the same as the College of General, but the outstanding is an excellent management of the Banphai Industrial and Community Education College. (1.1) The province of Khon Kaen is one of the best management in the academic administration. In cooperation with foreign countries (1.2) the budget management plan is planned to use a pre-annual budget. There is a support for the public sector and a special budget. (1.3) The individual administration has been receiving international teachers with knowledge in English and national language to help prepare language for students to study the country of cooperation. By using the family management approach, brothers and sisters, (1.4) the General administration is raising resources for education by requesting funding from departments and establishments. In the part of the promotion work, college students encourage students to dress up with Thai fabrics every Friday to make their children proud of their Thai national. Learn the culture and make acceptance of the local Isaan culture. (2) Guidelines for the Management of Excellence include; The main components of the management system that focuses on excellence in the 6-element education composition consist of (2.1) Leadership Management, Education Division (2.2) management process, teacher Learning (2.3) Strategic Planning (2.4) Human Resource management (2.5) management process and (2.6) expectations for the success of learners.

Keywords: Educational Administration, Vocational Education, The best Practice

บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมุ่งหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรและสังคมให้เป็นบุคคลและสังคมแห่งการเรียนรู้ ทำให้คนไทยในอนาคตเป็นผู้ที่ต้องมองกว้างไกล ใฝ่ดี มีคุณธรรม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก มีวิจรรย์ญาณที่ดี ทำให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล เพื่อให้บุคคลได้รับการพัฒนาไปสู่คุณภาพตามเป้าหมาย การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งหลักสูตร กระบวนการบริหารการจัดการและกระบวนการเรียนการสอน ส่งผลให้ความเจริญก้าวหน้าในหลายๆด้าน รวมทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและด้านอื่นๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร รวมทั้งมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างประเทศในประชาคมโลก ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนทุกสาขาอาชีพและในทุกองค์ประกอบของการพัฒนา

ประเทศ โดยเฉพาะในทางด้านการจัดการศึกษา ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มีหลักการที่เน้นนำ และประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม สมดุล ยั่งยืน เพิ่มเติมจากฉบับที่ 11 ที่มุ่งการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและ สังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ จากการระดมความคิดเห็นทิศทางและวิสัยทัศน์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) แต่จากการติดตามผลการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2545- 2551 โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่าผู้สำเร็จอาชีวศึกษามีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้ใช้ ขาดทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) และพบว่า ปัญหาความไม่ สอดคล้องกันทั้งในเชิงปริมาณผู้ที่จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาทั้งสาขาและจำนวนเมื่อออกสู่ตลาดแรงงาน ก็ยังไม่ สอดคล้องกับความต้องการเชิงคุณภาพด้านสมรรถนะพื้นฐาน (Core Competencies) และระดับวิชาชีพ (Functional Competencies) ที่จำเป็นในการทำงาน (สุนันทา สังขทัต, 2556) เพื่อให้การจัดการอาชีวศึกษาเกิด ประสิทธิภาพตามแผนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการจัดการอาชีวศึกษาแนวใหม่ จึงได้มีการปรับระบบการบริหาร และจัดการ กำหนดแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นการยกระดับการศึกษาระดับ การศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะ จนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพ อิสระได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับการ พัฒนาประเทศที่มุ่งผลิตกำลังคนสายอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมากขึ้น (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2558) นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้มอบนโยบายเพื่อขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลไปสู่ การปฏิบัติ นโยบายเฉพาะด้านการอาชีวศึกษา ปรับทัศนคติเปลี่ยนค่านิยมของผู้ปกครองและนักเรียนให้เข้าเรียน อาชีวศึกษาให้มากขึ้น ร่วมมือกับสถานประกอบการในการจัดการศึกษาส่งเสริมให้สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีความ เป็นเลิศเฉพาะด้าน จัดหลักสูตรเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศและจัดการอาชีวศึกษาสู่มาตรฐานสากล ซึ่งสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2558-2569 เป็นการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการยกระดับ คุณภาพผู้เรียนมาตรฐานสากล ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการมีส่วน ร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการอาชีวศึกษา และยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้มี มาตรฐานและคุณภาพเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นกรอบการดำเนินงานของสถานศึกษา (สถาบันการอาชีวศึกษาภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 1, 2558) การบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการ บริหารจัดการเพื่อให้สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ผู้เรียน ตลอดจนสังคม ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ซึ่งการสร้างองค์การให้มีความเป็นองค์การชั้นนำเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าการบริหารสถานศึกษามีความสำคัญ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการ ทรัพยากรการบริหาร ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) และวัสดุอุปกรณ์ (Materiel) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ สถานศึกษา จะต้องมียุทธศาสตร์บริหารจัดการ (Management) และการบริหารสถานศึกษายังเป็นเครื่องมือที่ชี้ถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษาอีกด้วย สถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์การทางการศึกษา มีภารกิจหน้าที่ ในการจัดการศึกษาได้แก่ คุณภาพการบริหารจัดการ งานตามภารกิจด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ บุคลากรใน องค์การเป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่การจัดการเรียนของผู้สอน กระบวนการบริหารในการบริหารการศึกษาให้มี คุณภาพ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่มีผลต่อการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นผู้บริหารจึงจะต้องมีหลักการ แนวคิด เทคนิค วิธีการเพื่อบริหารจัดการศึกษาตามภารกิจ ตลอดจนใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะ สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต้องนานโยบายทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารของสถานศึกษาเป็นสำคัญ โดยที่

พฤติกรรมตามกระบวนการบริหารของสถานศึกษาจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลว ซึ่งหมายถึงความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 166) ความสำคัญของการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ คือการสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้กับองค์กรเพื่อความอยู่รอดขององค์กรและสามารถเติบโตได้อย่างไม่หยุดยั้ง ภายใต้สภาวะการแข่งขันที่รุนแรงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแบบอย่างและมีการแลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศให้กับองค์กรอื่นๆ อีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาถือว่าเป็นองค์กรที่สำคัญในการจัดการศึกษาที่กำลังมีความสำคัญต่อประเทศอย่างมาก เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาและแข่งขันอยู่ในเวทีโลก โดยการพัฒนากำลังคนสายอาชีพ ก็ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการจัดการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น จึงเป็นงานที่เป็นประโยชน์อย่างมาก และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ (จาตุรนต์ ฉายแสง, 2556) ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้รับการกล่าวถึงมากขึ้น เมื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศได้รับการส่งเสริมและมีอัตราการขยายตัวแรงงานที่ต้องการในระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เรียกร้องให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาต้องเข้ามาช่วยเหลือเพื่อพัฒนาแรงงานให้มีความรู้ความสามารถตามที่ระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมต้องการอัตราการเลือกเรียนอาชีวศึกษาจึงสอดคล้องกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ในระยะ 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2556-2561) ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่น มีอยู่ 11 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วิทยาลัยเทคนิคนครขอนแก่น วิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ วิทยาลัยเทคนิคน้ำพอง วิทยาลัยการอาชีพกระนวน วิทยาลัยการอาชีบบ้านไผ่ วิทยาลัยการอาชีพพล วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการหนองสองห้อง ซึ่งตอนนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่นเองได้ดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษารวมถึงนโยบายของรัฐบาล มุ่งเน้นที่จะให้คนมาเรียนอาชีวศึกษามากยิ่งขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องพัฒนาตัวเอง ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สถานศึกษาจึงต้องสร้างนวัตกรรม พัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อความต้องการของตลาดโลก รวมถึงการดำเนินงานต่างๆ ในสถานศึกษา และออกให้บริการสู่ชุมชนภายนอกได้อีกด้วย

ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษาปรากฏการณ์การบริหารจัดการของวิทยาลัยการอาชีบบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กรณีศึกษาวิทยาลัยการอาชีบบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กรณีศึกษาวิทยาลัยการอาชีบบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบริหารงานของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. กรณีศึกษา (Case Study) การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้การศึกษาแบบกรณีศึกษา คือ วิทยาลัยการอาชีบบ้านไผ่ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน และมีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ ด้านมีผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาใน

หลักสูตรระบบขนส่งทางรางที่ทำความร่วมมือกับประเทศจีนมีงานทำ โดยจะทำการศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษานี้ว่าเป็นอย่างไร

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) การบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษา วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ดังนี้

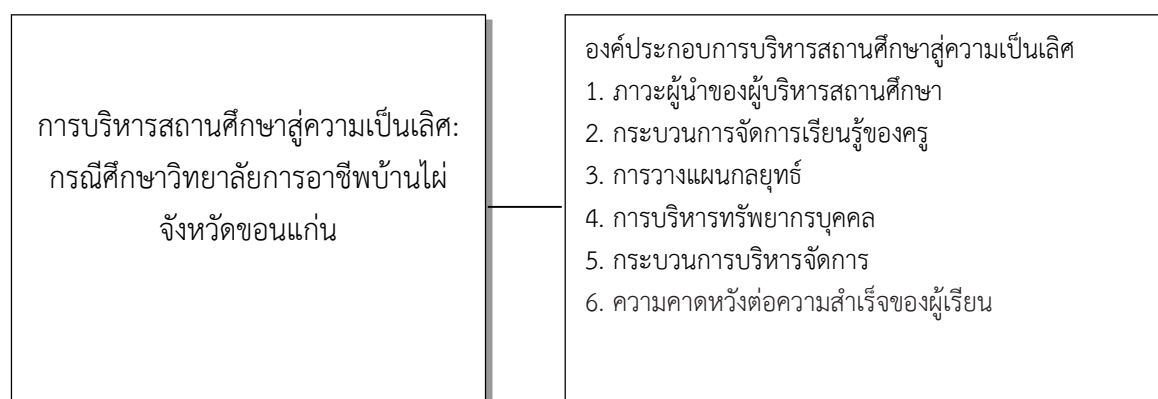
- 2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน
- 2.2 ครูผู้สอน จำนวน 5 คน
- 2.3 ตัวแทนนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) 2 คน
- 2.4 ตัวแทนนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) 2 คน

3. ระยะเวลา

เดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: กรณีศึกษา วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมากำหนดให้เป็นกรอบ แนวคิดในการศึกษา ตามองค์ประกอบหลักของระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษา 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (3) การวางแผนกลยุทธ์ (4) การบริหารทรัพยากรบุคคล (5) กระบวนการบริหารจัดการ และ (6) ความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน ได้กรอบแนวคิดดังภาพ

วิธีดำเนินการ

การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ : กรณีศึกษา วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางในการ ดำเนินการเป็น 5 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเลือกกรณีศึกษา การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การศึกษาแบบกรณีศึกษา คือ วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากวิทยาลัยแห่งนี้ได้รับคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ระดับอาชีวศึกษา ขนาดกลาง ประจำปีการศึกษา 2559 และเป็นสถานศึกษาเฉพาะทาง สาขาระบบขนส่งทางราง ร่วมกับ สถาบันรถไฟความเร็วสูงกลุ่มประเทศจีน

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ : กรณีศึกษา วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ตรวจสอบเพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมและมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 11 ท่าน

ระยะที่ 3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์ และการศึกษาจากเอกสารของสถานศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกเทป แบบจดบันทึก (Field note) และการถ่ายรูป

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) การตรวจสอบความเที่ยงของข้อมูล โดย (1) การวิเคราะห์ข้อมูล (Information Analysis) (2) วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อความซ้ำกันและคล้ายกัน (Categories) (3) จัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Categorize Data) (4) นำข้อมูลทั้งหมดมาแปลความหมายของข้อมูล (Interpreting Data)

ระยะที่ 5 สรุปและรายงานผล การศึกษาสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จเป็นสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษา วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบไปสู่ความเป็นเลิศนั้นมีความสำคัญยิ่ง ต่อการบริหารสถานศึกษาตามองค์ประกอบหลักของระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษา 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (3) การวางแผนกลยุทธ์ (4) การบริหารทรัพยากรบุคคล (5) กระบวนการบริหารจัดการ และ (6) ความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร ผู้ให้ข้อมูลหลักผู้วิจัยได้ผลการวิจัย พบว่า

1. วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ มีการบริหารเช่นเดียวกับวิทยาลัยของ สอศ.ทั่วไป แต่ประเด็นโดดเด่นที่ทำให้วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ มีการบริหารที่เป็นเลิศ คือ (1) ด้านบริหารวิชาการ มีการเตรียมความพร้อมด้านการต่างประเทศ มีการทำความร่วมมือกับต่างประเทศ (2) ด้านบริหารงบประมาณ มีการวางแผนการใช้งบประมาณประจำปีไว้ล่วงหน้า มีการบริหารงบประมาณจากภาครัฐและงบประมาณพิเศษที่ได้รับการสนับสนุน (3) ด้านบริหารงานบุคคล มีการรับครูต่างประเทศที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งภาษาอังกฤษและด้านภาษาประจำชาติ เพื่อช่วยในการเตรียมความพร้อมด้านภาษาให้นักเรียนนักศึกษาที่จะไปเรียนยังประเทศที่ทำความร่วมมือด้วย โดยมีการใช้แนวทางการบริหารแบบครอบครัว แบบพี่น้อง (4) ด้านการบริหารงานทั่วไป มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยการขอรับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานและสถานประกอบการ และในส่วนของงานส่งเสริมกิจการนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้นักเรียนแต่งชุดด้วยผ้าไทยในทุกวันศุกร์ เพื่อให้เด็กมีความภูมิใจในความเป็นชาติไทย เรียนรู้วัฒนธรรมและสร้างการยอมรับวัฒนธรรมอีสานในท้องถิ่นของตน

2. องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษา วิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สู่ความเป็นเลิศ มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู (3) การวางแผนกลยุทธ์ (4) การบริหารทรัพยากรบุคคล (5) กระบวนการบริหารจัดการ และ (6) ความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาใช้รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวตาข่ายการจัดการ (The Managerial Grid) แบบใหม่เรียก Leadership Grid Styles ที่จำแนกมิติของผู้นำเป็น 2 มิติ คือ (1) เน้นผลงาน (2) เน้นบุคคล ในสถานศึกษาที่ทำการวิจัยเป็นแบบ 5, 5 หรือแบบทางสายกลาง การจัดการแบบพบกันครึ่งทางระหว่างการผลิตและคนผลิต (Organization Man Management) เป็นการจัดการที่ให้ความสนใจต่อการผลิตปานกลาง และพยายามสร้างความสมดุลในการสนใจผู้ปฏิบัติงานด้วย โดยการธำรงรักษาขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจ

แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญของผู้ปฏิบัติงานสูงกว่าการผลิต สรุปว่า การจัดการแบบนี้ ผู้นำจะไม่ค่อยวางเป้าหมายของงานสูงไปนัก และค่อนข้างไม่เผด็จการ รวมทั้งยังรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานด้วย

2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู

ครูผู้สอนในสถานศึกษาใช้ CIPPA MODEL รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือรูปแบบการประสานท่าแนวคิด โดยหลักการของโมเดลชิปปา ได้ยึดตัวหลักการคือการช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันได้ เรียนรู้จากกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ ผู้เรียนได้เรียนรู้ กระบวนการต่าง ๆ ร่วมกับการผลิตผลงานซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปใช้ ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิด

2.3 การวางแผนกลยุทธ์

ผู้บริหารระดับสูงสุดขององค์การมีความรับผิดชอบ จัดทำขึ้นเพื่อแสดงทิศทางโดยรวมขององค์การเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพขององค์การและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม กำหนดแนวทางให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อทำให้บรรลุจุดหมายและวัตถุประสงค์ของการทำงาน และให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และตามความต้องการของสถานศึกษา มีการจัดให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำแผนกลยุทธ์ และสถานศึกษาได้กำหนดข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการรวบรวมข้อมูลนั้น ๆ ตามลำดับ เมื่อมีการปฏิบัติแผนกลยุทธ์แล้ว ได้มีการกำหนดการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ นำตัวบ่งชี้มาเป็นเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จ เป็นเครื่องชี้วัดในการประเมินความสำเร็จของแผนกลยุทธ์ และสรุปผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานในแต่ละปี

2.4 การบริหารทรัพยากรบุคคล

การบริหารทรัพยากรบุคคล หมายถึง นโยบายและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับ บุคคลในการทำงานขององค์การ ตั้งแต่การหาคนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์การ การพัฒนา บำรุงรักษาให้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงานและยังรวมไปถึงการทำให้บุคคลในองค์การสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหลังจากออกจากองค์การ ซึ่งคณะผู้บริหารได้วางระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลประกอบด้วยหน้าที่ 4 ประการ คือ การวางแผนทรัพยากรบุคคล การสรรหาและการคัดเลือก การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการ ความปลอดภัยในการทำงาน หน้าที่เหล่านี้มีความสำคัญและความจำเป็นต่อการดำเนินการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ประสบความสำเร็จโดยมีการวางแผนกำลังคนและการสรรหาบุคลากร พร้อมทั้งส่งเสริมการฝึกอบรม การพัฒนา และการจัดการความรู้ บริหารทรัพยากรบุคคลโดยยึดผลงานเป็นหลัก มีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การให้ทำงานบรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดภารกิจอย่างมีเป้าหมายและการวัดผลงานบุคคลเป็นประจำทุกปีการศึกษา อีกทั้งมีการสื่อสารความรู้ความเข้าใจทั่วทั้งองค์การ มีรูปแบบการสื่อสารแบบบนลงล่าง และที่สำคัญต้องให้ความสำคัญต่อผู้เรียนหรือผู้รับบริการ

2.5 กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาแห่งนี้ มีองค์ประกอบสำคัญที่นักบริหารงานควรคำนึง เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (money) วัสดุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และแรงงาน หรือคน (man) องค์ความรู้ในการบริหารงาน ในยุคต้น ๆ ของการพัฒนาการบริหารงานสมัยใหม่ จะคิดถึงองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายขององค์การว่าจะมีทิศทางหรือแนวทางในการบริหารองค์การอย่างไร แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์การตามยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น จึงได้มีแนวความคิดในการบริหารคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์การของตน เพื่อความสำเร็จและบรรลุผลสำเร็จ โดยให้

สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารงานขององค์กร เพราะเนื่องจากประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร ต้องให้ความสนใจ เพราะว่าการบริหารจัดการจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโลกในอนาคตเป็นโลกที่ทำงานในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพลวัตมากขึ้น การแข่งขันจะมีอัตราที่สูงขึ้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความคาดหวังทางสังคมเพิ่มขึ้น และจะกดดันเรียกร้องในองค์กร มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด “การมีส่วนร่วม (Participation)” มากขึ้น “การให้อำนาจ (Empowerment)” “การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement)” “การทำงานเป็นทีม (Teamwork)” ทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจจากองค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) และการจัดการ (management) หรือกระบวนการทางการบริหาร (Administration) ตามทฤษฎีของนักวิชาการ ชื่อ Gulicks และคณะได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารที่เรียกว่า “POSDCORB” ไว้ 7 ประการ คือ (1) การวางแผนงาน (Planning) หมายถึง องค์กรควรจะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้ หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน (2) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชา ที่คล่องตัว การเชื่อมสายบังคับบัญชาให้แน่นแฟ้น และมีความจงรักภักดีต่อองค์กร เพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูงเป็นอย่างดี (3) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร (4) การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (5) การประสานงาน (Co-ordinating) เป็นการประสานงานในเชิงระบบในองค์กร หรือ นอกกระบวนการองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในองค์กรและนอกองค์กร (6) การเสนอรายงาน (Reporting) องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรฐาน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลจะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร และ (7) การจัดหางบประมาณ (Budgeting) องค์กรต้องมีการจัดหาระบบบัญชี และงบประมาณเป็นแบบมาตรฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบระบบบัญชี (Balance Sheet) ได้อย่างมีระบบในการบริหารงานองค์กร 2.6 ความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน

หลักสูตรของสถานศึกษาจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน มีการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ที่หลากหลายตรงกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะจากผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาคุณภาพจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้ตามความต้องการของชุมชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระหรือการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เป็นสถาบันศึกษาต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนในสาขาระบบรางขนส่ง ระบบรถไฟความเร็วสูง เป็นหลักสูตรที่เน้นการเรียนการสอนเกี่ยวกับระบบขนส่ง โดยมุ่งหวังที่จะผลิตนักศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศชาติ ในด้านระบบรางขนส่ง ทางรถไฟความเร็วสูง จึงต้องแสวงหาความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในระบบขนส่งทางรางของวิทยาลัยการอาชีพบ้านไผ่ และวิทยาลัยเครือข่ายในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2558 ได้ร่วมมือกับวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาการรถไฟหัวขบวน สาธารณรัฐประชาชนจีน จัดการเรียนการสอนในระดับ ปวส. ในสาขาระบบขนส่งทางราง จนถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาต่อยอดความร่วมมือด้านวิชาการระบบขนส่งทางราง และสาขาวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานยกระดับกำลังคนสู่สากล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพความเป็นจริงเรื่องการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษา: วิทยาลัย การอาชีวศึกษา บ้านไผ่ ตามองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ (1) องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา วิทยาลัยการอาชีวศึกษา บ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สู่ความเป็นเลิศ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) กล่าวว่าความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552) พบว่าคุณภาพการสอนของครูเป็นตัวแทนที่สำคัญสัมพันธ์กับความสำเร็จในกระบวนการการบริหารของโรงเรียน พฤติกรรมการสอนของครูมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ครูเป็นตัวแทนที่ส่งผลต่อความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัตติยา ดั่งวงสำราญ (2552) พบว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งในรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนมีความพร้อมของบุคลากร บุคลากรมีความรู้ความสามารถโดยพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ และมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mok (2003) ที่กล่าวถึง การสนับสนุนให้บุคลากรมีการทำงาน ร่วมกันการสนับสนุนช่องทางการสื่อสาร การมุ่งมั่นในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมอบอำนาจให้กับพนักงานได้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในระบบการปรับปรุงโรงเรียน เนื่องจากผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการผลักดันและขับเคลื่อนให้สถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนงลักษณ์ เรือนทอง (2552) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียน มีแผนกลยุทธ์ที่จะเป็นเหมือนทิศทางไปสู่เป้าหมายพร้อมด้วยกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งทำให้ทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่คาดหวังที่จะพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษา: วิทยาลัยการอาชีวศึกษาบ้านไผ่ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีอิทธิพลโดยตรงต่อความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รื่นจิตต์ ตรีนุรักษ์ (2545) ในเรื่องการบริหารโรงเรียนเอกชน เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ พบว่า โรงเรียนที่มีความเป็นเลิศตั้งความหวังในความสำเร็จสูง โรงเรียนมีการวางแผนกลยุทธ์ โดยกระบวนการบริหารจัดการมีการประชุมวางแผนของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป้าหมายความคาดหวังของชุมชน ผู้ปกครอง ต่อความสำเร็จของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัตติยา ดั่งวงสำราญ (2552) พบว่าการวางแผนกลยุทธ์อย่างจริงจังและกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายสู่แผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ ตลอดจนด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อด้านกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพภาคีรัฐ (PMQA) เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาข้าราชการไทย ยกย่องคุณภาพมาตรฐานการทำงานสู่ระดับมาตรฐานสากล (High-performance) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552) พบว่า พฤติกรรมของผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแทนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารโรงเรียนกำหนดแผนงาน เป้าหมายวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนกับบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากร ผู้บริหารเป็นผู้ประสาน ควบคุมกำกับติดตามในการบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้
2. ผู้เกี่ยวข้องอาจกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาพัฒนาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของวิทยาลัยเพื่อเป็นสถานศึกษาต้นแบบ

3. สถานศึกษาอาจให้ความสำคัญกับการรวบรวมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการด้านบุคลากร เพื่อเป็นแม่ข่ายในการเผยแพร่ความรู้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการบริหารงานด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น วิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพรีเมียมสาขาอื่นๆ
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารองค์การ
3. ผู้ที่สนใจสามารถนำแนวทางการบริหารจัดการไปใช้เพื่อศึกษาผลการพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

- ชัตติยา ดวงสำราญ. (2552). *รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก*. ดุษฎีนิพนธ์ - ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จาตุรนต์ ฉายแสง. (2556). *8 นโยบายการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดการและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้างฟ้า.
- นงลักษณ์ เรือนทอง. (2552). *รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร.
- รัตน์จิตต์ ตรีบุญรักษา. (2545). *การบริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครปฐม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *สถานภาพการผลิตและการพัฒนาครูในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สุนันทา สังขทัต. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยใช้แนวคิด Balanced Scorecard (BSC). *วารสารวิชาการ RMUTT Global Business and Economics Review*, 8(1), 99-108.
- Mok, K. H. (2003). Decentralizational and marketization of education in Singapore: A case study of the excellence model. *Journal of educational administration*, 41(4), 348-366.

อิทธิพลครอบครัว ชุมชนและสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อผลสอบทางการศึกษาระดับชาติ
ขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดกาญจนบุรี
The Influencing of Families Communities and Academies to the Ordinary
National Educational Test Score of Grade 9 Students
in Kanchanaburi Province

เอื้ออัมพร ทิพย์ทิฆัมพร¹, สุมาลี มีพงษ์² และปิยวดี จินดาโชติ³
Uea-Umporn Tipyatikumporn¹, Sumalee Meepong² and Piyawadee Jindachote³
e-mail: t.angela6228@gmail.com
*Corresponding author

บทคัดย่อ

การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นการประเมินมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประเมินผลใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บจากผู้บริหารและฝ่ายวิชาการโรงเรียน 20 ราย ด้วยแบบสัมภาษณ์เจาะลึกเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 400 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว มีอิทธิพลมากที่สุดต่อผลสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านสถานศึกษา และปัจจัยด้านชุมชน ตามลำดับ

คำสำคัญ: ผลสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน, นักเรียน, สถานศึกษา

Abstract

The Ordinary National Educational Test was a standard assessment of the Basic Education Core Curriculum that assess the following eight learning areas. The aim of this research was the influencing factors on the Ordinary National Education Test score of grade 9 students. This research employed the mixed method by quantitative and qualitative approach. The In-depth Interview was be done on the 20 samples of the school executives. The Multi-state sampling method was be done on the sample 400 students, in Kanchanaburi province by questionnaires, and an analysis of the Structural Equation Modeling. The findings indicated that families were the most influenced factors. The score in descending order as follows by academies and communities.

Keywords: Ordinary National Educational Test, Student, School

¹โครงการปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
²โครงการปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
³โครงการปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างคน คนสร้างชาติ ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ประเทศที่ประชาชนมีความรู้ความสามารถสูง ย่อมส่งผลให้ประเทศนั้น มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย (วิทยากร เชียงกูล, 2545) การศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาทางการศึกษาทุกระดับจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับขั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในการศึกษาต่อขั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ภาพรวมทางการศึกษาจึงอาจใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาได้

ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2557 ในจังหวัดกาญจนบุรี มีคะแนนสอบวัดผลที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข เมื่อวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน นักเรียนระดับขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศเกือบทุกวิชา และเมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด พบว่า วิชาภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ ตามลำดับ ถึงแม้ว่าจะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกับระดับประเทศก็ตามสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทางภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการให้โอกาสทางการศึกษาเป็นอย่างมาก และจากสถิติที่ผ่านมาจำนวนนักเรียนเข้าศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดูเหมือนว่าเด็กไทยได้รับโอกาสเพิ่มมากขึ้น แต่ทว่าโอกาสทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้นไม่สอดคล้องกับคะแนนสอบวัดผลทางการศึกษาในภาพรวม

ปัญหาในการจัดการศึกษาระดับขั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีหลายด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ครูผู้สอน ด้านสภาพสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น พบว่า การเดินทางมาเรียนยากลำบากในส่วนของพื้นที่สูง ด้านสื่อการสอน/เครื่องมือ รวมถึงปัญหาของตัวนักเรียนระดับขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 13-14 ปี มีปัญหา ได้แก่ ฐานะทางครอบครัวยากจน การย้ายถิ่นตามผู้ปกครอง ปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาการปรับตัวของนักเรียนเอง ปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาการกระทำผิดจนต้องคดีหรือติดคุก เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในช่วงวัยนี้ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ การศึกษาหาสาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงเป็นแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาตลอดจนฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมในด้านที่เกี่ยวกับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) หมายถึง การทดสอบเพื่อวัดความรู้ และความคิดของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประเมินตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จำนวน 67 มาตรฐานการเรียนรู้ครอบคลุม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาฯ ภาษาอังกฤษ สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ และการงานอาชีพ (National Institute of Educational Testing Service, 2013)

การเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้น มุ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหลายประการ ในแต่ละองค์ประกอบจะสะท้อนในรูปของปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้ต่างกัน เป็นต้นว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษาของพ่อแม่ผู้ปกครอง อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ปัจจัยด้านกิจกรรมนอกเวลาเรียนของผู้เรียน เช่น การใช้เวลาเรียนหรือทำการบ้านหลังเลิกเรียน การใช้เวลากับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ ได้แก่ การดูโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์ในแต่ละวัน ต่างก็มีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนของผู้เรียนทั้งสิ้น นอกจากนี้ จากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ได้คลุกคลีในแวดวงการศึกษาเป็นเวลามากกว่า 30 ปี พบว่า ปัจจัยด้านเจตคติของผู้เรียนมีความสำคัญไม่น้อย คือ ผู้เรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อรายวิชาหรือมีเจตคติในทางบวกต่อครูผู้สอนนั้น โดยมากจะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในระดับสูง ในทำนองเดียวกัน ปัจจัยด้านวิธีการสอนของครู กลุ่มผู้เรียนที่ผู้สอนให้ทำกิจกรรม หรือสาธิตการทำกิจกรรมบ่อยๆ หรือทุก ๆ บทเรียน จะมีคะแนนเฉลี่ยในรายวิชานั้นสูงกว่ากลุ่มผู้เรียนที่ทำกิจกรรมนั้น ๆ เพียงบางบทเรียนหรือไม่ได้ทำเลย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นเรื่องที่ต้องได้รับความสนใจอย่างยิ่งในวงการการศึกษา แต่เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมาก เนื่องจากมีองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ มากมายที่เป็นตัวแปรที่ผสมผสานกัน ซึ่งอาจส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกัน ดังที่ อาภรณ์ อินตะชัย (2556) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแบ่งออกเป็น 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับคุณภาพการสอนของอาจารย์ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในครอบครัว ปัจจัยเกี่ยวกับเจตคติต่อวิชาที่เรียน ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน

นอกจากนี้ พัสสุตา กัลยาณวุฒิ (2558) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับกรณีการ ภิรมย์รัตน์ (2554) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยด้านนักเรียน ได้แก่ เพศ ระดับชั้น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน การใช้เวลาเพื่อการเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ วุฒิการศึกษาและอาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครอง การสนับสนุนด้านการเรียน การดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครอง และปัจจัยด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย วุฒิการศึกษาของครู ประสบการณ์การสอนของครู การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน สัมพันธภาพกับนักเรียน และปัจจัยด้านสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักสูตร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และการส่งเสริมด้านการศึกษา เป็นต้น

วัตถุประสงค์

ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี

วิธีการและเครื่องมือ

การศึกษารังนี้ใช้วิธีผสม (Mixed Methods) คือ เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครบถ้วน ซึ่งเป็นข้อสนเทศที่เป็นรายละเอียดของข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมด้วย เพื่อสนับสนุน ยืนยันหรือเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (อรุณ รักธรรม และณรงค์ กลุณิเทศ, 2552) นอกจากนี้ ผลดีของการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถได้ข้อมูลในเชิงลึกและถูกต้องตามแนวทางปฏิบัติ (Mcshane & Glinow อ้างถึงใน เอื้ออัมพร ทิพย์ทิฆัมพร, 2553) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 60 ราย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี สุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลากจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ขนาดละ 3 โรงเรียน ยกเว้นขนาดใหญ่ที่มี 1 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ ที่มี 3 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 ราย และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 10 ราย เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) สาระสำคัญของคำถามประกอบด้วย บริบทของโรงเรียน สภาพการณ์ของโรงเรียนใน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพการจัดการเรียนการสอน กระบวนการจัดการเรียนการสอน และแนวทางการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี ในปีการศึกษา 2558 จำนวน 29 โรงเรียน นักเรียน 5,054 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane อ้างถึงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2552) การสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ครอบคลุมประชากรกลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi stage random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 ราย ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง สุ่มตามขนาดโรงเรียน 4 ขนาดๆ ละ 2 อำเภอ เป็นการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับฉลาก ได้ 8 โรงเรียน คือ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 3 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก 2 โรงเรียน จากนั้น ดำเนินการสุ่มนักเรียนจากโรงเรียนเป้าหมายทั้ง 8 โรงเรียน สุ่มอย่างง่ายจากบัญชีเรียกชื่อนักเรียนมาโรงเรียนละ 50 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ราย

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งได้พัฒนาและประยุกต์จากงานวิจัยของ ณัฐชา วัฒนวิไล และคณะ (2552) ทำการปรับปรุงเครื่องมือให้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีสภาพใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.922 การเก็บข้อมูลจริงได้แบบสอบถามกลับคืนร้อยละ 97 ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

อิทธิพลต่อผลการสอบ ทางการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐานของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	ด้านปัจจัย	B (SE)	Beta	C.R.
	ACADEMY	0.313 (0.146)	.049	2.146
	FAMILY	1.832 (0.714)	.262	2.569
	COMMU	0.349 (0.171)	.065	2.047
Chi-square = 395.343		df = 230	Chi-square / df = 1.719	
GFI = .925	AGFI = .900	RMSEA = .044	RMR = .050	R ² = 0.330

จากตาราง 1 พบว่า ผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสถานศึกษา ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านชุมชน โดยสามารถอธิบายการผันแปรได้ร้อยละ 33

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสถานศึกษา ปัจจัยด้านครอบครัว และ ปัจจัยด้านชุมชน มีอิทธิพลต่อผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดกาญจนบุรี โดยปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานศึกษาและปัจจัยด้านชุมชนตามลำดับ โดยที่ข้อค้นพบ

ดังกล่าวสอดคล้องต้องกันไปในทิศทางเดียวกันทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการศึกษารั้งนี้ จึงเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้และสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าว

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลของการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลมากที่สุดต่อผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรีนั้นเนื่องจากบุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด การอบรมเลี้ยงดูและการปลูกฝังประสบการณ์ ที่เหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างเด็กให้เป็นบุคคลที่ตระหนักในความหมายที่แท้จริงของชีวิต สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และณัฐนา พวงทอง (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า ครอบครัวมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกลุ่มคนและเป็นสถาบันทางสังคม โดยสามารถปฏิบัติการกิจทั้งต่อสมาชิกในครอบครัวและต่อสังคมส่วนรวม เป็นพลังหลักในการสร้างสันติสุข ให้กับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อการวางรากฐานคุณภาพบุคคล และมีความสำคัญต่อบุคคลในฐานะที่ให้กำเนิดชีวิตและเป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกที่บุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิก เป็นแหล่งพักพิงที่สมาชิกแต่ละคนมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างใกล้ชิดและยั่งยืน ครอบครัวทำหน้าที่ให้การอุ้มชู หล่อเลี้ยง หล่อหลอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ทำนองเดียวกันถ้าครอบครัวขาดความมั่นคง มีปัญหาภายในจนทำให้เสถียรภาพของบุคคลในครอบครัวสั่นคลอนก็จะก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นได้ ดังนั้นครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อผลการเรียนตลอดจนผลการสอบของเด็กในทุกมิติเช่นเดียวกัน

ปัจจัยด้านสถานศึกษา พบว่า มีอิทธิพลรองลงมาเป็นอันดับสองที่ส่งผลต่อผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข มีกิจกรรมที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ความสามารถ ทักษะคุณลักษณะ ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน และยังสอดคล้องกับ สรุชัย เทียนขาว (2550) ที่กล่าวว่าสถานศึกษามีความสำคัญ คือ เป็นสถานที่ ที่ทำหน้าที่ให้บริการทางการศึกษาแก่บุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ด้านการศึกษา มุ่งเน้นความคิด คุณธรรมจริยธรรม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และความรับผิดชอบ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในการนำไปพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นที่ยอมรับแก่สังคมโลกต่อไป ดังนั้น สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชนซึ่งย่อมส่งผลต่อผลการเรียนการสอนของนักเรียน

ปัจจัยด้านชุมชน ก็พบว่า มีอิทธิพลรองลงมาเป็นอันดับสามที่ส่งผลกระทบต่อผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยผลจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และณัฐนา พวงทอง (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ความสำคัญของชุมชนจำแนกได้หลายประการ ความเป็นชุมชนจะปรากฏ เมื่อผู้คนในชุมชนได้แสดง ถึงอัตลักษณ์ คุณค่าและความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ร่วมกัน ความเป็นชุมชนจึงมีความสำคัญ คือ สำคัญต่อการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนดำรงอยู่ได้บนพื้นฐานของคุณค่าที่เกิดจากความเอื้ออาทร การช่วยเหลือกันพึ่งพากัน ความซื่อสัตย์และอื่น ๆ ระหว่างคนใน ชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันและยึดถือแนวทางการดำเนินชีวิตที่พึงประสงค์หรือเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม สะท้อนถึงความคิด ความเชื่อของแบบแผนทางวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรง

ของชุมชนสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่งต่อ ๆ กันมา อีกทั้งยังปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนช่วยกันรักษาคุณค่าความตังงามนั้นไว้ให้ดำรงคงอยู่สืบไป

นอกจากนี้ ความสำคัญต่อการเสริมสร้างทุนสังคม ชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาวิธิตด ทศนคติ ระบบความรู้ในการจัดการวิถีความเป็นชุมชน เช่น การใช้ทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้จะเป็นผลดีทำให้เกิดการเรียนรู้และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน การขับเคลื่อนชุมชนก็จะไปในทางสร้างสรรค์และยั่งยืน ดังนั้น ในทัศนะของผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นเสมือนต้นแบบที่คอยหล่อหลอม ชัดเลาวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในส่วนของเยาวชนวัยเรียนก็ย่อมต้องได้รับอิทธิพลไม่มากก็น้อยที่สะท้อนออกในเรื่องของผลการเรียนการสอนนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษายืนยันว่าครอบครัว สถานศึกษาและชุมชน มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของเด็ก บุคคลในครอบครัวจึงควรเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของบุตรหลานให้มาก แสดงความชื่นชม และให้รางวัลตามความเหมาะสม สร้างบรรยากาศภายในครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ สถานศึกษาควรดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตดิชั้นพื้นฐานของนักเรียนสูงขึ้น การสนับสนุนสมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสังคม ซึ่งในชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษามีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญสำหรับสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอาจจะทำโดยการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการเสริมจุดอ่อนสร้างจุดแข็งให้กับนักเรียน

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และณัฐชนา พวงทอง. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐชา วัฒนวิไล และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักการบัญชี 1 กรณีศึกษาคณะบัญชี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย-กรุงเทพ.
- พัชสุดา กัลยาณวุฒิ. (2558). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับปวช. และระดับปวส. ของวิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพ และบริหารธุรกิจ. เชียงใหม่: วิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพ และบริหารธุรกิจ.
- วิทยากร เชียงกุล. (2545). การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจน คนด้อยโอกาส กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2552). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.
- สุรัชย์ เทียนขาว. (2550). การเข้าสู่สังคมฐานความรู้ของชาวบ้าน ด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. หนังสือพิมพ์มติชน, 16(9), 5.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- อรุณ รักธรรม และณรงค์ กุลนิเทศ. (2552). เอกสารประกอบการบรรยายการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- อาภรณ์ อินตะชัย. (2556). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- เอื้ออัมพร ทิพย์ทิ้มพร. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 3(3), 63-80.
- National Institute of Educational Testing Service. (2013). *Report on the results of the National Basic Education Testing 2013*. Bangkok: Author.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิประเมินพิจารณาบทความ ลงในวารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

Professor Michael Marquardt, Ph.D.	George Washington University
Professor Susan Walsh, Ph.D.	University of West Florida
Assistant Professor Patricia Arttachariya, Ph.D.	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ศาสตราจารย์ ดร.พทุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ศาสตราจารย์ ดร.ศรียา นิยมธรรม	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.เอมอัสมา วัฒนบุรานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวิณั สิทธิศิริอรธ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวิชิต เขียรชนะ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนานนท์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพบุลย์ ศรีชัยสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.รชงพร โกมลเสวิน	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตติกรณ์ จงวิศาล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมร สุริยาศิน	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา เชื้อทอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพร ทิพย์คง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรวิชศักดิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ตัญคำภีร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะศึก นิขานนท์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
รองศาสตราจารย์อณุกุล พลศิริ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิกา ตั้งประภา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.หญิง ดร.พนมพร พุ่มจันทร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณระพี สุทธิวรรณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิษฐ์ ณ์ประเสริฐ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักรินทร์ ชนประชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณี ยะหะกร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา
อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์
อาจารย์ ดร.กิงสร เกาะประเสริฐ
อาจารย์ ดร.รังรอง สมมิตร

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ วัฒนพานิช
รองศาสตราจารย์ ดร.มาลินี บุญยรัตพันธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ยศระวี วายทองคำ
รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท. ดร.ศิริพงษ์ เสาภาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ อิงอาจ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตา ภาสวะณิช
รองศาสตราจารย์ ดร.มานิกา วิเศษสาธ
รองศาสตราจารย์ ดร.อริสา สำรอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะ ศักดิ์เจริญ
รองศาสตราจารย์ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ
รองศาสตราจารย์ ร.ท. จิรัชย์ หงษ์ยันตรชัย
รองศาสตราจารย์ พิษณุ ช่างจัตุรัส
รองศาสตราจารย์ รสสุคนธ์ พหลเทพ
รองศาสตราจารย์ ศศิธร แม้นสงวน
รองศาสตราจารย์ สุนทร แม้นสงวน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาติยะ พัฒนาศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน จันทรเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เด่นดาว ชลวิทย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล กฤษณฤาสน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัมพร วัจนะ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา
ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา
ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา
ภาควิชาพลานามัย
ภาควิชาพลานามัย
ภาควิชาจิตวิทยา
ภาควิชาจิตวิทยา
ภาควิชาการศึกษาต่อเนื่องและอาชีวศึกษา
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ภาควิชาจิตวิทยา
ภาควิชาภูมิศาสตร์
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ภาควิชาพลานามัย
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ภาควิชาภูมิศาสตร์
คณะพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย์
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
ภาควิชาการประเมินและการวิจัย
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คำแนะนำสำหรับการส่งบทความ

วารสารรามคำแหง ฉบับศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

➤ ประเภทของเรื่องที่ตีพิมพ์

1. บทความวิชาการ
2. บทความวิจัย
3. บทความปริทัศน์

➤ การเตรียมเรื่อง

1. บทความวิชาการ หมายถึง งานเขียนซึ่งเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจ เป็นศาสตร์ความรู้ใหม่โดยกล่าวถึงความ เป็นมาของปัญหา มีการใช้ทฤษฎี ผลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลจากตำราหนังสือ วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อประกอบการ วิเคราะห์วิจารณ์ เสนอแนวทางแก้ไข

1.1 เขียนเป็นภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด (Microsoft Word) บนกระดาษขนาด A4 การตั้งค่าหน้ากระดาษ

ด้านบน (TOP)	4 ซม.
ด้านล่าง (Bottom)	4 ซม.
ด้านซ้าย (Left)	3 ซม.
ด้านขวา (Right)	3 ซม.

ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 15 pts เว้นช่อง 1 บรรทัด (single-spacing) พิมพ์หน้าเดียว จำนวน 10-15 หน้า และต้องไม่เคยลงพิมพ์ในวารสาร หรือหนังสืออื่นมาก่อน

1.2 ชื่อผู้เขียนและคณะ พร้อมระบุสถาบันหรือสถานที่ทำงาน

2. บทความวิจัย หมายถึง การนำเสนอผลงานวิจัยโดยกล่าวถึงบทนำ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย วิธีดำเนินงาน วิจัยผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป เอกสารอ้างอิง กิตติกรรมประกาศ

2.1 รูปแบบการเขียนรายงานและบทความวิจัย ใช้รูปแบบเดียวกับประเภทบทความวิชาการ ดังกล่าวข้างต้น ความยาว 10-15 หน้า และต้องไม่เคยลงพิมพ์ในวารสาร หรือหนังสืออื่นมาก่อน โดยจัดโครงเรื่อง ดังต่อไปนี้

- ชื่อเรื่องงานวิจัยและบทคัดย่อ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อผู้วิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- คำสำคัญ
- วัตถุประสงค์ของงานวิจัย
- สมมติฐาน (ถ้ามี)
- วิธีการดำเนินงานวิจัย
- ผลการวิจัย
- สรุปผลการวิจัย
- อภิปรายผลการวิจัย
- ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารอ้างอิง (เฉพาะผู้ที่อยู่ในเรื่อง)

2.2 การเขียนอ้างอิง ให้ใช้แบบ APA เป็นหลัก

วารสารและนิตยสาร ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ออก(ฉบับที่), เลขหน้าทั้งหมด

หนังสือ ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่สารนิเทศ). ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความ. ค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี, จาก URL

การเขียนเอกสารอ้างอิงให้เรียงลำดับตามอักษร ก - ฮ ของชื่อ นามสกุลผู้แต่งและ A - Z ของชื่อผู้แต่ง (ผู้แต่งชาวต่างชาติให้เขียนด้วยนามสกุลขึ้นต้น)

3. บทความปริทัศน์ หมายถึง งานเขียนที่เรียบเรียงขึ้น โดยมุ่งอธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความคิดหรือโนทัศน์ (concept) หนึ่ง ๆ ที่ปรากฏในศาสตร์หรือสาขาวิชาหนึ่ง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความกระจ่างแจ้ง หรือได้แนวทางในการศึกษาต่อไป

➤ ภาพประกอบเรื่อง

หากมีภาพประกอบให้ส่งภาพถ่ายขาวดำ ภาพสี หรือภาพลายเส้น เขียนคำอธิบายแยกออกไปจากภาพ

➤ การส่งต้นฉบับการแจ้งผลและการแก้ไขบทความ

1. ส่งทางไปรษณีย์ ที่สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ EOB 501 ชั้น 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โดยส่งเป็นเอกสารที่พิมพ์ลงในกระดาษขนาด A4 จำนวน 3 ชุด และ CD 1 ชุด พร้อมด้วยหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อและEmail

2. ส่งทาง Email ที่ Journal.edu.ru@gmail.com

3. ส่งทางเว็บไซต์ <http://www.edu.ru.ac.th/>

➤ การแจ้งผล

เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์แล้วกองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณาตามที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรือ E-Mail ที่ท่านเจ้าของบทความระบุไว้ในแบบฟอร์ม หากสมควรแก้ไขบทความ เจ้าของบทความต้องทำการแก้ไขบทความให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในการแก้ไขอาจมีมากกว่า 1 ครั้ง ขึ้นอยู่กับผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานเจ้าของบทความจะต้องทำการแก้ไขและส่งบทความตามกำหนดเวลา (สามารถดาวน์โหลดข้อมูลเพิ่มเติม <http://www.edu.ru.ac.th/>)

ตัวอย่างการจัดเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อตีพิมพ์

↑ 4 ซม. ↓	
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) (ภาษาอังกฤษ) TH Sarabun PSK 18 poit	
ชื่อ นามสกุล (ภาษาไทย) สังกัดคณะ , มหาวิทยาลัย, ประเทศ TH Sarabun PSK 15 poit	
ชื่อ นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Email:..... TH Sarabun PSK 15 poit สังกัดคณะ , มหาวิทยาลัย, ประเทศ (ภาษาอังกฤษ)	
บทคัดย่อ (TH Sarabun PSK 15 poit)	เนื้อหา.....
3 ซม. ↔	3 ซม. ↔
คำสำคัญ : ; ; ;	
Abstract (TH Sarabun PSK 15 poit)	เนื้อหา.....
Keywords:;;;	
↑ 4 ซม. ↓	

➤ **วิธีการส่งบทความในรูปแบบออนไลน์**

1. ลงทะเบียนในระบบเพื่อส่งต้นฉบับบทความผ่านเว็บไซต์ <http://www.edu.ru.ac.th/>
2. กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้อง
3. ส่งต้นฉบับคืนให้กับผู้เขียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขในรูปแบบการพิมพ์
4. ส่งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
5. แก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิภายใน 15 วัน นับจากวันที่ส่ง แล้วส่งบทความฉบับสมบูรณ์ให้กองบรรณาธิการในรูปแบบออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์ <http://www.edu.ru.ac.th/>
6. บรรณาธิการส่งหนังสือตอบรับบทความตีพิมพ์เผยแพร่ให้กับผู้เขียน
7. ออกแบบรูปเล่ม จัดพิมพ์ เผยแพร่วารสาร

➤ **สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม**

กองบรรณาธิการวารสารรามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ห้องคณบดี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

เว็บไซต์คณะศึกษาศาสตร์ <http://www.edu.ru.ac.th>

เว็บไซต์วารสาร <http://www.edujournal.ru.ac.th>

โทร. 02-310-8310 , Email: journal.edu.ru@gmail.com

